

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του Κωνσταντίνου Νικολάου Φωτόπουλου

Α.Μ.: 7340010818021

«Προϋποθέσεις επιτρεπτού άσκησης έφεσης σύμφωνα με το άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ»

Επιβλέποντες:

α) Επίκουρη καθηγήτρια, Φλ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου

β) Καθηγητής, Γ. Ορφανίδης

γ) Επίκουρος Καθηγητής, Ν. Κατηφόρης

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

Copyright © [Κωνσταντίνος Φωτόπουλος, 2019]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ευχαριστώ όλους τους καθηγητές που με την επιμέλεια που επέδειξαν καθ' όλη την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος μας εξέλιξαν επιστημονικά και που από προσωπικής πλευράς αύξησαν το ενδιαφέρον για μία αδιάκοπη εμβάθυνση στο αστικό δικονομικό δίκαιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Μέρος Πρώτο : Έκδοση δικαστικής απόφασης σε πρώτο βαθμό	7
1.1. Ανάλυση της έννοιας της δικαστικής απόφασης «κατά πλάτος» και «κατά βάθος»	7
1.2. Είδη δικαστικών αποφάσεων	10
1.3. Ο κανόνας της μη-υπέρβασης του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας.....	12
1.4. Χαρακτηρισμός δικαστηρίου ως λειτουργικά και οργανικά πρωτοβάθμιου.....	13
 Μέρος Δεύτερο: Η οριστικότητα της δικαστικής κρίσης και η περάτωση της δίκης στον πρώτο βαθμό	 14
2.1. Εγγύτερη προσέγγιση στην οριστική και μη-οριστική δικαστική απόφαση	14
2.2. Ο υπό αίρεση οριστικός χαρακτήρας της δικαστικής απόφασης.....	18
2.3. Πορίσματα από την ελληνική θεωρία και νομολογία ως προς τον οριστικό (ή μη) χαρακτήρα των δικαστικών αποφάσεων	21
2.4. Το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης και το παραδεκτό επικλήσεως λόγου έφεσης κατά αποφάσεων «εσφαλμένου τύπου»	27
2.5. Ο κανόνας της εν όλω οριστικής (τελειωτικής) δικαστικής απόφασης και η σύνδεσή του με την έννοια του αντικειμένου της δίκης.....	30
2.6. Η περίπτωση της ανταγωγής και το κατ' εξαίρεση επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής δικαστικής απόφασης	34
2.7. Το ερμηνευτικό ζήτημα της περαιτέρω συστολής του κανονιστικού πλαισίου του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ	36
2.7.1. Ειδικότερα επί υποκειμενικής σώρευσης αγωγών	42
2.7.2. Ειδικότερα επί αντικειμενικής και επικουρικής σώρευσης αγωγών	47
2.7.3. Ειδικότερα επί συνεκδίκασης αντίθετων αγωγών και λοιπών διαδικαστικών πράξεων....	51
 Μέρος Τρίτο: Το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης κατά ερήμην δικαστικής απόφασης και η εξάρτηση αυτού από την δημοσίευση της απόφασης	 55
3.1. Η έφεση ως υποκατάστατο της καταργηθείσας αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας	55
3.2. Η δικονομική μεταχείριση του ανεκτού (πλέον) φαινομένου «διαπλοκής αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας και εφέσεως»	58
Συμπερασματικές παρατηρήσεις	62
Βιβλιογραφία, αρθρογραφία & λοιπές δημοσιεύσεις	64
Βιβλιογραφία	64
Αρθρογραφία.....	67
Λοιπές δημοσιεύσεις	71

Εισαγωγή

Σκοπός της ανά χείρας μελέτης είναι η ερμηνευτική ανάλυση των προϋποθέσεων του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως που ορίζονται περιοριστικά στην διάταξη του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία «[έ]φεση επιτρέπεται μόνον κατά αποφάσεων που εκδίδονται στον πρώτο βαθμό : α) εκείνων που παραπέμπουν την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο λόγω αναρμοδιότητας, β) των οριστικών αποφάσεων που περατώνουν όλη τη δίκη ή μόνο τη δίκη για την αγωγή ή για την ανταγωγή. Κατά των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί ερήμην, έφεση επιτρέπεται από τη δημοσίευσή τους. Αν η απόφαση είναι εν μέρει οριστική, δεν επιτρέπεται έφεση ούτε κατά των οριστικών διατάξεων, πριν εκδοθεί οριστική απόφαση στη δίκη».

Από το περιεχόμενο του ανωτέρω κανόνα δικαίου προκύπτει η υποχρέωση του εφαρμοστή του δικαίου να εξετάζει κατά τον έλεγχο της εφέσεως εξ απόψεως παραδεκτού (και) το είδος της δικαστικής απόφασης που εκκαλείται. Το «επιτρεπτό» (*Statthaftigkeit*) αποτελεί επιμέρους στοιχείο του παραδεκτού του ενδίκου μέσου¹, αναφερόμενο σε διαδικαστικές προϋποθέσεις η συνδρομή των οποίων συμβάλλει στην εξέλιξη της δικαστικής αξιολόγησης στο επόμενο στάδιο της βασιμότητας του ενδίκου μέσου, και ως εκ τούτου το άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ θεωρείται κανόνας δικονομικού δικαίου. Δεδομένου μάλιστα, ότι η διάταξη αυτή εισάγει κανόνα αναγκαστικού δικαίου, απαγορεύοντας δικονομικές συμφωνίες που περιάγουν το επιτρεπτό ασκήσεως της εφέσεως σε αντικείμενο διάθεσης, ο έλεγχος των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ πραγματοποιείται και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και οδηγεί στην κρίση περί παραδεκτού ή απαραδέκτου του ασκηθέντος ενδίκου μέσου².

Η ερμηνευτική προσέγγιση του εξεταζόμενου κανόνα δικαίου έχει διαιρεθεί σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος εστιάζει στον πυρήνα του εκκλητού, την δικαστική απόφαση και εξετάζει τα στοιχεία που την χαρακτηρίζουν διακρίνοντας την κατ' είδος από άλλες παραπλήσιες μορφές κρίσεων, οι οποίες αποκλείονται από την δυνατότητα επανελέγχου του περιεχομένου τους ασκώντας έφεση. Ακόλουθα, ενδιαφέρον για το επιτρεπτό ασκήσεως του ενδίκου μέσου της εφέσεως αποτελεί το είδος του επιληφθέντος δικαστηρίου, το οποίο κατά νόμο πρέπει να είναι μόνο πρωτοβάθμιο. Η συγκεκριμένη δικονομική επιταγή αποτελεί συνάμα έκφραση μίας γενικότερης αρχής του αστικού δικονομικού δικαίου, η οποία -όπως θα αναπτυχθεί στον οικείο τόπο- υποχρεώνει τους διαδίκους να μην υπερβαίνουν τον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας ασκώντας εισαγωγικά δικόγραφα ενώπιον ιεραρχικά ανώτερων δικαστηρίων. Εν συνεχεία, στο δεύτερο μέρος προσεγγίζουμε την αόριστη νομική έννοια της «οριστικότητας», την οποία αν και ο δικονομικός νομοθέτης επικαλείται σε αρκετές διατάξεις, ο ίδιος δεν ορίζει αυθεντικά το περιεχόμενό της, καταλείποντας στον ερμηνευτή του δικαίου αυτό το έργο. Περαιτέρω, ο τελευταίος επιβαρύνεται και με την υποχρέωση να καταλήξει τότε μία δικαστική απόφαση περατώνει ολόκληρη την διαφορά, οπότε η εκδοθείσα απόφαση θα χαρακτηρίζεται «εν όλω

¹ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2012, 740 (§112 ΙΙΙ. §5) και Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., Ένδικα μέσα και βοηθήματα στην πολιτική δίκη, 2018, 42 (2.Α.ΙΙ.Α. §18), όπου αναφέρεται ότι «[το] «παραδεκτό» της έφεσης περιλαμβάνει : α) το επιτρεπτό, δηλαδή αν το είδος της συγκεκριμένης απόφασης προσβάλλεται κατά νόμο με έφεση (άρθρα 511-513), αν υπάρχει ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση της έφεσης και παθητική νομιμοποίηση του εφεσιβλήτου (άρθρα 516, 517), καθώς και εάν το δικόγραφο της έφεσης περιέχει τουλάχιστον έναν λόγο έφεσης (με εξαίρεση το άρθρο 528 ΚΠολΔ) [...]», Αρβανιτάκης Π. σε Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Απ., Η πολιτική δικονομία από τη θεωρία στην πράξη, 2013, 407 (§26Β' 5.Α.), Πλεύρη Αν., Η εκδίκαση της διαφοράς με εσφαλμένη διαδικασία, Επιστ.Επετ.Δ.Σ.Θ. 29 (2008), 144 (3.),

² Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., Η έφεση (συστηματική κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΠολΔ), 2017, 34 (άρθρο 513 Ι.Α. §1)

οριστική-τελειωτική» ή δεν την περατώνει, οπότε εκδηλώνεται η μορφή της «εν μέρει οριστικής απόφασης» η οποία περιπλέκει αρκετά τον δικανικό έλεγχο περί του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως, ιδίως σε περιπτώσεις έκδοσης «εν μέρει οριστικών δικαστικών αποφάσεων» παραπλήσιων προς την ανεκτή από τον δικονομικό νομοθέτη εξαίρεση της εν μέρει οριστικής κρίσης επί συνεκδίκασης αγωγής-ανταγωγής. Η ανεύρεση δε, της αληθούς νομοθετικής βούλησης του συντάκτη του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ και η προσαρμογή της σε άλλες περιπτώσεις σύνθετων δικών (όπως επί συνεκδικάσεως υποκειμενικώς και αντικειμενικώς σωρευθεισών αγωγών), προς εκπλήρωση των επιταγών της αποτελεσματικής παροχής έννομης προστασίας και της αρχής οικονομίας της δίκης, θα διαπιστωθεί από την μελέτη της παρούσας εργασίας ότι είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα από πλευράς επιστημονικού διαλόγου. Η ερμηνευτική ανάλυση του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ ολοκληρώνεται με το τρίτο μέρος της παρούσας, όπου περιγράφεται η επιλογή του δικονομικού νομοθέτη να διευρύνει το οπλοστάσιο του διαδικού που δικάστηκε ερήμην, επιτρέποντάς του -πέραν από το παραδοσιακά αναγνωρισθέν ήδη υπό την προϋσχύουσα ΠολΔ/1835 ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας- την άσκηση εφέσεως κατά ερήμην δικαστικών αποφάσεων. Η παράλληλη δε, κατάργηση της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας και του ανασταλτικού αποτελέσματος αυτής αναφορικά με την έναρξη της προθεσμίας άσκησης εφέσεως διαμόρφωσαν μία αποκλίνουσα δικονομική κατάσταση από τα ειωθότα, η οποία κατάσταση θα μας απασχολήσει ως προς τον τρόπο που την μεταχειρίστηκαν οι θεωρητικοί και τα ελληνικά δικαστήρια.

Μέρος Πρώτο : Έκδοση δικαστικής απόφασης σε πρώτο βαθμό

➤ Προϋπόθεση Πρώτη : Έκδοση δικαστικής απόφασης

1.1. Ανάλυση της έννοιας της δικαστικής απόφασης «κατά πλάτος» και «κατά βάθος»

Η «δικαστική απόφαση» αναγνωρίζεται ως η σπουδαιότερη πράξη της δικαστικής εξουσίας³, η οποία έχει δικαιοδοτικό και συνάμα δεσμευτικό χαρακτήρα, καθώς με αυτήν το δικαστήριο αποδίδει δίκαιο επί της αιτήσεως που υποβλήθηκε ενώπιον του για παροχή έννομης προστασίας –περατώνοντας την δίκη- ή αποφαινεται επί άλλης ενδιάμεσης δικαστικής ενέργειας διαπλάσσοντας την έννομη σχέση της δίκης που εκκρεμεί⁴. Σε αντίθεση με τον «κανόνα δικαίου» ως πράξη της νομοθετικής εξουσίας, η δικαστική απόφαση έχει ειδικό και συγκεκριμένο περιεχόμενο δυνάμει του οποίου διευθετείται ορισμένη διαφορά μεταξύ των διάδικων προσώπων και απαγγέλλονται οι συνέπειες από την δικαστική κρίση ως προς τα συγκεκριμένα πρόσωπα⁵.

Επιτυγχάνεται δε, μέσω της δικαστικής απόφασης η αυθεντική διάγνωση αμφισβητούμενης έννομης σχέσης, ιδιότητα που διακρίνει την δικαστική απόφαση από την «διοικητική πράξη», η οποία περιορίζεται στην απλή διαπίστωση ή διάπλαση νομικών καταστάσεων⁶, καθώς και από την «διαταγή πληρωμής» η οποία αποσκοπεί αποκλειστικά στην δημιουργία εκτελεστού τίτλου (άρθρο 631 ΚΠολΔ) άνευ της βασάνου της διαγνωστικής διαδικασίας⁷ και την «προσωρινή διαταγή» η οποία σύμφωνα με την κρατούσα νομολογία αποτελεί *εκτελεστή πράξη δικαστικής αρχής*⁸ στερούμενης αιτιολογίας και υποχρέωσης τήρησης τύπων δημοσιότητας. Δικαστική απόφαση δεν συνιστά -ούτε εξομοιώνεται με αυτή- το «πρακτικό δικαστικού συμβιβασμού»⁹.

³ Νίκας Ν., οπ.π., 590 (§93 Ι. §1), Μανωλεδάκης Ι., Η κριτική των δικαστικών αποφάσεων, ΕλλΔνη 32 (1991), 1467 (Ι.), και επί πολυμελών συνθέσεων των δικαστών που δίκασαν και έχουν ψήφο, Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Τομ. Ι., 2018, 505 (εισ. σημ. άρθρων 300-314 §1Α)

⁴ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., 505, Σταμάτης Κ., Η θεμελίωση των δικαστικών κρίσεων, 2009, 110 (Δ. Ι. 1. 1.1. Α.)

⁵ Δαγτόγλου Π., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, 2012, 19 (Α.§12 §48-49)

⁶ Νίκας Ν., οπ.π., 590 (§93 Ι. §1), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., 505, Δαγτόγλου Π., οπ.π., 227 (Ε.1.2.§502) · Κατ' εξαίρεση, είναι δυνατή η επίλυση διαφορών μέσω διοικητικών πράξεων συγκεκριμένων διοικητικών οργάνων, όπως της Ανώτατης Επιτροπής Τελωνιακών Αμφισβητήσεων ή του Υπουργού Εσωτερικών επί αμφισβητήσεων ιθαγένειας, Δαγτόγλου Π., οπ.π., 18 (Α.§12 §45), 247 (Ε. 2. 1.δ. §564) και ως προς την θεμελιώδη ταξινόμηση των διοικητικών πράξεων σε «διαπιστωτικές» και «διαπλαστικές» όρα 246 (Ε.2.1.β.-γ. §558-563).

⁷ Αρβανιτάκης Π., Η διαταγή πληρωμής κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2012, 229 (ΧΙ.), 231 (2), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, 2015, 73 (511 §241)

⁸ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. ΙΙ., 142 (άρθρο 691^Α §3)

⁹ Βαθρακοκοίλης Β., οπ.π., 73 (511 §240), Σαμουήλ Σ., Η έφεση κατά τον ΚΠολΔ, 2009, 74 (Β. §189), ΕφΑΘ 4267/2001, ΕλλΔνη 2003, 268, ΕφΑΘ 5561/2000, ΕλλΔνη 2001, 234, ΕφΑΘ 8919/1989, ΕΔΠολκ 1990, 37, ΕφΑΘ 12350/1987, ΕΕΝ 1988, 934, ΕφΘες 199/1986, Αρμ 1987, 229, όρα όμως και ΠΠρωτΣαμ 121/2009, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, σύμφωνα με την οποία «[...] ο δικαστικός συμβιβασμός, με τον οποίο λύεται οριστικά η διαφορά που αποτελεί αντικείμενο αυτής, ομοιάζει με δικαστική απόφαση και έχει τη δύναμη αυτής (Α.Π. 1220/1980 ΝοΒ 29. 548), δεδομένου ότι, ναι μεν δεν παράγει τελεσιδικία, πλην όμως δημιουργεί ενέργεια ανάλογη με εκείνη του

Αντίθετα, η διαιτητική απόφαση αν και δεν συνιστά δικαστική απόφαση¹⁰, εξομοιώνεται με αυτή ως προς τα έννομα αποτελέσματα που επέρχονται από την έκδοσή της (άρθρο 896 ΚΠολΔ), διότι δι' αυτής επιτυγχάνεται η αυθεντική διάγνωση της αμφισβητούμενης έννομης σχέσης, ώστε προς αποφυγή παρερμηνείας ρητά προβλέπεται από τον νόμο (άρθρο 895 § 1 ΚΠολΔ) ότι η διαιτητική απόφαση –ως μη συνιστώσα δικαστική απόφαση– δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα, ακόμα κι αν ενσωματώθηκε αντίθετος όρος στην διαιτητική συμφωνία σχετικά με το εκκλητό της διαιτητικής απόφασης¹¹. Τον χαρακτήρα της δικαστικής απόφασης δεν φέρουν και οι διάφορες διαταγές που εκδίδονται από το δικαστήριο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις¹² καθώς και τα πρακτικά δημοσίευσης διαθηκών¹³ και τα πρακτικά κήρυξης κυρίας ιδιόγραφης διαθήκης¹⁴, ενώ αποτελεί δικαστική απόφαση και συνεπώς προσβάλλεται με ένδικα μέσα εκείνη που απορρίπτει την αίτηση δημοσίευσης διαθήκης¹⁵. Ενδέχεται τέλος, ο δικαστής να προβαίνει σε πράξεις που έχουν ως σκοπό την εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας της δικαιοσύνης, όπως είναι η διανομή των προς εκδίκαση υποθέσεων στα επιμέρους τμήματα του δικαστηρίου ή ο προσδιορισμός δικασίμου. Οι ενέργειες αυτές τυγχάνουν αποκλειστικά οργανωτικού χαρακτήρα και κατά συνέπεια δεν λογίζονται ως δικαστικές αποφάσεις, πολλώ δε μάλλον δεν επιτρέπεται να προσβληθούν με ένδικα μέσα¹⁶.

Δεδομένου λοιπόν, ότι σύμφωνα με το άρθρο 513 § 1 (αλλά κυρίως με το 511 ΚΠολΔ) με έφεση προσβάλλονται μόνο δικαστικές αποφάσεις¹⁷, είναι ευνόητο ότι αντικείμενο ενδίκου προσβολής δεν δύναται να αποτελέσει κάποια από τις ανωτέρω αναφερόμενες νομικές πράξεις. Εύλογα όμως, ερωτάται αν η έφεση ασκείται κατά ανίσχυρων ή ανυπόστατων δικαστικών αποφάσεων.

ουσιαστικού δεδικασμένου. Και όπως μετά την τελεσίδικη απόφαση, έτσι και μετά το δικαστικό συμβιβασμό, που έγινε νομίμως, δεν μπορεί να ανακινηθεί με επιτυχία ή να λυθεί το ζήτημα που ρυθμίστηκε με το συμβιβασμό κατά διαφορετικό τρόπο»

¹⁰ Δεδομένου ότι η εξουσία του διαιτητή για αυθεντική διάγνωση της διαφοράς είναι δευτερογενής, αρυόμενη από την διαιτητική συμφωνία των διάδικων μερών, σε αντιπαραβολή προς την πρωτογενή εξουσία των κρατικών δικαστηρίων που πηγάζει και αναγνωρίζεται από τον καταστατικό μας χάρτη (άρθρο 87§ 1 Συντάγματος) και την κοινή νομοθεσία, Πίψου Λ., Αναγκαστική εκτέλεση για παράλειψη ή ανοχή πράξεως κατά το άρθρο 947 ΚΠολΔ, 1992, 234 επ. (Δ. §7 ΙΙ.2.)

¹¹ Κουσουλής Στ., Διαιτησία –Ερμηνεία κατ'άρθρο, 2004, 104 (άρθρο 895 § 1). Ενδιαφέρουσα πάντως κρίνεται η θεώρηση στην γαλλική έννομη τάξη που κατατάσσει την διαιτητική απόφαση στην «δικαστική απόφαση εν ευρεία εννοία» (*lato sensu*) στην οποία υπάγονται αποφάσεις προερχόμενες από κάθε δικαιοδοτικό μηχανισμό (*jurisdiction*), προς αποφυγή δε παρερμηνείας η γαλλική νομική παράδοση έχει αποδώσει στην διαιτητική απόφαση τον όρο «*sentences arbitrales*» διακρίνοντας την τελευταία από τις αποφάσεις των πρωτοβάθμιων (πολιτειακών) δικαστηρίων οι οποίες αποδίδονται με τους όρους «*jugement justice*» ή «*décision judiciaire*» (Ρεντούλης Π., Η έφεση στο γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο, Δ 36 (2005), 628 (2 §02 υποσημ. 2)

¹² Λχ. επί αιτήσεως σύστασης σωματείου ή τροποποίησης του καταστατικού του

¹³ ΑΠ 1339/2009, ΝοΒ 2010, 164, Εφαθ 4321/2001, ΕλλΔνη 2003, 223

¹⁴ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. ΙΙ, 333-334 (άρθρο 808 § 8 και 13)

¹⁵ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. ΙΙ, 334 (άρθρο 808 §17 Ζ.)

¹⁶ Ρεντούλης Π., οπ.π., 628 επ. (2§02 υποσημ. 3)

¹⁷ Βαθρακοκύλης Β., οπ.π., 73 (511 §240), 120 (513 §444). Μεμονωμένα υποστηρίζεται ότι με έφεση προσβάλλονται και τα πρακτικά συζήτησης του δικαστηρίου (Μπρακατσούλας Β., Έφεση και αναψηλάφηση, 2010, 35 (ΙΙ.α. §8 γ. με ορισμένες παραπομπές σε παλαιότερη νομολογία)

Καταρχάς, για λόγους πληρότητας κρίνεται δέον να επισημανθεί ότι τόσο η «ανίσχυρη» όσο και η «ανυπόστατη» δικαστική απόφαση λογίζονται ως «ανύπαρκτες» δικαστικές αποφάσεις σύμφωνα με το άρθρο 313 ΚΠολΔ, διαφοροποιούνται όμως ορολογικά στην νομική επιστήμη εξαιτίας της διαφορετικής έντασης της παθογένειας που εντοπίζεται στην ελαττωματική δικαστική απόφαση. Ειδικότερα, «ανυπόστατη» δικαστική απόφαση είναι εκείνη που εκδόθηκε παρόλο που δεν συγκέντρωσε όλα τα απαραίτητα κατά νόμο εννοιολογικά στοιχεία, τα οποία αναφέρονται στην μορφή της δικαστικής απόφασης, ήτοι την δικαστική ιδιότητα του εκδώσαντος προσώπου (περ. 1α. 313 ΚΠολΔ) ή την δημοσίευση της δικαστικής απόφασης (περ. 1γ. 313 ΚΠολΔ)¹⁸. «Ανίσχυρη (ή αυτοδικαίως άκυρη)» είναι η δικαστική απόφαση που αν και διαθέτει την μορφή υποστατής δικαστικής απόφασης, δεν παράγει έννομα αποτελέσματα, διότι έχει εμφοιλωρήσει κάποιο από τα λοιπά –περιοριστικώς αναφερόμενα στο άρθρο 313 ΚΠολΔ– δικονομικά ελαττώματα, ήτοι εκδόθηκε απόφαση ελλείψει δικαιοδοσίας (περ. 1β.), ή κατόπιν διεξαγωγής δίκης μεταξύ ανύπαρκτου φυσικού ή νομικού προσώπου (περ. 1δ.), ή παρά τη συνδρομή του προνομίου ετεροδικίας (περ. 1ε.)¹⁹. Τα ελαττώματα αυτά κρίθηκαν ως ιδιαίτερα σοβαρά από τον δικονομικό νομοθέτη, ώστε δεν αρκέστηκε στην υπαγωγή τους στο ρυθμιστικό πεδίο των άρθρων 159-161 ΚΠολΔ και την συνακόλουθη προσβολή των εκεί αναφερόμενων λόγων ακυρότητας με έφεση (παρακάμπτοντας τον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας), αλλά προέβλεψε με το άρθρο 313 ΚΠολΔ την άσκηση (αναγνωριστικής) αγωγής ή προβολή σχετικής ένστασης περί κηρύξεως της ανυπόστατης ή ανίσχυρης δικαστικής απόφασης ως ανύπαρκτης²⁰.

Καταρχήν, η ανυπαρξία της δικαστικής απόφασης απενεργοποιεί την παραγωγή εννόμων συνεπειών στην έννομη σφαίρα των διάδικων μερών αυτοδικαίως, ώστε να μην υφίσταται ανάγκη προσβολής της απόφασης με έφεση. Ωστόσο, με βάση την γραμματική ερμηνεία του άρθρου 313 §2 ΚΠολΔ κατά την μάλλον κρατούσα άποψη γίνεται δεκτό ότι η άσκηση ενδίκων μέσων επιτρέπεται και κατά ανύπαρκτης απόφασης, για τον λόγο ότι αφού ο δικονομικός νομοθέτης αποκλείει την άσκηση αναγνωριστικής αγωγής για την κήρυξη της ανυπαρξίας της δικαστικής απόφασης, εάν η τελευταία έχει ήδη προσβληθεί με ένδικο μέσο, συνάγεται ότι (ο ίδιος) αποδέχεται το τελευταίο ενδεχόμενο²¹. Επειδή όμως, αναγνωρίζεται το επιτρεπτό

¹⁸ Νίκας Ν., οπ.π., 596 (§93 IV. §23). «Ανυπόστατη» κρίνεται και η δικαστική απόφαση που εκδόθηκε παρά την νομότυπη παραίτηση του ενάγοντος από την αγωγή, καθότι διά της παραιτήσεως επέρχεται κατάργηση της εκκρεμοδικίας, και η ασκηθείσα αγωγή εξομοιώνεται με ανύπαρκτη αίτηση παροχής δικαστικής προστασίας, Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ, οπ.π., Τομ. Ι., 784 (άρθρο 513 Ι.§3)

¹⁹ Νίκας Ν., οπ.π., 596 (§93 IV. §23), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 520 (άρθρο 313 §2B)

²⁰ Νίκας Ν., οπ.π., 596 (§93 IV. §23) και μάλιστα επιτρέπεται η άσκηση αναγνωριστικής αγωγής κατ' εξαίρεση του κανόνα ότι δεν συγχωρείται η άσκηση τοιαύτης για δικονομικές έννομες σχέσεις (§93 IV. §33), Καλαβρός Κ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2011, 422 (§38 Ι..2.α. §16-17)

²¹ Βαθρακοκόιλης Β., οπ.π., 73 επ. (511 §242), 99 (511 §356) και 123 (513 §457) και ο ίδιος σε Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας –Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), Τομ. Γ', 169 (άρθρο 513 §12), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 758 (εισαγ. σημ. άρθρων 495-590 ΙΙΙ. §10). Χαρακτηρίζεται δε, ως

ασκήσεως ενδίκων μέσων κατά ανύπαρκτης δικαστικής απόφασης, δεν είναι αναπόφευκτα παραδεκτή η άσκησή τους, για τον λόγο ότι δύνανται να απορριφθούν ελλείψει έννομου συμφέροντος²².

Εξετάζοντας στη συνέχεια το «βάθος της έννοιας» της δικαστικής απόφασης, επισημαίνεται διαγραμματικά ότι η δικαστική απόφαση διαρθρώνεται υπό την μορφή «μικτού υποθετικού συλλογισμού»²³. Ο τελευταίος απαρτίζεται από δύο προκείμενες προτάσεις, την «μείζονα» και «ελάσσονα», και το συμπέρασμα. Ειδικότερα, η «μείζονα πρόταση» συνιστά υποθετική κρίση κατά την οποία αναπτύσσονται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του προσήκοντος ανά περίπτωση κανόνα δικαίου («λόγος») και η συνεπαγόμενη έννομη συνέπεια («ακολουθία»). Ακολουθεί η «ελάσσονα πρόταση» η οποία αποτελεί κατηγορική κρίση περιεχόμενη έναν εσωτερικό – υπαγωγικό- συλλογισμό, δια του οποίου εκτίθενται και εκτιμώνται τα κρίσιμα και αποδειχθέντα ως αληθή πραγματικά περιστατικά μετά την περάτωση της αποδεικτικής διαδικασίας. Ο δικανικός συλλογισμός ολοκληρώνεται με το «συμπέρασμα», το οποίο αποτελεί το αποτέλεσμα της υπαγωγής του αποδειχθέντος πραγματικού στον προσήκοντα κανόνα δικαίου²⁴.

Επί τη βάσει του ως άνω περιγραφέντος λογικού συλλογισμού η δικαστική απόφαση δομείται από τέσσερα μέρη : το «εισαγωγικό μέρος», στο οποίο εκτίθενται αμιγώς διαδικαστικής φύσεως στοιχεία (όπως το επιλαμβανόμενο δικαστήριο, η διαδικασία εκδίκασης, ο αριθμός της απόφασης, η σύνθεση του δικαστηρίου και τα στοιχεία των διαδίκων και των πληρεξουσίων δικηγόρων αυτών) · το «ιστορικό μέρος» στο οποίο περιγράφεται η διαδικαστική πορεία της υπόθεσης μέχρι την συζήτησή της · το «αιτιολογικό μέρος» στο οποίο εκτίθεται η συλλογιστική πορεία που ακολούθησε το δικαστήριο, για να καταλήξει στο «διατακτικό» της δικαστικής απόφασης, μέσα στο οποίο περιέχεται η τελική κρίση για την επίδικη διαφορά και την επέλευση ή μη της ζητούμενης με το εισαγωγικό δικόγραφο έννομης συνέπειας²⁵.

1.2. Είδη δικαστικών αποφάσεων

Η επιστήμη του αστικού δικονομικού δικαίου επικαλούμενη συγκεκριμένα δικονομικά κριτήρια διακρίνει τις δικαστικές αποφάσεις ως εξής :

προβληματική η διάταξη του άρθρου 313 §2 ΚΠολΔ, για τον λόγο ότι ο νόμος επιλαμβάνεται ως προς την ίδια δικονομική παθογένεια επιστρατεύοντας την άσκηση τόσο ενδίκου βοηθήματος όσο και των ενδίκων μέσων χωρίς να προσφέρεται ταυτόχρονα κάποια ωφέλεια η οποία να δικαιολογεί έννομο συμφέρον (Καλαβρός Κ., οπ.π., 424 (§38 Ι.2.β. §22-24).

²² Βαθρακοκοίλης Β., οπ.π., 74 (511 §242)

²³ Νίκας Ν., οπ.π., 590 (§93 Ι.§2), Σταμάτης Κ., οπ.π., 110 (Δ. Ι. 1. 1.1. Α.)

²⁴ Νίκας Ν., οπ.π., 590 (§93 Ι.§2), Σταμάτης Κ., οπ.π., 110 (Δ. Ι. 1. 1.1. Α.). όρα και Χατζηγιάννου Β., Η ερμηνεία της ασαφούς ή αμφιβόλου νοήματος δικαστικής απόφασης (με αφορμή την ΕφΑθ 3404/2014), ΕΠολΔ 2015, 6 (V.2.)

²⁵ Νίκας Ν., οπ.π., 590 (§93 Ι. §3)

α) με βάση το αντικείμενο της δικαστικής κρίσης οι δικαστικές αποφάσεις που μένουν στην εξέταση της συνδρομής των διαδικαστικών προϋποθέσεων (και απορρίπτουν την αγωγή ως απαράδεκτη ελλείπει κάποιας εξ αυτών) αποφαινόμενοι μόνο *επί του δικονομικού ζητήματος* (άλλως ονομάζονται «*οριστικές διαδικαστικές αποφάσεις*»), ενώ αν το δικαστήριο προχώρησε στην διερεύνηση της συνδρομής των προϋποθέσεων που προβλέπει το ουσιαστικό δίκαιο για την επιδίκαση της προβληθείσας ουσιαστικής αξίωσης, τότε η δικαστική απόφαση αποφαινόμενη *επί της ουσίας της διαφοράς*²⁶.

β) με κριτήριο την συμμετοχή ή όχι όλων των διάδικων μερών οι δικαστικές αποφάσεις χαρακτηρίζονται *κατ'αντιμωλία*, όταν όλοι οι διάδικοι παρεστάθησαν νομότυπα ενώπιον του δικαστηρίου κατά την συζήτηση της υπόθεσης, και *ερήμην*, όταν έστω ένας εκ των διαδίκων υπήρξε δικονομικά απών, είτε διότι δεν εμφανίσθηκε κατά την συζήτηση είτε διότι δεν παραστάθηκε προσηκόντως²⁷.

γ) εξ απόψεως της μορφής της παρεχόμενης δικαστικής προστασίας οι δικαστικές αποφάσεις που αποφαινόμενοι επί της ουσίας της διαφοράς περαιτέρω διακρίνονται σε *αναγνωριστικές*, εάν δι'αυτών επιτυγχάνεται αυθεντική (με ισχύ δεδικασμένου) διάγνωση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας της επίδικης έννομης σχέσεως, σε *καταψηφιστικές*, εάν επιπλέον της ανωτέρω κρίσεως το δικαστήριο επιτάσσει τον εναγόμενο προς εκούσια συμμόρφωση όσον αφορά το περιεχόμενο της επιδικασθείσας ουσιαστικής αξίωσης που αναγνωρίσθηκε και αντίστοιχα (το δικαστήριο) εξοπλίζει τον ενάγοντα με εκτελεστό τίτλο, και σε *διαπλαστικές*, εάν δυνάμει αυτών των αποφάσεων επέρχεται μία άμεση μεταβολή που συνίσταται σε σύσταση, αλλοίωση ή κατάργηση της επίδικης έννομης σχέσεως²⁸.

δ) με κριτήριο την επέλευση ή μη περάτωσης της δίκης οι δικαστικές αποφάσεις χαρακτηρίζονται *οριστικές*, εάν το δικαστήριο δέχθηκε ή απέρριψε εν όλω ή εν μέρει κύριο ή παρεμπίπτον αίτημα παροχής δικαστικής προστασίας, και *μη-οριστικές*, εάν το δικαστήριο δεν απεκδύθηκε από κάθε περαιτέρω εξουσία ως προς το συγκεκριμένο αίτημα, αλλά διέταξε την αναβολή της συζήτησης ή την διενέργεια προπαρασκευαστικών διαδικαστικών πράξεων, μετά την ολοκλήρωση των οποίων ο δικαστής θα έχει διαμορφώσει δικανική πεποίθηση για έκδοση

²⁶ Κεραμέας Κ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος), 1986, 281 (Χ. §109 στοιχ. δ'), Νίκας Ν., οπ.π., 590 επ. (§93 ΙΙ. §4), Κονδύλης Δ., Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2007, 146 (§9 6.), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 505 (εισαγ. σημ. άρθρων 300-314 §4Β.)

²⁷ Οικονομίδης Β./Λιβαδάς Μ., Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας, Τομ. Ι., 1924, 442 (§86), Κεραμέας Κ., οπ.π., 280 (Χ. §109 στοιχ. α'), Νίκας Ν., οπ.π., 591 (§93 ΙΙ. §5), Κονδύλης Δ., οπ.π., 147 (§9 6.), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 505 (εισαγ. σημ. άρθρων 300-314 §4Β.)

²⁸ Κεραμέας Κ., οπ.π., 281 (Χ. §109 στοιχ. ε'), Νίκας Ν., οπ.π., 591 (§93 ΙΙ. §6), Κονδύλης Δ., οπ.π., 147 (§9 6.), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 505 (εισαγ. σημ. άρθρων 300-314 §4Β.)

οριστικής απόφασης²⁹. Επιμέρους διάκριση των οριστικών αποφάσεων είναι η κατηγοριοποίησή τους σε τελειωτικές, όταν το δικαστήριο αποφαινεται με τρόπο οριστικό επί όλων των προβαλλόμενων αιτημάτων, και σε εν μέρει οριστικές όταν το δικαστήριο επιφυλάσσεται ως προς ορισμένα αιτήματα να εκδώσει οριστική απόφαση ·

ε) με βάση τέλος, τον βαθμό δικονομικής ωριμότητας της απόφασης, οι οριστικές δικαστικές αποφάσεις που δεν προσβάλλονται με τα τακτικά ένδικα μέσα της εφέσεως και της ανακοπής ερημοδικίας χαρακτηρίζονται *τελεσίδικες*, ενώ οι οριστικές δικαστικές αποφάσεις που δεν υπόκεινται σε προσβολή διά των έκτακτων ενδίκων μέσων της αναιρέσεως και της αναψηλαφήσεως ονομάζονται *αμετάκλητες*³⁰.

Η διάκριση των δικαστικών αποφάσεων σε *οριστικές* και *μη-οριστικές* προσελκύει έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον³¹, δεδομένου ότι εντοπίζεται σε πληθώρα διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας³², συνδέεται δε άρρηκτα με το επιτρεπτό ασκήσεως ενδίκων μέσων –το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο της ανά χείρας μελέτης- καθώς και με σειρά ζητημάτων, μεταξύ των οποίων είναι η δυνατότητα ανακλήσεως και τροποποιήσεως των δικαστικών αποφάσεων (άρθρο 309 ΚΠολΔ), η διαδικασία διόρθωσης και ερμηνείας αυτών³³ και η διαμόρφωση της ισχύος και του περιεχομένου του δεδουλευμένου (άρθρα 321, 322 ΚΠολΔ).

➤ Προϋπόθεση Δεύτερη: Πρώτος βαθμός δικαιοδοσίας

1.3. Ο κανόνας της μη-υπέρβασης του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας

Το άρθρο 513 § 1 ΚΠολΔ θέτει ως περαιτέρω προϋπόθεση για το επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως την προέλευση της εκκαλούμενης δικαστικής απόφασης από πρωτοβάθμιο δικαστήριο³⁴. Δοθέντος ότι η έφεση έχει αναχθεί από το δικονομικό δίκαιο ως το σπουδαιότερο ένδικο μέσο λόγω της δυνατότητας καθολικού επανελέγχου της ουσίας της διαφοράς από ιεραρχικά ανώτερο δικαστήριο³⁵, η μη-υπέρβαση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας ως στοιχείο του επιτρεπτού της έφεσης τελικώς αναδεικνύεται ως γενικός κανόνας που διέπει ένα σύστημα δύο βαθμίδων

²⁹ Κεραμέας Κ., οπ.π., 281 (Χ. §109 στοιχ. β'), Νίκας Ν., οπ.π., 591 επ. (§93 II. §7), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 89 (άρθρο 511 §299), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 505 (εισαγ. σημ. άρθρων 300-314 §4Β.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 35 (άρθρο 513 IIα. §8α). Πρβλ. και Οικονομίδη Β./Λιβαδά Μ., οπ.π., 435 (§85Γ'1.στοιχ. α')

³⁰ Οικονομίδης Β./Λιβαδάς Μ., οπ.π., 442 (§86), Νίκας Ν., οπ.π., 592 (§93 II. §11), Κονδύλης Δ., οπ.π., 147 (§9 6.)

³¹ Νίκας Ν., οπ.π., 592 (§93 II. §9) · όχι μόνο παρ ημίν αλλά και σε αλλοδαπές έννομες τάξεις όπως η γαλλική (Ρεντούλης Π., οπ.π., 629 επ. (2.§03 υποσημ. 3))

³² Άρθρα, 67 §1, 91 §1, 105 §2, 120, 191 §1, 205, 470, 477 §1, 519 §2, 521 §3, 539, 553, 546 §2, 559 αρ. 15, 586 § 1, 589, 643, 698 §1, 730 §1, 758 §1, 907, 912 και 913 ΚΠολΔ

³³ Χατζηγιάννου Β., οπ.π., 2 επ. (II.)

³⁴ Άρθρο 513 § 1 «Έφεση επιτρέπεται μόνο κατά των αποφάσεων που εκδίδονται στον πρώτο βαθμό [...]»

³⁵ Νίκας Ν., οπ.π., 739 (§112 §3), Αρβανιτάκης Π., Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασεως κατά τον ΚΠολΔ, 2001, 29 (Α' §1 II.)

οικονομικής αξιολογήσεως όπως το παρ ημίν. Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνεται από την επιλογή του οικονομικού νομοθέτη να επαναλάβει στο κεφάλαιο της έφεσης (άρθρο 513 § 1 ΚΠολΔ) την γενική αρχή που αποτυπώνεται στο άρθρο 12 §2 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο «αυτοτελής αίτηση δεν επιτρέπεται να υποβληθεί απευθείας σε δευτεροβάθμιο δικαστήριο, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά»³⁶. Βέβαια ο ανωτέρω κανόνας δέχθηκε ισχυρό πλήγμα μετά την αναθεώρηση του άρθρου 528 ΚΠολΔ με τον ν. 2207/1994, το οποίο αναπόφευκτα συνεπάγεται υπέρβαση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας με μόνο το γεγονός της ερημοδικίας και μάλιστα χωρίς ο πρωτοβάθμια ερημοδικασθείς διάδικος -και νυν εκκαλών- να στερείται κάποιο δικαίωμά του κατ' ουσία³⁷.

1.4. Χαρακτηρισμός δικαστηρίου ως λειτουργικά και οργανικά πρωτοβάθμιου

Στο οικονομικό σύστημα λοιπόν, δύο βαθμίδων δικαιοδοσίας που ισχύει στην χώρα μας, από τον συνδυασμό των άρθρων 511 ΚΠολΔ που προβλέπει ότι έφεση ασκείται κατά δικαστικών αποφάσεων των ειρηνοδικείων, των μονομελών και πολυμελών πρωτοδικείων, και 513 ΚΠολΔ που ορίζει ότι έφεση ασκείται κατά δικαστικών αποφάσεων που εκδόθηκαν σε πρώτο βαθμό, συνάγεται ότι η εκκαλούμενη δικαστική απόφαση υποχρεωτικά προέρχεται από οργανικά πρωτοβάθμιο δικαστήριο, το οποίο επιπλέον λειτούργησε -ασκώντας την δικαιοδοτική του εξουσία- σε πρώτο βαθμό³⁸. Η επισήμανση αυτή του άρθρου 513 ΚΠολΔ δεν κρίνεται περιττή, εάν ληφθεί υπόψη ότι ο κοινός νομοθέτης επιτρέπει -κατ' εξαίρεση του κανόνα της μη-υπέρβασης του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας (άρθρο 12 §2 ΚΠολΔ)- οργανικά πρωτοβάθμιο δικαστήριο να επιλύει ορισμένες υποθέσεις σε δεύτερο βαθμό³⁹ ή αντίστροφα οργανικό δευτεροβάθμιο δικαστήριο να επιλαμβάνεται συγκεκριμένων διαφορών λειτουργώντας σε πρώτο βαθμό⁴⁰. Κατά συνέπεια, δεν επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση κατά δικαστικών αποφάσεων α) του

³⁶ Σαμουήλ Σ., οπ.π., 71 (§183) · σε σχέση με την εφαρμογή του κανόνα της μη-υπέρβασης του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας ως προϋπόθεση επιτρεπτού ασκήσεως ανταγωγής όρα Διαμαντόπουλο Γ., Η ανταγωγή κατά τον ΚΠολΔ, 2003, 285 επ. (Β §5δ.)

³⁷ Αρβανιτάκης Π., οπ.π., 31 (Α' §1 ΙΙ υποσημ. 30)

³⁸ Νίκας Ν., οπ.π., 741 (§112 1.α.§6), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 72 (§238), Κράνης Δ., Εκκλητές αποφάσεις και η αρχή ne bis in idem-Νομολογιακά πορίσματα, ΕΠολΔ 2009, 435 (ΙΙ.), Καλογιάννης Αθ., Η έφεση (άρθρα 511-537 ΚΠολΔ) κατά την νομολογία των δικαστηρίων, 1999, 25 (ΕφΘες 199/1986, ΕλλΔνη 28,321)

³⁹ Όπως στην περίπτωση εφέσεως κατά δικαστικής απόφασης του ειρηνοδικείου, το μονομελές πρωτοδικείο – αν και οργανικά πρωτοβάθμιο- δικάζει σε δεύτερο βαθμό (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π. Τομ. Ι, 69 (άρθρο 17^Α §3Β))

⁴⁰ Αυτό συμβαίνει : **α)** όταν ασκείται πρόσθετη παρέμβαση για πρώτη φορά ενώπιον του εφετείου (80 ΚΠολΔ), ενώ πριν την τροποποίηση του άρθρου 79 ΚΠολΔ από τον ν.4335/2015 αντίστοιχη δυνατότητα αναγνωρίζονταν και επί κύριας παρέμβασης (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ, οπ.π., Τομ. Ι., 167 (άρθρο 79 §4-5), **β)** όταν ασκείται τριτανακοπή κατά δικαστικής απόφασης του εφετείου από το δεδικοσμένο της οποίας ο τριτανακόπων δεσμεύεται, αυτή ασκείται απευθείας ενώπιον του εφετείου (άρθρο 586, 587 ΚΠολΔ), **γ)** όταν παρεπόμενες απαιτήσεις που γεννήθηκαν μετά την συζήτηση κατόπιν της οποίας εκδόθηκε η εκκαλούμενη απόφαση προβάλλονται το πρώτον στο εφετείο (άρθρο 525 §3 ΚΠολΔ), **δ)** όταν το εφετείο διατάσσει την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, εφόσον προηγουμένως (το εφετείο) εξαφάνισε δικαστική απόφαση που κηρύχθηκε εκτελεστή και εκτελέστηκε (άρθρο 525§3 και 914 ΚΠολΔ), **ε)** όταν το εφετείο κρίνει αίτηση διόρθωσης

Μονομελούς Πρωτοδικείου, οι οποίες εκδόθηκαν επί εφέσεων κατά αποφάσεων Ειρηνοδικείου (άρθρο 17Α ΚΠολΔ), β) κατά αποφάσεων του Εφετείου (άρθρο 19 ΚΠολΔ)⁴¹ και γ) κατά αποφάσεων του Αρείου Πάγου⁴².

Μέρος Δεύτερο: Η οριστικότητα της δικαστικής κρίσης και η περάτωση της δίκης στον πρώτο βαθμό

➤ Προϋπόθεση Τρίτη: Ο οριστικός χαρακτήρας της πρωτόδικης δικαστικής απόφασης

2.1. Εγγύτερη προσέγγιση στην οριστική και μη-οριστική δικαστική απόφαση

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο σημείο της παρούσας, με την διάταξη του άρθρου 513 ΚΠολΔ οριοθετείται κατ' είδος το εύρος των δικαστικών αποφάσεων που επιτρέπεται να προσβληθούν με έφεση. Ένας δραστικός περιορισμός ως προς την πρόσβαση στην κατ' έφεση δίκη υπήρξε η επιλογή του δικονομικού νομοθέτη να αναγάγει τον οριστικό χαρακτήρα της δικαστικής κρίσης ως στοιχείο του επιτρεπτού ασκήσεως -μεταξύ άλλων και- του ενδίκου μέσου της εφέσεως⁴³. Ωστόσο, ορισμός περί την ακριβή έννοια της οριστικής δικαστικής απόφασης δεν ανευρίσκεται στον νόμο. Αντίθετα, η σποραδική αναφορά της οριστικότητας σε σειρά δικονομικών διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας⁴⁴ διαμορφώνει μία αποσπασματική εικόνα του αληθούς περιεχομένου της, καθιστώντας αναγκαία την αποκρυστάλλωση της ανωτέρω έννοιας διά της ερμηνείας του δικαίου. Ειδικότερα, αφετηρία της επιστημονικής ανάλυσης της έννοιας της «οριστικότητας» είναι ότι η απαγόρευση ανακλήσεως δεν αποτελεί εννοιολογικό γνώρισμα της οριστικής δικαστικής απόφασης, όπως «*prima facie*» υποδηλώνει η γραμματική ερμηνεία του άρθρου 309 § 1 ΚΠολΔ⁴⁵. Τουναντίον η εν λόγω απαγόρευση συνιστά έννομη συνέπεια που επέρχεται δυνάμει της διαπίστωσης της «οριστικότητας»⁴⁶.

της δίκης του εσφαλμένα διατυπωμένης απόφασης (άρθρο 315 ΚΠολΔ), **στ)** όταν το εφετείο εξετάζει αίτηση ερμηνείας διαθήκης ή άλλης πράξης με την οποία διατίθενται περιουσιακά στοιχεία με κληρονομιά, κληροδοσία ή δωρεά υπέρ του Κράτους ή κοινωφελών σκοπών, εφόσον η ερμηνεία ή η αμφισβήτηση αναφέρεται στον τρόπο εκκαθάρισης και γενικά διαχείρισης και εκτέλεσης της καταλειπόμενης περιουσίας (άρθρο 825 ΚΠολΔ)

⁴¹ Πρβλ. όμως Σινανιώτη Λ., Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2018, 79 (Β.1.)

⁴² Νίκας Ν., οπ.π., 741 (§112 1α.§6), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 74 (§189), Καλογιάννης Αθ., οπ.π., 26 (ΕφΘες 199/1986, ΕλλΔνη 28, 321)

⁴³ Αντίστοιχη διάταξη με εκείνη του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ είναι η ΚΠολΔ 539 που αφορά στην αναψηλάφηση και η ΚΠολΔ 553§1 η οποία ρυθμίζει τις προϋποθέσεις του επιτρεπτού ασκήσεως ανακλήσεως

⁴⁴ Όρα υποσημ. 30 της παρούσης

⁴⁵ Αντίθετη κατάληξη θεωρώ ότι εμπεριέχει λογικό σφάλμα, και συγκεκριμένα αποτελεί λήψη του ζητουμένου (*petition principii*) με την ειδικότερη μορφή του πρωθύστερου, εγγύτερα όρα Βορέα Θ., Λογική, 1972, 200 επ.

⁴⁶ Κονδύλης Δ., οπ.π., 132 (§9 1.), Ψωμάς Ι., Ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αρ. 15 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 37(1996), 268 (§6)

Ο οριστικός χαρακτήρας της δικαστικής κρίσεως ορθότερα ελέγχεται με βάση άλλα κριτήρια. Θεωρία και νομολογία φαίνεται να έχουν καταλήξει στο εξής πόρισμα : «οριστική» είναι «η απόφαση η οποία δέχεται ή απορρίπτει -εν όλω ή εν μέρει- την κύρια ή παρεμπίπτουσα αίτηση για παροχή δικαστικής προστασίας και περατώνει τη δίκη, απεκδύοντας το δικαστήριο κάθε περαιτέρω εξουσίας για την αίτηση αυτή»⁴⁷. Από τον ορισμό αυτό προκύπτει ότι εννοιολογικά γνωρίσματα της οριστικής δικαστικής απόφασης είναι ότι : α) αναφέρεται επί (κύριας ή παρεπόμενης⁴⁸) αιτήσεως παροχής έννομης προστασίας⁴⁹, β) κρίνει την υποβληθείσα αίτηση είτε στο σύνολό της είτε μερικά, και γ) περατώνει την διαφορά (άρθρο 294 ΚΠολΔ), ώστε να παύει πλέον το επιλαμβανόμενο δικαστήριο να ασχολείται με την υπόθεση⁵⁰. Η σωρευτική συνδρομή των προϋποθέσεων απονέμει στην δικαστική απόφαση την ιδιότητα⁵¹ της οριστικότητας η οποία ενεργοποιεί έννομες συνέπειες, όπως μεταξύ άλλων η απαγόρευση ανακλήσεως της απόφασης (ΚΠολΔ 309§1)⁵², η δυνατότητα προσβολής της απόφασης με ένδικα μέσα (ΚΠολΔ 513 §1, 539, 553 §1, 586 §1) και η ανάδυση της ισχύος του δεδικασμένου με την απόκτηση και της περαιτέρω ιδιότητας της τελεσιδικίας (ΚΠολΔ 322§1).

⁴⁷ Κονδύλης Δ., οπ.π., 132 (§9 1.), Νίκας Ν., οπ.π., 591 (§93 II.β.§7) και 741 (§112 I.1.β.§8), Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1 ΚΠολΔ), ΕλλΔνη 47(2006), 979(I.), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Τομ. Ι., 2000, 903 (άρθρο 513 III. §6), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., Πολιτική Δικονομία (Γενικό Μέρος), 2003, 426 (§38 1. §488) και του ιδίου, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2011, 430 (§38 II. 1. §40), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, 89 (§299), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 89 (Ε' §202), Αρβανιτάκης Π., Η κατ' ουσία έρευνα της διαφοράς, οπ.π., 168 (§6I.1.), Βερβενιώτης Χαρ., Η αναιρεσιβαλλόμενη τελεσίδικη απόφαση (άρθρο 533 ΚΠολΔ), Αρμ 2014, 1479 (1.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 35 (άρθρο 513 IIα. 8α), Ψωμάς Ι., οπ.π., 268 (§6), Ζόμπολας Τ., Η έφεση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2005, 58, Κράνης Δ., οπ.π., 437 (II. §6), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., Η έφεση, 35 (άρθρο 513 I.B. §3), ΟΛΑΠ 230/1983 ΝοΒ 1983, 1561, ΑΠ 2008/2009, ΝοΒ 2010, 980, ΑΠ 1821/2008 ΝοΒ 2009, 650, ΑΠ 1721/2007, Τ.Ν.Π. ΔΣΑ, ΑΠ 1717/2007, Δ 2008, 303 · ίδια αντίληψη για την έννοια της οριστικής δικαστικής απόφασης είχε διαμορφωθεί από τον προηγούμενο αιώνα, όταν ο Βασίλειος Οικονομίδης edίδασκε ότι «[ο]ριστική (τελειωτική) λέγεται κυρίως η απόφασις η περατούσα την δίκην και στον δικαστήν πάσης περαιτέρω εξουσίας απεκδύουσα, ήτις δια τούτου, διωκομένης μέχρι τέλους της διαφοράς, είναι η τελευταία του δικαστηρίου απόφασις» (σε Διαμαντόπουλο Γ., Η ανταγωγή κατά τον ΚΠολΔ, 380 (§10 I.1.). Όρα και Βαμβέτσος Αλ., Περί της έννοιας των οριστικών αποφάσεων εν τω αστικώ δικονομικώ δικαίω, 1908, 19 και 46-48, όπου παρατίθενται οι διάφοροι ορισμοί που κατά καιρούς είχαν διατυπωθεί υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς

⁴⁸ Για την διάκριση σε κύριες και παρεπόμενες αξιώσεις ως περιεχόμενο αιτήσεων δικαστικής προστασίας όρα Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, 2000, 135 επ. (Γ. II. 1.α. α.), όρα και Βαθρακοκοίλη Β., Η έφεση, οπ.π., 464 (άρθρο 525 §1824)

⁴⁹ Και δη επί αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας η οριστική δικαστική απόφαση δύναται να αναφέρεται επί αγωγής, ανταγωγής, κύριας ή πρόσθετης παρέμβασης, ανακοπής και προσεπίκλησης, Κονδύλης Δ., οπ.π., 132 (§9 1.)

⁵⁰ Διατηρώντας μόνο -κατ' άρθρο 315 ΚΠολΔ- την αρμοδιότητα και υποχρέωση διόρθωσης ή ερμηνείας της δικαστικής απόφασης που εξέδωσε

⁵¹ Όρα π.π. υποσημ. 44. Έτσι και Κουσουλής Στ., οπ.π., 179 (§2 III.), Αρβανιτάκης Π., Η κατ' ουσία έρευνα της διαφοράς, οπ.π., 167 (§6I.1.), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 57 (2 II. Β.2.ι.α. §55)

⁵² Η απαγόρευση ανακλήσεως ως επακόλουθο της διαπίστωσης της οριστικότητας αναγνωρίζονταν ήδη από το άρθρο 180 ΠολΔ σύμφωνα με το οποίο «οριστικάί αποφάσεις, αφού δημοσιευθώσιν εν τω ακροατηρίω δεν δύναται να ανακληθούν παρά του απαγγείλαντος αυτάς δικαστού. Εκ του εναντίου προδικαστικάί και παρεμπίπτουσαι αποφάσεις δύναται και μετά την δημοσίευσίν των, μέχρι της δημοσίευσσεως της οριστικής αποφάσεως, να ανακληθώσι παρά του αυτού Δικαστού» (Βαμβέτσος Αλ., οπ.π., 49 §7.Α.)

Από την άλλη πλευρά, η απουσία ενός εκ των ανωτέρω εννοιολογικών γνωρισμάτων –και ιδίως η «κάθετη διάγνωση της διαφοράς» (στοιχ. γ’)- συνεπάγεται την έκδοση «μη-οριστικής» δικαστικής απόφασης. Ειδικότερα, «μη-οριστική» είναι η απόφαση με την οποία το δικαστήριο δεν διαγιγνώσκει (κατά τρόπο εξαντλητικό) την ισχύ ή μη μίας ουσιαστικής ή δικονομικής έννομης συνέπειας, αλλά είτε αναβάλλει την πρόοδο της εκκρεμούς δίκης ή διατάσσει την διενέργεια ορισμένων διαδικαστικών πράξεων, που είναι προπαρασκευαστικές για τον σχηματισμό και την εκφορά οριστικής, δικαστικής κρίσης⁵³. Πρέπει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των θεωρητικών ο όγκος των μη-οριστικών δικαστικών αποφάσεων έχει περιοριστεί αισθητά μετά την κατάργηση του θεσμού της προδικαστικής απόφασης για διεξαγωγή των αποδείξεων (πρώην άρθρα 341-345 ΚΠολΔ) που επήλθε με το άρθρο 14 ν.2915/2001. Βέβαια, ευρύτερη εξουσία για έκδοση μη-οριστικής απόφασης εξακολουθεί να αναγνωρίζεται από τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με βάση την διάταξη του άρθρου 254 §1, σύμφωνα με την οποία «το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την επανάληψη της συζήτησης στο ακροατήριο, η οποία έχει κηρυχθεί περατωμένη, όταν κατά τη μελέτη της υπόθεσης ή τη διάσκεψη παρουσιάζονται κενά ή αμφίβολα σημεία που χρειάζονται συμπλήρωση ή επεξήγηση»⁵⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 308 §1 ΚΠολΔ, προϋπόθεση για την έκδοση οριστικής δικαστικής απόφασης είναι το δικαστήριο να έχει διερευνήσει την υπόθεση σε τέτοιο βαθμό, ώστε ο δικαστής να έχει σχηματίσει δικανική πεποίθηση για το παραδεκτό και τη βασιμότητα ή όχι της αίτησης παροχής έννομης προστασίας⁵⁵. Μόνο αν το δικαστήριο έχει διαγνώσει κατά τρόπο εξαντλητικό όλα τα επίπεδα δικαστικής κρίσεως (παραδεκτό, νόμο και ουσία βάσιμο), η υπόθεση είναι «ώριμη» για να περατωθεί διά της εκδόσεως δικαστικής αποφάσεως και να πληρωθεί περαιτέρω ο πρώτος βαθμός δικαιοδοσίας⁵⁶. Εξάντληση όμως, όλων των δυνατών βαθμίδων δικονομικής αξιολόγησης επιβάλλεται εκ των πραγμάτων, όταν το δικαστήριο –μετά την συζήτηση της υπόθεσης και την ενδελεχή μελέτη και αξιολόγηση των στοιχείων του

⁵³ Νίκας Ν., οπ.π., 591 (§93 ΙΙ.δ.§7), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 426 (§38 1. §488) και του ιδίου, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 431 (§38 ΙΙ.1.§46), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, 90 (άρθρα 511 §302), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. ΙΙ, 516 (άρθρα 309 Β.7.), Αρβανιτάκης Π., Η κατ’ ουσία έρευνα της διαφοράς, οπ.π., 168 (§6Ι.1.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., Η έφεση, 37 (άρθρο 513 Ι.Ε. §7), Διαμαντόπουλος Γ., οπ.π., 382 (§10 Ι.1.). Σύμφωνα με την προϋσχύουσα Πολιτική Δικονομία/1835 οι μη-οριστικές αποφάσεις απαρτίζονταν α) από προπαρασκευαστικές και β) από παρεμπύπτουσες αποφάσεις, οι οποίες περαιτέρω διακρίνονταν σε «απλές παρεμπύπτουσες» και «περί αποδείξεως», όπου οι τελευταίες (οι «περί αποδείξεως») γινόταν δεκτό σύμφωνα με το άρθρο 181 ΠολΔ ότι προσβάλλονται με έφεση είτε αυτοτελώς είτε μαζί με την οριστική απόφαση (Βαμβέτσος Αλ., οπ.π., 17, 24 επ.)

⁵⁴ Κονδύλης Δ., οπ.π., 143 (§9 4.)

⁵⁵ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 515 (άρθρο 308 §2Β.)

⁵⁶ Νίκας Ν., οπ.π., 592 (§93 ΙΙ.§8), Κουσουλής Στ., οπ.π., 179 (§2 ΙΙΙ) «[...] με την εξάντληση των επιτρεπόμενων βαθμίδων δικονομικής αξιολόγησης ανά βαθμό δικαιοδοσίας αίρεται η ευχέρεια επανάληψης της ίδιας αξιολογικής δραστηριότητας», Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 35 (άρθρο 513 Ι.Β.), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 43 (2 ΙΙ.Β.1. §22), ΑΠ 310/2010, Τ.Ν.Π. ΔΣΑ, ΑΠ 2008/2009, ΝοΒ 2010, 980, ΑΠ 1717/2007, Δ 2008, 303

φακέλου (άρθρο 237 §5 ΚΠολΔ)- αποφασίζει να κρίνει δεκτό το αίτημα παροχής δικαστικής προστασίας ως βάσιμο⁵⁷. Ωστόσο, ο οριστικός χαρακτήρας εκδηλώνεται κι όταν το δικαστήριο παραμένει στον έλεγχο του παραδεκτού και απορρίπτει την αίτηση ελλείψει συνδρομής κάποιας διαδικαστικής προϋπόθεσης⁵⁸. Κατά συνέπεια, και σε συμμόρφωση προς το άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ γίνεται ερμηνευτικά δεκτό ότι με έφεση προσβάλλονται οι δικαστικές αποφάσεις που αποφαίνονται οριστικά είτε *επί της ουσίας* είτε *επί του δικονομικού ζητήματος*⁵⁹, δεδομένου ότι το δεδικασμένο που επιδιώκεται να αποτραπεί διά των ασκήσεως των ενδίκων μέσων, ενδέχεται να παράγεται και από την κρίση ως προς το δικονομικό ζήτημα (άρθρο 322 §1 εδ.β' ΚΠολΔ)⁶⁰.

Ο οριστικός χαρακτήρας, ο οποίος διαπιστώνεται κατά τον χρόνο ασκήσεως (και όχι συζητήσεως) της εφέσεως⁶¹, καταρχήν εντοπίζεται στο διατακτικό της δικαστικής απόφασης, διότι σε αυτό κατά κανόνα ενσωματώνεται η βούληση του δικαστηρίου⁶². Γίνεται δεκτό όμως, ότι οριστική διάταξη δύναται να εντοπισθεί και στο αιτιολογικό μέρος της δικαστικής απόφασης, εφόσον η επίμαχη αιτιολογία «φέρει προσόντα διατακτικού», εκφράζεται δηλαδή δι' αυτής της αιτιολογίας η σαφής βούληση του δικαστηρίου να επιλύσει την διαφορά⁶³. Αναδιατυπώνοντας, οριστική δικαστική κρίση δύναται να εντοπιστεί και στο «αιτιολογικό», αν μεταξύ των σκέψεων του δικαστηρίου που υποστηρίζουν ή αποδομούν το παραδεκτό ή βάσιμο

⁵⁷ Δεδομένου ότι «οι διαδικαστικές προϋποθέσεις [...] δεν αποτελούν ιδιαίτερο αυτοτελές αντικείμενο της δίκης και για τον λόγο αυτό εξετάζονται και επιλύονται με δύναμη δεδικασμένου πάντοτε σε σχέση με το αντικείμενο αυτό. Δεν μπορεί κατά συνέπεια να υπάρξει επ' αυτών διακεκριμένως οριστική απόφαση [...]» (ΟΛΑΠ 4/1996, ΕλλΔνη 1991, 1041)

⁵⁸ Πρόκειται για τις «οριστικές διαδικαστικές αποφάσεις» διά των οποίων το δικαστήριο αποφαινεται ότι δεν συντρέχει κάποια διαδικαστική προϋπόθεση, και κατά συνέπεια οι αποφάσεις αυτές είναι πάντοτε απορριπτικές λόγω απαραδέκτου, Κονδύλης Δ., οπ.π., 146 (§9 6.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 427 (§38 1. §488) και του ιδίου, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 431 (§38 II.1. §43), Βαθρακοκοίλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 168 (άρθρο 513 §5) και 171 (άρθρο 513 §22), Αρβανιτάκης Π., Η κατ' ουσία έρευνα της διαφοράς, οπ.π., 168 (§61.1.), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 91 (Ε' §205), Ζόμπολας Τ., οπ.π., 58, Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 35 (άρθρο 513 IIα. §8β.)

⁵⁹ Για την συγκεκριμένη εννοιολογική διάκριση των δικαστικών αποφάσεων όρα παραπάνω Ενότητα 1.2. της παρούσας (σελ. 5)

⁶⁰ Όπ.π. υποσημ. 50 και 51 της παρούσης

⁶¹ Και ειδικότερα η οριστικότητα της εκκαλουμένης δικαστικής απόφασης διαπιστώνεται κατά τον χρόνο κατάθεσης του δικογράφου της εφέσεως στην γραμματεία του εκδώσαντος την προσβαλλομένη απόφαση δικαστηρίου, Κονδύλης Δ., οπ.π., 149 (§9 9.), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §301) και του ιδίου, Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 172 (άρθρο 513 §28), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 903 (άρθρο 513 III.Α. §8), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 90 (Ε' §203), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 37 (άρθρο 513 I. Δ. §6), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 44 (II.Β.1. §25), ΟΛΑΠ 18/2001, ΕλλΔνη 43, 75, ΑΠ 565/1999, ΕλλΔνη 40, 1078, ΑΠ 246/1995, ΕλλΔνη 37, 659, ΕφΑθ 8553/2004, ΕλλΔνη 2006, 258. Πρβλ. αντίθετα ΕφΑθ 2030/1977, ΝοΒ 28, 575

⁶² Κονδύλης Δ., οπ.π., 148 (§9 8.), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §301), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 38 (άρθρο 513 IIα. §8η.), ΑΠ 323/1971, ΝοΒ 19, 908, ΕφΑθ 1130/1980, Αρμ 35, 665

⁶³ Κονδύλης Δ., οπ.π., 148 (§9 8.), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 903 (άρθρο 513 III.Α. §7), Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §301), Βερβενιώτης Χ., Η αναιρεσιβαλλόμενη τελεσίδικη απόφαση (άρθρο 533 ΚΠολΔ), Αρμ. 68 (2014), 1479 (1.), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 43 (2. II.Β.1 §22), Χατζηιωάννου Β., οπ.π., 5 (V.2.). Όρα και ΑΠ 1875/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ και ΑΠ 358/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

της υποβληθείσας αιτήσεως παροχής δικαστικής προστασίας, αναγράφεται και η δικαστική κρίση περί παραδοχής ή απορρίψεως του εξετασθέντος αιτήματος⁶⁴.

2.2. Ο υπό αίρεση οριστικός χαρακτήρας της δικαστικής απόφασης

Στην επιστήμη του αστικού δικονομικού δικαίου γίνεται δεκτό ότι καταρχήν δεν επιτρέπεται η έκδοση οριστικής δικαστικής απόφασης υπό αίρεση⁶⁵. Η συγκεκριμένη θέση θεωρώ ότι αποτελεί αντανάκλαση της γενικότερης αρχής περί «απαγορεύσεως διενέργειας διαδικαστικής πράξεως κάτω από αίρεση»⁶⁶. Ο κανόνας αυτός επαναλαμβάνεται από τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας⁶⁷ και δύναται να καταλάβει και την δικαστική απόφαση λόγω της φύσεώς της ως της σπουδαιότερης διαδικαστικής πράξεως του δικαστηρίου ασκούσας άμεση επίδραση στην διαδικασία της δίκης⁶⁸. Υπό το πρίσμα δε, της προστασίας και της διασφάλισης της διαδικασίας της δίκης και των έννομων σχέσεων των διαδίκων⁶⁹ ο ίδιος απαγορευτικός κανόνας –με επίκληση της τεολογικής ερμηνείας- επεκτείνεται ορθότερα και σε «επίκτητες» δικονομικές ιδιότητες, όπως είναι η οριστικότητα, τις οποίες ο νόμος αναγνωρίζει σε διαδικαστικές πράξεις, όπως είναι η δικαστική απόφαση. Ενεργοποιείται μάλιστα η κυρωτική ισχύς του, όταν η πλήρωση της αιρέσεως εξαρτάται από μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός αναγόμενο σε «εξωδιαδικαστικά περιστατικά»⁷⁰.

Κατ' εξαίρεση όμως, γίνεται δεκτό ότι επιτρέπεται η έκδοση «υπό αίρεση οριστικής δικαστικής απόφασης», όταν η έκδοση αυτής τελεί υπό την αίρεση της πλήρωσης κάποιου εξωτερικού συμβάντος που προσδιορίζει η ίδια η απόφαση. Επισημαίνεται μάλιστα από ορισμένους θεωρητικούς ότι το είδος της «υπό αίρεση οριστικής δικαστικής απόφασης» διακρίνεται σαφώς από την περίπτωση επιδίκασης υπό αίρεση δικαιώματος (άρθρο 69 ΚΠολΔ)⁷¹. Η κατάληξη αυτή αναμφισβήτητα ενδιαφέρει εξ απόψεως επιτρεπτού ασκήσεως της εφέσεως. Ειδικότερα, σε αντίθεση με την περίπτωση της υπό αίρεση αξιώσεως, ως προς την οποία εκδίδεται αμέσως οριστική δικαστική απόφαση, που προσβάλλεται κατ' άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ με έφεση και πριν

⁶⁴ Για την διάκριση των αιτιολογιών σε εκείνες που «στηρίζουν το διατακτικό» (και που στατιστικά αποτελούν τον κανόνα) και σε εκείνες που κατ' εξαίρεση «έχουν προσόντα διατακτικού» και εκδηλώνουν οριστικό χαρακτήρα όρα Κονδύλης Δ., οπ.π., 96 (§7 2. υποσημ. 6) και 148 (§9 8.).

⁶⁵ Κονδύλης Δ., οπ.π., 147 (§9 7.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 39 (ΙΙβ. §9), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 39 (άρθρο 513 ΣΤ') με περαιτέρω παραπομπές.

⁶⁶ Μιχαηλίδης Θ., Οι αιρέσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ΕλλΔνη 24 (1983), 195 (§3), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 372 (άρθρο 219 2Β.).

⁶⁷ με σημαντικότερη την διάταξη του άρθρου 219 ΚΠολΔ που αφορά την αγωγή

⁶⁸ Νίκας Ν., οπ.π., 285 επ. (§52 Ι. §1)

⁶⁹ Μιχαηλίδης Θ., οπ.π., 195 (§3)

⁷⁰ Νίκας Ν. οπ.π., 290 (§52 ΙV. §15)

⁷¹ Με την επιφύλαξη όμως, της ματαίωσης της αιρέσεως, οπότε η οριστική απόφαση στερείται αντικειμένου, Κονδύλης Δ., οπ.π., 148 (§9 7.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ. §9)

ακόμα την πλήρωση της αιρέσεως⁷², επί «οριστικής υπό αίρεση απόφασης» απαραίτητος όρος του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως είναι η πλήρωση της αιρέσεως, ενώ για το παραδεκτό της πρώτης προσαπαιτείται η επίδοση της απόφασης για την ενεργοποίηση της προθεσμίας του άρθρου 518 § ΚΠολΔ. Τυχόν δε, έφεση που ασκήθηκε πριν την πλήρωση και των δύο προϋποθέσεων, απορρίπτεται ως απαράδεκτη, χωρίς αυτό όμως, να κωλύει τον ενδιαφερόμενο να ασκήσει εκ νέου έφεση, καθότι αυτή δεν προσκρούει στον απαγορευτικό κανόνα του άρθρου 514 ΚΠολΔ, αναγκαίος όρος του οποίου είναι η ύπαρξη δυνατότητας ασκήσεως έφεσης⁷³.

Ωστόσο, με την παραδοχή της «υπό αίρεση οριστικότητας» και παρά την σαφή διαφοροποίησή των θεωρητικών επ'αυτής από το κανονιστικό εύρος του άρθρου 69 ΚΠολΔ θεωρώ ότι παραμένει αναπάντητο ένα ειδικότερο ερώτημα το οποίο συνοψίζεται στο κατά πόσον η αίρεση της οριστικότητας της απόφασης περιβάλλει και την επιδικαζόμενη αξίωση, μετατρέποντας την τελευταία σε υπό αίρεση αξίωση. Η απάντηση που θα πρέπει να δοθεί είναι αποφαιτική, για τον λόγο ότι η αίρεση εν προκειμένω αναβάλλει μόνο την επέλευση εννόμων συνεπειών του δικονομικού δικαίου, όπως είναι το επιτρεπτό ασκήσεως ενδίκων μέσων (άρθρο 513 §1 και 553 ΚΠολΔ), η απαγόρευση ανακλήσεως οριστικής απόφασης (άρθρο 309 εδ.α' ΚΠολΔ), η επιδεκτικότητα της δικαστικής κρίσης προς δικονομική ωρίμανση με απώτερο στόχο την δημιουργία δεδικασμένου (άρθρο 322 §1 ΚΠολΔ) και η εκτελεστότητα. Η επίδικη αξίωση διατηρεί ορθότερα στο πλήρες την ουσιαστικού δικαίου ισχύ της.

Ο λόγος δε, που η οριστικότητα εξαρτάται σε εξαιρετικές περιπτώσεις από αίρεση αναβλητικού χαρακτήρα θεωρώ ότι συνέχεται με την επιδίωξη οριστικοποίησης της μορφής έννομης προστασίας που προσήκει σε συγκεκριμένη έννομη σχέση των διαδίκων και τοιουτοτρόπως συνέχεται με την διασφάλιση της οικονομίας της δίκης. Στην περίπτωση αγωγής λογοδοσίας (άρθρο 473 επ. ΚΠολΔ) για παράδειγμα, το δικαστήριο εφόσον διαπιστώσει ότι ο εναγόμενος (δοσίλογος) πράγματι υποχρεούται σε λογοδοσία, του ορίζει προθεσμία να καταθέσει στη γραμματεία του δικαστηρίου γραπτό λογαριασμό με αντιπαράθεση των εσόδων και εξόδων που έγιναν στο πλαίσιο της διαχειριστικής του εξουσίας καθώς και όλες τις δικαιολογημένες αποδείξεις (ΚΠολΔ 474), ενώ συγχρόνως απειλεί τον υπόχρεο-δοσίλογο με χρηματική ποινή ή προσωπική κράτηση (άρθρα 941 και 946 ΚΠολΔ)⁷⁴. Κατά την διάρκεια της προθεσμίας καταβολής του λογαριασμού, η αξίωση λογοδοσίας του ενάγοντος (δεξιλόγου) δεν τελεί υπό

⁷² Κονδύλης Δ., οπ.π., 148 (§9 7.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ. §9)

⁷³ Σαμουήλ Σ., οπ.π., 62 (§165), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 39 (ΙΙβ. §9), ΟΛΑΠ 1138/1974, ΝοΒ 23, 640, ΑΠ 722/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 579/1996, ΕΛΛΔνη 39, 573, ΑΠ 1723/2012, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΔυτΜακ 81/2018, Αρμ 2018/1345, ΕφΠειρ 237/2018, ΕφΑΔ 2018, 1379 και ΕφΠειρ 314/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ στις οποίες έφεση που ασκήθηκε κατά υπό αίρεση οριστικής δικαστικής απόφασης πριν την πλήρωση της αίρεσης χαρακτηρίζεται ως «ένδικο μέσο οιονεί ανυπόστατο»

⁷⁴ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 731 (άρθρο 473 §2Β) και 733 (άρθρο 474 §2Β.), ΑΠ 565/1999, ΕΛΛΔνη 40, 1078, ΑΠ 978/1997, ΕΛΛΔνη 39, 110

αίρεση και ο εναγόμενος υποχρεούται σε λογοδοσία ευθύς αμέσως από την έκδοση της καταδικαστικής απόφασης. Εκκρεμεί όμως, να καταστεί πλήρως οριστική η εκδοθείσα δικαστική απόφαση⁷⁵, καθώς η δρομολόγηση των επόμενων δικαστικών ενεργειών του ενάγοντος (άσκηση ενδίκων μέσων και επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης) εξαρτάται από το αν ο εναγόμενος θα συμμορφωθεί προς το διατακτικό της απόφασης (οπότε σε ένα δεύτερο στάδιο θα διερευνηθούν τα διάφορα κονδύλια του λογαριασμού που κατατέθηκε και θα προβληθούν τυχόν αμφισβητήσεις) ή δεν θα συμμορφωθεί (οπότε πληρούται η αίρεση και η δικαστική απόφαση που εκδόθηκε, καθίσταται πλήρως οριστική και εφόσον τελεσιδικήσει, δύναται να επισπευθεί αναγκαστική εκτέλεση για την εκτέλεση της απειληθείσας χρηματικής ποινής ή/και προσωπικής κράτησης). Κατά την μάλλον κρατούσα άποψη λοιπόν, η οριστικότητα της εκδοθείσας δικαστικής απόφασης τελεί υπό αίρεση (αναβλητικού χαρακτήρα) μέχρι την πλήρωση της αίρεσης, ήτοι την άπρακτη εκπνοή της προθεσμίας κατάθεσης του λογαριασμού από πλευράς του υπόχρεου ή την ματαίωση της αίρεσης, ήτοι την εμπρόθεσμη κατάθεση του λογαριασμού⁷⁶. Η δικαστική απόφαση τόσο ως προς την υποχρέωση λογοδοσίας όσο και ως προς την υποχρέωση καταβολής του πιθανολογούμενου ελλείμματος καθίσταται οριστική μετά την άπρακτη εκπνοή της ταχθείσας προθεσμίας καταβολής του λογαριασμού⁷⁷. Ως οριστική πλέον η δικαστική απόφαση της λογοδοσίας δύναται να προσβληθεί με έφεση κατ' άρθρο 513 ΚΠολΔ, υπό την προϋπόθεση όμως ότι επακολούθησε της πληρώσεως της αιρέσεως η επίδοση της οριστικής –πλέον– απόφασης, προκειμένου να εκκινήσει η προθεσμία ασκήσεως έφεσης (άρθρο 518 §1 ΚΠολΔ)⁷⁸.

⁷⁵ Κονδύλης Δ., οπ.π., 147 (§9 7.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 39 (ΙΙβ. §9), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 39 (άρθρο 513 ΣΤ'), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 48 (2 ΙΙ.Β.1.iii. §36)

⁷⁶ Ράμμος Γ., Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Τομ. ΙΙ., 1980, 938 (§282), Κονδύλης Δ., οπ.π., 147 (§9 7.), Βαθρακοκοίλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 170 (άρθρο 513 §19), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 733 (άρθρο 474 3Β.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 39 (άρθρο 513 ΣΤ'), ΑΠ 360/2014, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 1318/2014, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 344/2004, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 978/1997, ΕλλΔνη 1998, 110. Υποστηρίζεται όμως στη νομολογία και η άποψη ότι στην περίπτωση αγωγής λογοδοσίας εκδίδεται μη-οριστική δικαστική απόφαση (ΑΠ 1446/2012, ΧρίΔ ΙΓ (2013), 281, ΑΠ 1122/2006, ΧρίΔ ΣΤ (2006), 891, ΑΠ 934/1995, ΝοΒ 1997, 1106), αλλά και η ακριβώς αντίθετη εκδοχή από θεωρητικούς υπέρ εκδόσεως οριστικής δικαστικής απόφασης ήδη από τον χρόνο έκδοσή της, με ενεργοποίηση όμως του σκέλους της απόφασης που καταδικάζει σε καταβολή του ελλείμματος μετά την πλήρωση της αίρεσης (Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία-Ενδिका Μέσα, Τομ. ΙΙΙ., 2007, 803 Μπέης Κ., Σκέψεις για την έννοια και την λειτουργία της οριστικής απόφασης, ΝοΒ 1991, 864, Τσικρικάς Δ., Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996, 169)

⁷⁷ Ωστόσο, αν το δικαστήριο διατάσσει την υποχρέωση προς λογοδοσία ορίζοντας προθεσμία, αλλά αναβάλλει προκειμένου να αποφασίσει για το πιθανολογούμενο έλλειμμα, διατάσσοντας την διεξαγωγή αποδείξεων, η εκπνοή της προθεσμίας καταβολής του λογαριασμού καθιστά την απόφαση οριστική μόνο ως προς την πρώτη διάταξη, ενώ ως προς την δεύτερη διάταξη η απόφαση θεωρείται μη-οριστική, ώστε να δύναται να προσβληθεί με έφεση μόλις καταστεί εν όλω οριστική, Βαθρακοκοίλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 171 (άρθρο 513 §19), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 48 (2 ΙΙ.Β.iii. §36), ΑΠ 565/1999, ΕλλΔνη 41, 106, ΑΠ 978/1997, ΕλλΔνη 39, 110, ΑΠ 1184/1980, ΝοΒ 29, 543, ΕφΠειρ 465/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 175/2007, ΕφΑΔ 2008, 103 με παρατηρήσεις της Σταυρ. Χατζηδημητρίου

⁷⁸ Βαθρακοκοίλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 171 (άρθρο 513 §19), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 48 (2 ΙΙ.Β.iii. §36). Η κοινοποίηση της απόφασης μετά την πλήρωση της αιρέσεως είναι απαραίτητη, ακόμα και αν η απόφαση

Μία ακόμα εξαιρετική περίπτωση «υπό αίρεση οριστικής δικαστικής απόφασης» θεωρείται η περίπτωση που το δικαστήριο διαπιστώνει την συγκυριότητα των κοινωνών-διαδίκων και παραγγέλλει την διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, προκειμένου να βεβαιωθεί το εφικτό ή ανέφικτο της αυτούσιας διανομής του επίκοινου. Η εκδοθείσα απόφαση ανακτά πλήρη οριστικό χαρακτήρα μετά την διενέργεια της πραγματογνωμοσύνης και την απόφαση του δικαστηρίου ως προς το εφικτό της αυτούσιας διανομής ή την διενέργεια πλειστηριασμού⁷⁹. Αντίθετα, είναι οριστική και μάλιστα από την δημοσίευσή της η δικαστική απόφαση με την οποία διατάσσεται η αυτούσια διανομή με κλήρωση, σχηματίζονται κλήροι-μερίδια και παραπέμπεται η υπόθεση σε εντεταλμένο δικαστή, προκειμένου να διενεργηθεί ενώπιόν του η κλήρωση, καθότι η δι' αυτής της απόφασης η υπόθεση είναι αδύνατο πλέον να επανέλθει προς διερεύνηση στο ίδιο δικαστήριο⁸⁰.

Τελευταία περίπτωση κατά την οποία αναγνωρίζονταν εξάρτηση της οριστικότητας της δικαστικής απόφασης κάτω από αίρεση ήταν εκείνη με την οποία επιβάλλονταν η παροχή όρκου και η οποία προσλάμβανε πλήρη, οριστικό χαρακτήρα μετά την ορκοδοσία ή την άπρακτη παρέλευση της ορισθείσας προθεσμίας⁸¹. Οι σχετικές διατάξεις όμως, που ρύθμιζαν τον όρκο στον ΚΠολΔ (άρθρα 421-431) καταργήθηκαν με το άρθρο 14 §1 ν.2915/2001 και ως εκ τούτου δεν χρήζουν εκτενούς αναλύσεως.

2.3. Πορίσματα από την ελληνική θεωρία και νομολογία ως προς τον οριστικό (ή μη) χαρακτήρα των δικαστικών αποφάσεων

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται μία ταξινόμηση της πλούσιας περιπτωσιολογίας οριστικών και μη-οριστικών δικαστικών αποφάσεων, όπως χαρακτηρίζονται από την ελληνική θεωρία και την νομολογία.

Ως «οριστικές δικαστικές αποφάσεις» θεωρούνται μεταξύ άλλων :

κοινοποιήθηκε «ηρητημένης της αιρέσεως», ΑΠ 1651/1987, ΕλλΔνη 29, 1377, ΕφΠειρ 237/2018, ΕφΑΔ 2018, 1379, ΕφΑΘ 175/2007, οπ.π., ΕφΑΘ 4308/1990, Δ 1991, 92

⁷⁹ Ορφανίδης Γ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 873 και Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 905, Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ §9), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 39 (άρθρο 513 ΣΤ'), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 49 (2. ΙΙ.Β.1.iii. §37), ΑΠ 1062/1974, ΝοΒ 1975, 631

⁸⁰ Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 905, Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ §9), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 39 (άρθρο 513 ΣΤ'), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 49 (2. ΙΙ.Β.1.iii. §37), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 90, ΑΠ 1733/1999, ΕλλΔνη 2000, 989, ΕφΠατ 799/2004, ΑχΑΝ 2005, 308

⁸¹ Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 905, Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 39 (άρθρο 513 ΣΤ'), ΑΠ 1178/1992, ΕλλΔνη 1994, 407

- η απόφαση που απορρίπτει κλήση προς περαιτέρω συζήτηση της υποθέσεως λόγω καταργήσεως της εκκρεμοδικίας⁸²
- η απόφαση που κηρύσσει κατηργημένη την δίκη λόγω παραιτήσεως από το δικόγραφο⁸³
- η απόφαση που παραπέμπει στο αρμόδιο (πολιτειακό) δικαστήριο (άρθρο 46 ΚΠολΔ)⁸⁴ ή σε διαιτησία⁸⁵

Περί παραπομπής κατ'άρθρο 46 ΚΠολΔ: Μολονότι δεν επέρχεται κατάργηση της εκκρεμοδικίας με την έκδοση παραπεμπτικής δικαστικής αποφάσεως⁸⁶, το δικαστήριο μετά την έκδοση της τελευταίας και την διαπίστωση της αναρμοδιότητάς του απεκδύεται κάθε εξουσίας προς εκδίκαση της διαφοράς, γι' αυτό δικαιολογημένα ο δικονομικός νομοθέτης επέλεξε να χαρακτηρίσει τέτοιου περιεχομένου δικαστικές αποφάσεις ως οριστικές κάνοντας σαφή μνεία μάλιστα περί αυτών στο άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ προς αποφυγή τυχόν αμφισβητήσεων περί της οριστικότητάς⁸⁷. Ως οριστικές λοιπόν, αποφάσεις προσβάλλονται με έφεση -ακόμα κι αν παραπέμπεται προς συζήτηση σε άλλο δικαστήριο μόνο η αγωγή ή μόνο η ανταγωγή-⁸⁸ καθότι η ενδοδιαδικαστική ενέργεια σε συνδυασμό προς την τελεσιδικία καθιστούν την παραπεμπτική απόφαση δεσμευτική και για τους διαδίκους και για το αρμόδιο δικαστήριο, αφετέρου η απαγόρευση ανακλήσεως της οριστικής απόφασης (άρθρο 309 ΚΠολΔ), ώστε η προσβολή αυτών των αποφάσεων με έφεση να αποτελεί το «ultimum refugium»⁸⁹. Υποστηρίζεται πάντως ότι το δικαίωμα ασκήσεως έφεσης εν προκειμένω περιορίζεται από το άρθρο 47 ΚΠολΔ, και δεν χωρεί έφεση κατά οριστικής αποφάσεως δικαστηρίου ιεραρχικά ανώτερου που επελήφθη αναρμοδίως την εκδίκαση της υπόθεσης σε πρώτο βαθμό⁹⁰. Σε αυτή την περίπτωση η προβολή ως λόγου εφέσεως της αρμοδιότητας κατώτερου

⁸² Μαργαρίτης σε Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 516 (άρθρο 309 §3), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 38 (άρθρο 513 ΣΤ'), ΕφΑθ 6838/1992, Δ 1993, 1269

⁸³ Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 903 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§9), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 38 (άρθρο 513 ΣΤ'), ΕφΠειρ 873/1979 (παραπεμπόμενη από Κωστάκο-Νικολόπουλο, ΚΠολΔ ΙΙ, 1986, 1230 (άρθρο 513). Αν πάλι εσφαλμένα κηρύχθηκε η δίκη καταργημένη λόγω μη-νομότυπης παραιτήσεως από το δικόγραφο, η απόφαση είναι μη-οριστική (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 517 (άρθρο 309 §8), ΕφΛαρ 644/2010, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1034/2003, ΕλλΔνη 2006, 549)

⁸⁴ Υποστηρίχθηκε όμως, και η αντίθετη άποψη υπέρ της έκδοσης μη-οριστικής απόφασης (έτσι Παπαδημητρίου Κ σε σημείωση επί της ΑΠ 1711/1980, ΝοΒ 29, 1098

⁸⁵ Ράμμος Γ., ΠολΔ 264-Έφεση προς εξαφάνιση της απόφασης που παρέπεμψε τη διαφορά στη διαιτησία (Γνωμ.), Δ 1978, 45 (Ι.2.), ο οποίος επισημαίνει ότι η εκκρεμοδικία της αγωγής τελεί υπό διαλυτική αίρεση της παύσεως της ισχύος της διαιτητικής συμφωνίας, ώστε ηρτημένης της αιρέσεως να περατώνεται η διαφορά δια της παραπομπής, Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 903 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§9), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 38 (άρθρο 513 ΣΤ'), ΑΠ 738/2001, ΕλλΔνη 2002, 720, ΑΠ 816/1983, Δ 1984, 590

⁸⁶ Αλλά η εκκρεμοδικία μετατίθεται αυτοδικαίως από το αναρμόδιο στο αρμόδιο δικαστήριο, διατηρουμένου του κύρους όλων διαδικαστικών πράξεων που διενεργήθηκαν από το αναρμόδιο δικαστήριο, Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 46 (2. ΙΙ.Β.1. ii. 33

⁸⁷ Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, 2007, 62 (ΙΙΙ. ΙΙ.α.), Βαθρακοκύλης Β., Η έφεση, οπ.π., 81 (άρθρο 511 §270) και του ιδίου, Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 168 (άρθρο 513 §7), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 90 (Ε' §202), ΕφΑθ 1644/1998, ΕλλΔνη 1989, 631, ΕφΑθ 865/1990, ΕλλΔνη 1991, 126

⁸⁸ Μαργαρίτης σε Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 903 (άρθρο 513 §3),

⁸⁹ Βαθρακοκύλης Β., Η έφεση, οπ.π., 81 (άρθρο 511 §270)

⁹⁰ Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 43 (άρθρο 513 ΙΙ.)

δικαστηρίου δεν θα ευδοκιμήσει, διότι το επιληφθέν δικαιοδοτικά ανώτερο δικαστήριο συγκεντρώνει κατά τεκμήριο περισσότερες εγγυήσεις ορθοκρισίας⁹¹.

- η απόφαση που αποφαίνεται επί αιτήσεως διορθώσεως ή ερμηνείας, υπό την προϋπόθεση ότι η διορθωθείσα ή ερμηνευθείσα δικαστική απόφαση κατέστη στο μεταξύ οριστική- Σε αυτή την περίπτωση γίνεται δεκτό ότι επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση κατά τις διορθωτικής ή ερμηνευτικής απόφασης, υπό τις περαιτέρω προϋποθέσεις του εκκλητου της διορθωτικής ή ερμηνευτικής απόφασης και του ότι προβάλλεται ως λόγος έφεσης σφάλμα της διορθωτικής απόφασης⁹²
- η απόφαση που εκδίδεται στο δεύτερο στάδιο της διαδικασίας του άρθρου 850 επ. ΚΠολΔ (857 εδ.α') και κηρύσσει ανίσχυρο τον τίτλο αξιογράφου⁹³
- η απόφαση που επιδικάζει δικαστική δαπάνη ή απορρίπτει το σχετικό αίτημα, υπό την ρητή προϋπόθεση του νόμου ότι με το δικόγραφο της εφέσεως προσβάλλεται και η «ουσία της υπόθεσης» (άρθρο 193 ΚΠολΔ)⁹⁴

Ως «μη-οριστικές δικαστικές αποφάσεις» θεωρούνται :

α) από εκείνες με τις οποίες προωθείται η διαδικασία της δίκης και προπαρασκευάζεται η έκδοση οριστικής δικαστικής απόφασης :

- η απόφαση που αναστέλλει την εκδίκαση της αγωγής μέχρι την τελεσίδικη περάτωση άλλης δίκης ή λόγω εκκρεμοδικίας κατά το εθνικό δικονομικό δίκαιο (άρθρο 222 §2 ΚΠολΔ) ή κατά το άρθρο 29 §1 Κανονισμού 1215/2012⁹⁵ ή αναστέλλει την πολιτική δίκη μέχρι την περάτωση της ποινικής δίκης (άρθρο 250 ΚΠολΔ)⁹⁶

⁹¹ ΑΠ 369/2012, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

⁹² Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 903 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§9), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 35 (άρθρο 513 ΙΙα. §8γ.), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 91 (ΣΤ' §206), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 38 (άρθρο 513 ΣΤ'), ΑΠ 619/1970, ΝοΒ 1971, 26, ΑΠ 196/1980, ΝοΒ 1980,1480, Εφαθ 8276/2006, ΕλλΔνη 2007, 1497, Εφαθ 1236/1988, ΑρχΝ 1988, 317

⁹³ Βαθρακοκόιλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 175 (άρθρο 513 §37), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 42 (άρθρο 513 ΙΙα. §8β.), Εφαθ 11117/1980, Αρμ 35, 564, Εφαθ 2822/1969, Αρμ 24, 327

⁹⁴ η διάταξη της απόφασης περί επιβολής της δικαστικής δαπάνης αποτελεί μεν, ιδιαίτερο κεφάλαιο της εκκαλούμενης απόφασης, φέρει όμως, παρεπόμενο χαρακτήρα λόγω της εξάρτησης αυτής από την κρίση του ουσιαστικού ή δικονομικού ζητήματος του αντικειμένου της δίκης (Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 143 επ. (Γ.ΙΙ.1.ββ.), όρα και Μακρή Σ./Τιμαγένη Γ., Έχει εξουσία ν' απαγορεύσει την προσβολή ορισμένων δικαστικών αποφάσεων με ένδικα μέσα ;Δ 34, 901 (Γ.2.1.β.). Αναλυτικότερα επί του άρθρου 193 ΚΠολΔ και της εκεί εννοούμενης «ουσίας της υπόθεσης» όρα Κλαμαρή Ν., Τινά περί της προσβολής αποφάσεως δι' ένδίκου μέσου μόνον ως προς τα δικαστικά έξοδα, ΝοΒ 24, 658 επ.

⁹⁵ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 42 (ΙΙβ.§10β), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 41 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 240/2002, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠερ 615/1997, ΕλλΔνη 1999, 384

⁹⁶ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ.§10α), ΠΠρωτΑθ 844/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΠΠρωτΑθ 1127/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΠΠρωτΑθ 1870/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΜΠρωτΑθ 2282/2007, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΜΠρωτΡοδ 112/2006, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΜΠρωτΘεσσαλ 266/2001, Αρμ 2002, 555

- η απόφαση που διατάσσει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων στο ακροατήριο (άρθρο 245 ΚΠολΔ)⁹⁷
- η απόφαση που διατάσσει τον χωρισμό περισσότερων αγωγικών αιτήσεων και την εκδίκασή τους σε διαφορετική δίκη –ενδεχομένως και άλλο δικαστήριο (άρθρο 218 §2 ΚΠολΔ)⁹⁸ ή διαφορετική συζήτηση (άρθρο 247 ΚΠολΔ)⁹⁹
- η απόφαση για διαδοχική συζήτηση των διαφόρων μέσων επιθέσεως και άμυνας (άρθρο 248 ΚΠολΔ)¹⁰⁰
- η απόφαση που διατάσσει λόγω προκριματικού ζητήματος την αναβολή της συζήτησης μέχρι την τελεσίδικη ή αμετάκλητη περάτωση άλλης δίκης ή την έκδοση απόφασης διοικητικής αρχής (άρθρο 249 ΚΠολΔ)¹⁰¹ ή απορρίπτει ή δέχεται την αίτηση αναβολής της συζήτησης¹⁰²
- η απόφαση που διατάσσει επανάληψη της συζήτησης για συμπλήρωση κενών ή διασάφηση αμφίβολων σημείων (άρθρο 254 ΚΠολΔ)¹⁰³
- η απόφαση που κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση για οποιοδήποτε λόγο^{104,105}, μεταξύ άλλων και λόγω άκυρης κλήτευσης του απόντος διαδίκου¹⁰⁶, λόγω μη-προσαγωγής

⁹⁷ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302) και του ιδίου, Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 173 (άρθρο 513 §29), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ.§10α), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 41 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 203/1983, Δ 15, 30, ΑΠ 1236/1990, Τ.Ν.Π. Νόμος, ΕφΑΘ 2517/1980, ΝοΒ 28, 1546, ΕφΑΘ 1562/85 Δ 16, 224

⁹⁸ Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 904 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§10), Βαθρακοκόιλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 175 (άρθρο 513 §41), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 41 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 510/1982, ΝοΒ 1983, 352, Εφίωαν 42/2008, Αρμ 2009, 1001 με παρατηρήσεις Στ. Κουμάνη, ΕφΑΘ 8280/1990, ΕλλΔνη 33, 860, ΜΠρωτΜεσσ 108/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

⁹⁹ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302) και του ιδίου, Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 173 (άρθρο 513 §29), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 904 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§10), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ.§10α), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 41 (άρθρο 513 Ζ')

¹⁰⁰ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ.§10α), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 41 (άρθρο 513 Ζ')

¹⁰¹ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (ΙΙβ.§10α), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 40 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 1027/1991, ΕλλΔνη 33, 815, ΕφΠειρ 73/2009, ΠειρΝ 2010, 186, ΕφΑΘ 623/1994, ΕλλΔνη 37, 393

¹⁰² Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 41 (ΙΙβ.§10β)

¹⁰³ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 904 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§8), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 41 (ΙΙβ.§10α), ΕφΔυτΜακ 81/2018, Αρμ 2018, 1345, ΕφΔωδ 107/2006, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 1027/1992, ΜΠρωτΣπαρ 3/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 2106/1984, ΑρχΝ 1984, 546

¹⁰⁴ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302) και του ιδίου, Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 173 (άρθρο 513 §32), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 904 (άρθρο 513 ΙΙΙ.Α.§10), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 41 (ΙΙβ.§10α), ΑΠ 522/2005, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 4638/1994, ΕλλΔνη 36, 1587, ΕφΘεσ 203/1994, Αρμ ΜΗ, 1185, ΕφΑΘ 2508/1993, ΕλλΔνη 36, 1545 · έχουν διατυπωθεί διαφορετικές απόψεις σχετικά με την δυνατότητα ανακλήσεως της μη-οριστικής δικαστικής απόφασης που κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση. Κατά την κρατούσα άποψη (Κονδύλης Δ., οπ.π., 145 επ. (§9 5.) ΑΠ 200/2010,

πιστοποιητικού δηλώσεως φόρου κληρονομίας¹⁰⁷, λόγω ελλείψεως επιδόσεως αντιγράφου της αγωγής στον αρμόδιο οικονομικό έφορο (άρθρο 10 §5 ν.489/1976)¹⁰⁸, ή λόγω εκκρεμοδικίας¹⁰⁹

- η απόφαση που κηρύσσει ματαιωθείσα την συζήτηση¹¹⁰ ή διατάσσει την διακοπή της δίκης¹¹¹
- η απόφαση που διατάσσει την συζήτηση της υπόθεσης με την προσήκουσα διαδικασία (άρθρο 591 §6 ΚΠολΔ)¹¹²

Περί της παραπεμπτικής δικαστικής απόφασης κατ' άρθρο 591 §6 ΚΠολΔ¹¹³: Το αληθές νόημα της διάταξης είναι ότι το δικαστήριο έχει την ευχέρεια είτε να επιλύσει την διαφορά ακολουθώντας την προσήκουσα διαδικασία, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις τις νόμιμης διαδικασίας (τήρηση προθεσμιών, κατάθεση προτάσεων κ.λπ.), είτε σε περίπτωση μη-πληρώσεως των τελευταίων, να παραπέμψει την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο το οποίο θα την δικάσει με την προσήκουσα διαδικασία¹¹⁴. Με δεδομένο ότι το δικαστήριο όταν διατάσσει την εκδίκαση της υπόθεσης με την κατά νόμω προσήκουσα διαδικασία, δεν αποξενώνεται από την διαφορά και η κρίση του δικαστηρίου ως προς το μη-

Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ), η απόφαση αυτή είναι δεκτική ανακλήσεως, ενώ κατά άλλη άποψη (Μπέης Κ. σε παρατηρήσεις υπό την ΕφΑθ 3059/1971, Δ 1972, 47, ΕφΑθ 7101/1975, Αρμ 1976, 321) δεν επιδέχεται ανακλήσεως.

¹⁰⁵ Δεδομένου ότι η συζήτηση της υπόθεσης δεν εντάσσεται στις επιτευκτικές διαδικαστικές πράξεις, ούτε εν γένει χαρακτηρίζεται ως διαδικαστική πράξη, δεν είναι δογματικά ακριβές να γίνεται λόγος για «κήρυξη απαράδεκτης της συζητήσεως». Στην πραγματικότητα, πρόκειται για δικαστική απόφαση που έχει ως αποτέλεσμα το απαράδεκτο του ίδιου του ενδίκου βοηθήματος, με κύρωση όμως την παρεμπόδιση της συζητήσεως (άρθρο 271 §2εδ.β' ΚΠολΔ), κατ' εξαίρεση του κανόνα (του άρθρου 111§2 ΚΠολΔ) σύμφωνα με τον οποίο το απαράδεκτο του ενδίκου βοηθήματος συνεπάγεται την απόρριψή του. Συνεπώς, όπως ορθώς επισημαίνεται, δεν πρόκειται για ειδική κατηγορία απαραδέκτου, Παναγόπουλος Κ. σε παρατηρήσεις υπό την ΜΠρωτΠειρ 61/1990, Δ 21, 855 επ.)

¹⁰⁶ Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 41 (ΙΙβ.§10α), ΕφΑθ 954/1997, ΕλλΔνη 40, 410, ΠΠρωτΑθ 4231/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΠΠρωτΑθ 1018/2010, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

¹⁰⁷ Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), ΕφΑθ 1265/2007, ΕφΑΔ 2008, 226, ΕφΑθ 1582/1988 ΕλλΔνη 32, 993

¹⁰⁸ Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 56 (ΙΙ.Β.2ι.α.), ΕφΠατρ 186/2011, ΑχΝομ 2012, 449, ΕφΠειρ 1032/2006, ΠειρΝ 2008, 476

¹⁰⁹ Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 41 (ΙΙβ.§10α), ΕφΠειρ 615/1997, ΕλλΔνη 40, 383

¹¹⁰ Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 40 (άρθρο 513 Ζ'), ΕφΔωδ 189/2004, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

¹¹¹ Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 ΙΙ.1.§490), ΑΠ 382/2005, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατρ 742/1987, ΑχΝομ 1988, 522

¹¹² Σαμουήλ Σ., οπ.π., 94 (Ζ' §216 4.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 41 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 1711/1980, ΕφΑθ 316/2008, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΛαρ 117/2005, ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ 2005, 340, ΕφΑθ 2019/1992, Δ 23, 1081, ΕφΑθ 9037/1991, ΕλλΔνη 35, 472, ΕφΑθ 6521/1989, ΕλλΔνη 33, 860

¹¹³ Η διάταξη του άρθρου 591 §6 ΚΠολΔ γίνεται δεκτό ότι εφαρμόζεται : α) όταν η διαφορά εισήχθη εσφαλμένα προς εκδίκαση σε άλλη ειδική διαδικασία, β) όταν εισήχθη εσφαλμένα στην τακτική διαδικασία αντί κάποιας ειδικής ή το αντίστροφο, γ) όταν εισήχθη εσφαλμένα στην τακτική διαδικασία ενώ προσήκει η διαδικασία των μικροδιαφορών, δ) όταν εισήχθη εσφαλμένα με την τακτική ή κάποια από τις ειδικές διαδικασίες, ενώ αρμοζε να εισαχθεί με την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ή το αντίστροφο. Αντίθετα, κατά την κρατούσα άποψη της νομολογίας, αν η υπόθεση εισήχθη εσφαλμένα προς εκδίκαση στην αμφισβητούμενη δικαιοδοσία, ενώ ανήκει στο πεδίο εφαρμογής της εκούσιας δικαιοδοσίας, το δικαστήριο απορρίπτει ως απαράδεκτη, ενώ η θεωρία υπό την άποψη ότι η δικαιοδοσία είναι ενιαία δεν δέχεται ούτε σε αυτή την περίπτωση το απαράδεκτο, αλλά ορθότερα πρέπει να εξετάζεται, αν τηρήθηκαν οι βασικές δικονομικές αρχές της προσήκουσας διαδικασίας, Πλεύρη Α., οπ.π., 132 (2Α.), Διαμαντόπουλος Γ., οπ.π., Αστικό δικονομικό δίκαιο & νομολογιακό γίνεσθαι, 2019, 198 και 200 (Β §7 3.)

¹¹⁴ Διαμαντόπουλος Γ., οπ.π., 198 (Β §7 3.)

προσήκον της προκριθείσας διαδικασίας δεν συνιστά κρίση επί του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος (αφού το είδος της διαδικασίας κατά την κρατούσα άποψη δεν συνιστά διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης¹¹⁵), η εκδιδόμενη απόφαση είναι μη-οριστική, και ανεπίδεκτη αυτοτελούς προσβολής με έφεση¹¹⁶. Αν πάλι, το δικαστήριο συνάμα διαπιστώσει και την αναρμοδιότητα και παραπέμψει την εκδίκαση της υπόθεσης από άλλο αρμόδιο δικαστήριο και με το προσήκον είδος διαδικασίας, τότε έφεση επιτρέπεται να ασκηθεί μόνο κατά του κεφαλαίου της απόφασης περί παραπομπής λόγω αναρμοδιότητας¹¹⁷.

- η απόφαση που διατάσσει την επιβολή ποινών ή διαγραφή ανάρμοστων εκφράσεων¹¹⁸
- η απόφαση που διατάσσει αποδείξεις για το αλλοδαπό δίκαιο (άρθρο 337 ΚΠολΔ)¹¹⁹
- η απόφαση με την οποία απευθύνεται προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)¹²⁰

β) από εκείνες με τις οποίες επιλύονται παρεμπύπτοντα δικονομικά ζητήματα :

- η απόφαση που κρίνει ότι η δίκη διακόπηκε ή ότι δεν διακόπηκε βίαια ή ότι επαναλήφθηκε έγκυρα¹²¹
- η απόφαση που διατάσσει αυτοψία ή πραγματογνωμοσύνη¹²² ή κηρύσσει ατελή την διεξαχθείσα πραγματογνωμοσύνη και διατάσσει την διενέργεια νέας¹²³

γ) οι αποφάσεις με τις οποίες απορρίπτονται δικονομικές ή ουσιαστικές ενστάσεις¹²⁴ ή παρεμπύπτοντα δικονομικά αιτήματα¹²⁵

¹¹⁵ Έχει υποστηριχθεί πάντως μεμονωμένα η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή η μορφή της διαδικασίας αποτελεί διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης, η μη τήρηση της οποίας συνεπάγεται το απαράδεκτο και τον αναιρετικό έλεγχο με βάση το άρθρο 559 αρ. 14 ΚΠολΔ (Σινανιώτης Λ., Ειδικές διαδικασίες κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2008, 4 επ., αλλά και Μάζης Π. Επιτρεπτό ενδίκων μέσων εναντίον αποφάσεων «εσφαλμένου τύπου», Δ 9, 714 (IV. §2), ενώ έχει υποστηριχθεί και μία ενδιάμεση θέση που ορά το είδος της διαδικασίας ως μία «εξασθενημένη διαδικαστική προϋπόθεση» υπό την έννοια ότι μόνη η μη-τήρηση της δεν θεμελιώνει λόγο αναιρέσεως του άρθρου 559 ΚΠολΔ, όπως συμβαίνει με την κατά τόπο αναρμοδιότητα και την παράβαση της εκκρεμοδικίας (Διαμαντόπουλος Γ. σε σημειώματά του υπό την ΕφΘες 2891/1989, ΕλλΔνη 1991, 1281)

¹¹⁶ Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 133 (άρθρο 511 §489) και του ιδίου, Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 175 (άρθρο 513 §38), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 37 (IIα. §8στ.2), ΑΠ 711/1980, ΝοΒ 30, 1097, ΕφΑΘ 11111/1991, ΕλλΔνη 34, 1635, ΕφΑΘ 6521/1989, ΕλλΔνη 33, 860

¹¹⁷ Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 44 (άρθρο 513 II.), ΑΠ 1711/1980, ΝοΒ 29, 1098 με σημείωση Κ. Παπαδημητρίου, ΕφΑΘ 9037/1991, ΕλλΔνη 1994, 472

¹¹⁸ Σαμουήλ Σ., οπ.π., 96 (Ζ' §216), ΕφΑιγ 10/1972, Αρμ 1972, 226, ΕφΑιγ 90/1972, ΝοΒ 1973, 706

¹¹⁹ Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 II.1. §490)

¹²⁰ Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 904 (άρθρο 513 III.Α. §10), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 42 (IIβ. §10β), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 95 (Ζ' §216 11.), ΟΛΑΠ 19/1999, ΝοΒ 2000, 469, ΑΠ 849/1988, ΕλλΔνη 1989, 1320

¹²¹ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Σ., οπ.π., 428 (§38 II.1. §490)

¹²² Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), ΑΠ 1488/2010, ΝοΒ 2011, 988

¹²³ Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 40 (IIβ. §10β), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 42 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 805/1977, ΝοΒ 26, 509

δ) οι αποφάσεις που δέχονται την συνδρομή ορισμένων μόνο στοιχείων από εκείνα που απαιτούνται για την οριστική αποδοχή της αγωγής (λχ. το παραδεκτό ή και νόμω βάσιμο) και επιφυλάσσονται ως προς τα υπόλοιπα¹²⁶.

Σύμφωνα με το άρθρο 309 εδ. β' ΚΠολΔ, οι μη-οριστικές αποφάσεις είναι επιδεκτικές ανακλήσεως είτε αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο ή κατόπιν αιτήματος των διαδίκων σε κάθε στάση της δίκης μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης. Ενόψει δε, του μη-οριστικού χαρακτήρα των ανωτέρω ενδεικτικά αναφερόμενων δικαστικών αποφάσεων δεν επιτρέπεται να ασκηθεί κατ' αυτών αυτοτελής έφεση (ΚΠολΔ 513 §1)¹²⁷, παρά μόνο συμπροσβάλλονται με την οριστική δικαστική απόφαση, εφόσον ασκήθηκε κατά της τελευταίας έφεση (ΚΠολΔ 513 §2). Κατ' εξαίρεση του κανόνα του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως μόνο κατά οριστικής απόφασης, ο δικονομικός νομοθέτης επιτρέπει ρητά με το άρθρο 114 §4 ΚΠολΔ την αυτοτελή προσβολή της απόφασης που διατάσσει την διεξαγωγή της δίκης κλεισμένων των θυρών με έφεση, παρότι η απόφαση αυτή στερείται οριστικότητας¹²⁸.

2.4. Το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης και το παραδεκτό επικλήσεως λόγου έφεσης κατά αποφάσεων «εσφαλμένου τύπου»

Ένα άλλο, ουσιώδες ζήτημα που άπτεται του πεδίου ζητημάτων της θεματικής μας, αφορά το κατά πόσον επιτρέπεται η άσκηση εφέσεως κατά αποφάσεως που εκδόθηκε με διαδικασία μη-

¹²⁴ Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 90 (άρθρο 511 §302), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 42 (άρθρο 513 Ζ'), ΑΠ 4/2007, ΕΛΛΔνη 2007, 429, ΕφΠατρ 982/2009, ΑχΝομ 2010,412, ΕφΑΘ 5651/2000, ΕπισκΕμπΔ 2001, 982, ΕφΑΘ 4275/1990, ΕΛΛΔνη 33, 860, ΕφΑΘ 9587/1986, ΕΛΛΔνη 29, 1202, ΠΠρωτΑρτ 79/1995, Αρμ 1996, 1319

¹²⁵ Όπως το αίτημα επιδείξεως εγγράφων, Κονδύλης Δ., οπ.π., 144 (§9 5.), ΟΛΑΠ 1/2019, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

¹²⁶ Κονδύλης Δ., οπ.π., 145 (§9 5.), ΑΠ 1223/2003, ΕΛΛΔνη 2004, 414

¹²⁷ Σε αντίθεση προς το προϊσχύσαν δίκαιο της ΠολΔ/1835, όπου με βάση το άρθρο 181 επιτρέπονταν η άσκηση εφέσεως κατά μη-οριστικών αποφάσεων για συγκεκριμένους λόγους (Σαμουήλ Σ., οπ.π., 93 (Ζ'§215) και το οποίο εν συνεχεία τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 ν.980/1946, σύμφωνα με το οποίο «Το άρθρ. 181 της πολιτικής δικονομίας, ως μετερρυθμίσθη διά τον ν.ΓΩΖ'1911 (4) αντικαθίσταται ως εξής: "Έφεσης συγχωρείται μόνον κατά των οριστικών αποφάσεων, αι δε προεκδοθείσαι μη οριστικάί αποφάσεις συνεκκλούνται, εξαιρουμένης της περιπτώσεως του άρθρ. 163 εδάφ. 3 μετά της οριστικής αποφάσεως. Έφεσης κατά τοιούτων αποφάσεων γενομένη προ της οριστικής, στερείται της ανασταλτικής δυνάμεως και απορρίπτεται ως απαράδεκτος και εξ επαγγέλματος, το απαράδεκτον δε τούτο εξετάζεται και υπό του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου (υπογράμμιση συγγραφώς επί του πρωτοτύπου). Εάν η απόφασις περιέχ η εν μέρει μόνον οριστικάς διατάξεις, ούτε ως προς το μέρος τούτο αυτής επιτρέπεται έφεσις ειμή μετά την οριστικήν εκδίκασιν και της υπολοίπου διαφοράς εξαιρουμένης της περιπτώσεως του άρθρ. 738 εδάφ. 2"».

¹²⁸ Βαθρακοκόιλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 173 (άρθρο 513 §33), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 43 (ΙΙβ.§10γ), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 96 (Ζ' §218). Η άσκηση δε, ενδίκου μέσου κατά την απόφασης που διατάσσει την μυστική διεξαγωγή της συζήτησης δεν έχει κατά νόμω (ΚΠολΔ 114 §4) ανασταλτικό αποτέλεσμα, ήτοι δεν αναστέλλει την συζήτηση της κύριας υπόθεσης, Κεραμέας Κ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος), 1986, 181 (§66), Ράϊκος Αθ., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου (κατά το Σύνταγμα του 1975), Τομ. Ι., 1978, 394 (ΙΙΙ.). Υπό το προϊσχύον δίκαιο κατά των αποφάσεων που διέτασαν την μυστική διεξαγωγή της δίκης ήταν επιτρεπτή κατ' άρθρο 163 ΠολΔ η άσκηση τόσο εφέσεως όσο και αναιρέσεως (Βαμβέτσος Αλ., οπ.π., 56 (98.Β.))

προσήκουσα, κατά αποφάσεως που εσφαλμένα έκρινε κάποιο διάδικο ως παρόντα ή απόντα¹²⁹ και κατά αποφάσεως που εκδόθηκε για λόγους ταχύτητας με την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Στην νομική θεωρία οι ανωτέρω αναφερόμενες περιπτώσεις δικαστικών αποφάσεων χαρακτηρίζονται ως αποφάσεις «εσφαλμένου τύπου» και είναι ζητούμενο όχι μόνο το πώς θα κριθεί το επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως, αλλά και το αν θεμελιώνεται παραδεκτός λόγος έφεσης με επίκληση του εσφαλμένου τύπου της εκκαλούμενης απόφασης¹³⁰.

Όσον αφορά τις αποφάσεις που εκδόθηκαν με μη-προσήκουσα διαδικασία, έχουν υποστηριχθεί διάφορες θεωρίες στην θεωρία του δικονομικού δικαίου αναφορικά με τα κριτήρια προσδιορισμού του επιτρεπτού ασκήσεως ενδίκων μέσων. Σύμφωνα με την παλαιότερη, *υποκειμενική θεωρία* («*subjektive Theorie*»), το επιτρεπτό ασκήσεως ενδίκων μέσων κρίνεται αποκλειστικά με βάση την διαδικασία με την οποία εκδικάσθηκε η υπόθεση, ώστε το σφάλμα του δικαστηρίου να επιρρίπτεται τελικώς στους διαδίκους¹³¹. Την ακριβώς αντίθετη άποψη είχαν οι υποστηρικτές της *αντικειμενικής θεωρίας* («*objektive Theorie*»), κατά την οποία το επιτρεπτό ενδίκου μέσου κρίνεται αποκλειστικά με τους κανόνες της διαδικασίας που έπρεπε να εφαρμοσθεί, απαιτώντας κατ' αποτέλεσμα από τους διαδίκους να γνωρίζουν το δίκαιο καλύτερα από το δικαστή¹³². Σύμφωνα με την θεωρία «*του είδους της επίδικης διαφοράς*», το επιτρεπτό του ενδίκου μέσου προσδιορίζεται από την φύση του αντικειμένου της υποθέσεως και την ερμηνεία των κανόνων που αφορούν στην προσβολή με ένδικο μέσο των αποφάσεων που εγκυμονούν σφάλμα στην εφαρμοσθείσα διαδικασία¹³³. Με βάση τέλος, την κρατούσα στη νομολογία –ήδη από το 1977– θεωρία «*της μείζονος εύνοιας*» προς τον διάδικο («*Meistbegünstigungstheorie*») ή «*μικτή θεωρία*», το επιτρεπτό του ενδίκου μέσω και εν προκειμένω της εφέσεως θα κριθεί τόσο με βάση το είδος της διαδικασίας που εφαρμόστηκε, όσο και με βάση το είδος της διαδικασίας που έπρεπε να εφαρμοστεί¹³⁴. Δικαιολογητική βάση της μικτής θεωρίας είναι ότι με βάση την αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν κρίνεται ανεκτό ένα λάθος του δικαστή που εξέδωσε απόφαση που πάσχει ως προς το είδος της διαδικασίας να

¹²⁹ Πριν την τροποποίηση του ΚΠολΔ από τον ν. 2915/2001 ζήτημα επιτρεπτού ασκήσεως έφεσης κατά αποφάσεως εσφαλμένου τύπου εμφανίζονταν και όταν το δικαστήριο έκρινε εσφαλμένα έναν απόντα διάδικο ως ερημοδικασθέντα σε πρώτη ή μεταγενέστερη συζήτηση, οπότε επέρχονταν διαφορετικές έννομες συνέπειες οι οποίες πλέον δεν προβλέπονται ενόψει της ενοποίησης της συζήτησης της υπόθεσης, Αρβανιτάκης Π. σε Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Απ., Η πολιτική δικονομία από τη θεωρία στην πράξη, 407 (§26 5.Α.α.)

¹³⁰ Μάζης Κ., Επιτρεπτό ενδίκων μέσων εναντίον αποφάσεων «εσφαλμένου τύπου», Δ 9, 711 (III.§4), Αρβανιτάκης Π. σε Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Απ., οπ.π., 407 (§26 5.Α.α.)

¹³¹ Φραγκίστας Χ., Πολ 1 εδ. δ'-Διαδικασία εκδικάσεως προσφυγής εναντίον πράξεως λιμενικής αρχής προς ακύρωση επιβληθέντος προστίμου. Επιτρεπτό εφέσεως (Γνωμ.), Δ 6 (1975), 548 (V), Πλεύρη Α., οπ.π., 145 (3. Υποσημ.108), Μάζης Π., οπ.π., 708 (I.§3)

¹³² Φραγκίστας Χ., οπ.π., 548 (V), Μάζης Π., οπ.π., 708 (I.§4), Πλεύρη Α., οπ.π., 145 (3. υποσημ.108)

¹³³ Πλεύρη Α., οπ.π., 145 (3. υποσημ.108)

¹³⁴ Φραγκίστας Χ., οπ.π., 548 (V), Μάζης Π., οπ.π., 707, Πλεύρη Α., οπ.π., 145 (3. υποσημ.108)

καθίσταται ικανό να αποστερήσει από τους διαδίκους το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκων μέσων, όταν μάλιστα αυτό χορηγείται από τον νόμο κατά τις διατάξεις της προσήκουσας διαδικασίας¹³⁵.

Πάντως, από μερίδα της νομολογίας και ικανό μέρος της θεωρίας υποστηρίζεται ότι επιβάλλεται κάποιος περιορισμός κατά την εφαρμογή της «μικτής θεωρίας», ώστε να μην χωρεί προσβολή με ένδικα μέσα, όταν οι κανόνες της προσήκουσας διαδικασίας δεν το επιτρέπουν και επιτρέπεται κατά το είδος διαδικασίας που εσφαλμένα εφαρμόσθηκε¹³⁶. Πρέπει δε, να συνεκτιμάται κατά την εφαρμογή της μικτής θεωρίας, αν η εκδίκαση της υπόθεσης με εσφαλμένη διαδικασία αναπτύσσει πρόσθετα βάρη και ζημίες σε βάρος των διαδίκων (όπως λχ. το πλήρες και οριστικό δεδικασμένο της τακτικής διαδικασίας που εσφαλμένα εφαρμόσθηκε έναντι της προσήκουσας διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων), ή συνεπάγεται συγκεκριμένους αποδεικτικούς περιορισμούς, οπότε ορθότερα επιτρέπεται η άσκηση εφέσεως, έστω και αν οι κανόνες της ορθής διαδικασίας δεν το επιτρέπουν¹³⁷. Ο προβληματισμός ως προς το ποια από τις ανωτέρω εκτεθείσες θεωρίες τελικώς θα υιοθετηθεί, ενδιαφέρει και από την άποψη της ευχέρειας του διαδίκου να εκμεταλλευτεί παράλληλα την δικονομική δυνατότητα που παρέχεται από την εφαρμογή της εσφαλμένης διαδικασίας¹³⁸.

Συνεπεία της κρατούσας άποψης που δέχεται ότι το είδος της τηρούμενης διαδικασίας δεν αποτελεί διαδικαστική προϋπόθεση, γίνεται δεκτό ότι η εκδίκαση ενδίκου βοηθήματος με εσφαλμένη διαδικασία δεν θεμελιώνει αυτοτελή λόγο έφεσης¹³⁹, εκτός εάν δεν εφαρμόσθηκαν εξαιτίας του συγκεκριμένου σφάλματος του δικαστηρίου δικονομικοί κανόνες οι οποίοι πρόδηλα περιέχουν ευνοϊκότερες συνέπειες για τον εναγόμενο ή αυστηρότερες διατάξεις για τον ενάγοντα. Σε αυτή την περίπτωση εξαιρετικά θεμελιώνεται αυτοτελής λόγος έφεσης ως απότοκο όμως περαιτέρω δικονομικής βλάβης¹⁴⁰.

Σε σχέση με την δεύτερη περίπτωση αποφάσεως εσφαλμένου τύπου, όπου το δικαστήριο ως μη έδει κήρυξε κάποιον διάδικο απόντα ή παρόντα, επισημαίνεται στην θεωρία ότι η νομοθετική επιταγή για πραγματική ακρόαση των διαδίκων δεν δύναται να ανατραπεί ενόψει τυχόν δικονομικού σφάλματος του δικαστηρίου. Κατά συνέπεια, επιβάλλεται να αναγνωρισθεί η δυνατότητα ασκήσεως όχι μόνο εφέσεως αλλά και ανακοπής ερημοδικίας σε κάποιον που

¹³⁵ Μάζης Π., οπ.π., 709 (II. §1.)

¹³⁶ Όρα σε Πλεύρη Α., οπ.π., 145 επ. (3.) και παραπομπές σε υποσημ. 111

¹³⁷ Πλεύρη Α., οπ.π., 146 (3)

¹³⁸ Αρβανιτάκης Π. σε Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Απ., οπ.π., 409 (§26 5.Α.α.), όπου επισημαίνεται ο περιορισμός του διαδίκου να ασκήσει το ένδικο μέσο που του υποδεικνύεται από την «αντικειμενική θεωρία» ή την θεωρία του «είδους της επίδικης διαφοράς», ενώ κατά την «μικτή θεωρία» προσφέρεται στον διάδικο δικαίωμα επιλογής ανάμεσα στο ένδικο μέσο που επιτρέπει η εσφαλμένη διαδικασία και σε αυτό που ορίζουν οι δικονομικοί κανόνες της προσήκουσας

¹³⁹ ΕφΑθ 9037/1991, ΕλλΔνη 35, 472

¹⁴⁰ Πλεύρη Α., οπ.π., 146 επ. (4), ΑΠ 14/2007, ΕΠολΔ 2008, 106 με σημ. Αρβανιτάκη Π.

δικάζεται χωρίς δική του υπαιτιότητα ως παρόντα, αλλά και εφέσεως σε εκείνον που δικάστηκε εσφαλμένα ως απόντα, κατ' εφαρμογή της θεωρίας της «μείζονος εύνοιας»¹⁴¹.

Ζήτημα επιτρεπτού ασκήσεως έφεσης ανακύπτει επί διαφορών που δικάζονται για λόγους ταχύτητας με την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (άρθρα 682 επ. ΚΠολΔ), στην οποία δεσπόζει ο κανόνας της απαγόρευσης ασκήσεως ενδίκων μέσων σύμφωνα με το άρθρο 699 ΚΠολΔ. Κατά την κρατούσα άποψη στην θεωρία¹⁴² και νομολογία,¹⁴³ οι διαφορές αυτές δεν εντάσσονται στο απαγορευτικό εύρος της ανωτέρω διάταξης. Το άρθρο 699 ΚΠολΔ καταλαμβάνει μόνο περιπτώσεις «γνήσιων ασφαλιστικών μέτρων» και το ανεπίτρεπτο ασκήσεως ενδίκων μέσων δικαιολογείται από το γεγονός ότι στις περιπτώσεις αυτές το δικαστήριο δεν τέμνει οριστικά την διαφορά, η δε εκδιδόμενη δικαστική απόφαση έχει προσωρινή ισχύ μέχρι την οριστική αξιολόγηση από δικαιοδοτικό όργανο, εξοπλισμένο με περισσότερα εχέγγυα πληρέστερης και ορθότερης διαγνώσεως. Τα πράγματα διαφέρουν εντελώς όταν τέμνεται οριστικά η διαφορά, οπότε ισχύει ο θεμελιώδης κανόνας των δύο βαθμών δικαιοδοσίας (άρθρα 12 §1, 511, 513 §1 ΚΠολΔ) και μία γενικευμένη εφαρμογή του άρθρου 699 ΚΠολΔ σε περιπτώσεις «μη-γνήσιων ασφαλιστικών μέτρων» αντιστρατεύεται την συνταγματικώς κατοχυρωμένη αξίωση παροχής πλήρους έννομης προστασίας (άρθρο 20 §1 Συντάγματος).

➤ **Προϋπόθεση τέταρτη: Η περάτωση της όλης δίκης επί πλειόνων κεφαλαίων σε πρώτο βαθμό**

2.5. Ο κανόνας της εν όλω οριστικής (τελειωτικής) δικαστικής απόφασης και η σύνδεσή του με την έννοια του αντικειμένου της δίκης

Ο σημαντικότερος περιορισμός για την είσοδο στην κατ' έφεση δίκη προβλέπεται στο άρθρο 513 § 1 στοιχ. β' ΚΠολΔ, όπου ορίζεται ότι έφεση επιτρέπεται μόνο κατά «των οριστικών αποφάσεων που περατώνουν όλη τη δίκη ή μόνο την δίκη για την αγωγή ή για την ανταγωγή. [...] Αν η απόφαση είναι εν μέρει οριστική, δεν επιτρέπεται έφεση ούτε κατά των οριστικών διατάξεων πριν εκδοθεί οριστική στη δίκη». Ήδη από το γράμμα του νόμου προκύπτει αναπόδραστα ότι υπάρχουν και οριστικές αποφάσεις που δεν περατώνουν όλη τη δίκη¹⁴⁴. Είναι εμφανές ότι με την διάταξη αυτή προστίθεται ο όρος της «τελειωτικότητας»¹⁴⁵ της δικαστικής αποφάσεως ως

¹⁴¹ Μάζης Π., οπ.π., 720, ΜΠρωτΑΘ 1290/1981, ΕλλΔνη 1981, 361

¹⁴² Αρβανιτάκης Π. σε Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Απ., οπ.π., 412 (§26 5.Β.), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 54 (II.Β.1.vi.)

¹⁴³ ΟΛΑΠ 38/2002, ΕλλΔνη 2003, 116, ΟΛΑΠ 754/1984, Δ 1986, 664, ΑΠ 374/2012, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 332/2010, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

¹⁴⁴ Μπέης Κ., Σκέψεις για την έννοια και την λειτουργία της οριστικής απόφασης, ΝοΒ 1991, 862 (4.6.2.)

¹⁴⁵ Χαρακτηρισμός που εμπνεύστηκε ο αείμνηστος Βασίλειος Οικονομίδης προκειμένου να επιτευχθεί από απόψεως επιτρεπτού ενδίκων μέσων η διαφορετική μεταχείριση των δικαστικών αποφάσεων που αποφαίνονται

στοιχείο του επιτρεπτού ασκήσεως έφεσης, το οποίο συνιστά προέκταση της «οριστικότητας» που αναλύθηκε παραπάνω. Σε αντίθεση με την τελευταία, η έννοια της «τελειωτικής δικαστικής αποφάσεως» αναφέρεται σε σύνθετα αντικείμενα δίκης απαρτιζόμενα από περισσότερα, αυτοτελή κεφάλαια και αποδίδεται μόνο όταν το δικαστήριο εξαντλεί όλες τις βαθμίδες δικονομικής αξιολόγησης κάθε αυτοτελούς αιτήσεως παροχής έννομης προστασίας¹⁴⁶ που σωρευτικώς ασκήθηκε με το ίδιο δικόγραφο, κατά τρόπο που ολόκληρη η εκκρεμής δίκη να τερματίζεται στον συγκεκριμένο –πρώτο- βαθμό δικαιοδοσίας και το δικαστήριο να απεκδύεται κάθε εξουσίας προς επανεξέταση της υπόθεσης¹⁴⁷.

Ως «ratio legis» του δικονομικού κανόνα δικαίου του άρθρου 513 § 1 στοιχ. β' ΚΠολΔ επισημαίνεται η βούληση του κοινού νομοθέτη να εξασφαλισθεί η «[...] πλήρης ταύτιση των αντικειμένων κρίσης μεταξύ πρώτου και δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, ακόμα και αν πρόκειται για πλείονα κεφάλαια δίκης»¹⁴⁸ και αντίστοιχα να αποτραπεί η κατάτμηση της διαφοράς μεταξύ των δύο δικαιοδοτικών βαθμίδων¹⁴⁹. Παράλληλα, επιδιώκεται διά της επιταγής περάτωσης όλης της δίκης κατ' άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ η αξιοποίηση στο έπακρον του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας και από τις τρεις πλευρές της τριγωνικής έννομης σχέσης της δίκης, με απώτερο στόχο την εξοικονόμηση χρόνου, δικαστικού μόχθου και δαπανών. Υπό αυτή την έννοια, παρατηρείται ότι ο δικαιολογητικός λόγος των άρθρων 513 §1 και 514 ΚΠολΔ είναι συγγενής και εναρμονισμένος προς κοινές δικονομικές επιδιώξεις, υπό την άποψη ότι η μεν πρώτη διάταξη απαγορεύει τον «διαμελισμό» της υπόθεσης μεταξύ δικαστηρίων του πρώτου και του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, η δε διάταξη του άρθρου 514 ΚΠολΔ -εισάγοντας τον

επί ενός αντικειμένου δίκης από εκείνες που αναφέρονται σε σύνθετα αντικείμενα δίκης, Οικονομίδης Β.-Λιβαδάς Μ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Τομ. Ι., 1924, 435

¹⁴⁶ Κατά τον ορισμό του Άρειου Πάγου αυτοτελής αίτηση είναι «[...] κάθε αίτηση με την οποία ζητείται η παροχή έννομης προστασίας, υπό οποιαδήποτε νόμιμη μορφή αυτής, και η οποία δημιουργεί αντίστοιχη εκκρεμοδικία δίκης, τέτοια δε αίτηση είναι ιδίως η της αγωγής, της ανταγωγής, της κύριας παρέμβασης, της αυτοτελούς πρόσθετης παρέμβασης, κάθε ένδικου μέσου, της ανακοπής, της τριτανακοπής, όχι όμως και εκείνη της ένστασης, αντένστασης και γενικά ... απόφασης πάνω σε κάθε άλλου είδους "πράγματα", υπό την έννοια του άρθρου 559 αρ. 8 ΚΠολΔ» (ΑΠ 1486/1997, ΕλλΔνη 1999, 48), ενώ σε Μπακόπουλο Αγ., Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, οπ.π., 1144 (ΙΙΙ.) εξειδικεύεται ότι η άποψη της νομολογίας που αποδέχεται ως αυτοτελή αίτηση παροχής έννομης προστασίας την αιτίαση που «[...] έχει αυτοτελή και αυτόνομη ιστορική και νομική θεμελίωση [...]»

¹⁴⁷ Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1ΚΠολΔ), οπ.π., 980 (Ι.) και η ίδια σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 614 (άρθρο 308 §6), Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 385 (§10 Ι.2.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 36 (άρθρο 513 Γ'). Όρα και ενότητες 2.1. της παρούσας για τα εννοιολογικά γνωρίσματα της οριστικής δικαστικής απόφασης, τα οποία συνιστούν δογματικό υπόβαθρο της έννομης της «τελειωτικότητας»

¹⁴⁸ Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016, 115 (Β.ΙΙ. 3.5.2.)

¹⁴⁹ Σαμουήλ Σ., οπ.π., 97 (Η' §223), Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1ΚΠολΔ), οπ.π., 981 (ΙΙ.), Μπέης Κ., Συμβολές στην ερμηνεία του δικονομικού δικαίου, 1980, 436 (άρθρο 513) και του ιδίου, ΠολΔ 513-Απαράδεκτον εφέσεως κατ' αποφάσεως εν μέρει οριστικής, Δ 5, 791, Βαθρακοκοίλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 177 (άρθρο 513 §47), Σταματόπουλος Στ., Η αρχή της οικονομίας στην πολιτική δίκη, 2003, 440 (12.5.), Κράνης Δ., Εκκλητές αποφάσεις και η αρχή ne bis in idem – Νομολογιακά πορίσματα, ΕΠολΔ 2009, 436 (ΙΙ.§5), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 36 (άρθρο 513 Γ')

περιορισμό ασκήσεως μόνο μίας έφεσης για την ίδια υπόθεση- απαγορεύει κατ' αποτέλεσμα την κατάτμηση της διαφοράς μεταξύ δευτεροβάθμιων δικαστηρίων¹⁵⁰. Υπό αυτό το πρίσμα, αμφότερες οι ανωτέρω διατάξεις αποτελούν εκφάνσεις της αρχής «*non bis in idem judicatur*» σε επίπεδο ασκήσεως ενδίκων μέσων¹⁵¹.

Βέβαια, όταν το δικαστήριο καλείται να διαγνώσει επί περισσότερων αντικειμένων δίκης, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ορισμένες μόνο αιτήσεις παροχής έννομης προστασίας να είναι ώριμες για οριστική διάγνωση, ενώ άλλες να μην είναι, οπότε το δικαστήριο αναγκαστικά αποφαινεται οριστικά για τις πρώτες και μη-οριστικά για τις τελευταίες. Σε αυτή την περίπτωση, εκδίδεται «εν μέρει οριστική δικαστική απόφαση», η οποία στην επιστήμη του αστικού δικονομικού δικαίου ορίζεται ως η απόφαση με την οποία «[.]περατώνεται η δίκη ως προς ορισμένα μόνο κεφάλαια ή βάσεις της αγωγής ή ως προς ορισμένους μόνο διαδίκους, ενώ για τα υπόλοιπα κεφάλαια ή βάσεις ή ως προς τους υπόλοιπους διαδίκους η διαφορά δεν τέμνεται οριστικώς, αλλά εξακολουθεί να είναι εκκρεμής»¹⁵². Ωστόσο, εν μέρει οριστική απόφαση δύναται να εκδοθεί όχι μόνο επί περισσότερων αντικειμένων δίκης, αλλά και όταν το αρχικά μοναδικό αίτημα παροχής έννομης προστασίας περιέχει διαιρετή ουσιαστική αξίωση και στην πορεία της δίκης διασπάται το αίτημα σε επιμέρους αυτοτελή κονδύλια¹⁵³. Αυτό συμβαίνει στο σχολικό παράδειγμα της ομολογίας σύναψης της επίδικης σύμβασης δανείου, η οποία ομολογία αφορούσε μικρότερο ποσό από το επικαλούμενο στην αγωγή¹⁵⁴, οπότε το δικαστήριο καταρχήν θα εκδώσει οριστική διάταξη ως προς την σύναψη του δανείου για το (μικρότερο) ποσό που

¹⁵⁰ Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1ΚΠολΔ), οπ.π., 981 (II.), Δεληκωστόπουλος Ι., Άσκηση δεύτερης έφεσης από τον ίδιο διάδικο κατά της αυτής απόφασης : οι εξαιρέσεις στον κανόνα του άρθρου 514 ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 2017, 210 (I.),

¹⁵¹ Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1ΚΠολΔ), οπ.π., 981 (II.), Μπαμπινιώτης Δ., οπ.π., 116 (Β' II.3.5.2.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 36 (άρθρο 513 Γ')

¹⁵² Σαμουήλ Σ., οπ.π., 97 (Η' §223), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 43 (IIβ.§11.α). Ήδη υπό το προϊσχύον δίκαιο, αναφέρονταν ότι «[...] εν μέρει οριστικά αποφάσεις αι επιδικάζουσαι εν μέρει κατά ποσότητα ή ποιότητα το διά της αγωγής ή άλλης εισαγωγικής πράξεως διωκόμενον δίκαιον, π.χ. κατά κεφάλαιον [...]» (Ψωμά Ι., Ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αρ. 15 ΚΠολΔ, οπ.π., 267. Παρόμοια και Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 905 (άρθρο 513 III.Γ.§16), Πρβλ. αντίθετα Κωστάκο Π., Έφεση και αναίρεση κατ' αποφάσεως με διατάξεις οριστικές και μη-οριστικές, ΕλλΔνη 31(1990), 254 και Διαμαντόπουλο Γ., οπ.π., 386 (§10 I.2.) οι οποίοι θεωρούν ότι το δικαστήριο εκδίδει δύο αυτοτελείς αποφάσεις –μία οριστική και μία μη-οριστική- οι οποίες απλώς αποτυπώνονται στο ίδιο έγγραφο, και όχι μία εν μέρει οριστική δικαστική απόφαση

¹⁵³ Μπέης Κ., οπ.π., Δ 5, 792, Κονδύλης Δ., οπ.π., 142 (§9 3.), Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1ΚΠολΔ), οπ.π., 980 (I.) και της ιδίας, Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 79 (2.Β.Χ.), Μπαμπινιώτης Δ., οπ.π., 364 (Γ' VIII.2.4.1.)

¹⁵⁴ Μπέης Κ., Συμβολές στην ερμηνεία του αστικού δικονομικού δικαίου, οπ.π., 435, Κονδύλης Δ., οπ.π., 142 (§9 3.)

ομολογήθηκε και ενδέχεται να επιφυλαχθεί εκδίδοντας μη-οριστική διάταξη ως προς το υπόλοιπο¹⁵⁵.

Ο δικονομικός νομοθέτης αποστρέφεται και τις δύο ανωτέρω περιπτώσεις έκδοσης εν μέρει οριστικής απόφασης, βούληση που επιβεβαιώνεται από την γραμματική ερμηνεία του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο έφεση δεν ασκείται αφενός κατά «των οριστικών αποφάσεων που περατώνουν όλη τη δίκη [...]» αναφερόμενος σε πλείονες –αυτοτελείς- αιτήσεις οι οποίες συνθέτουν το αντικείμενο της απόφασης, αφετέρου (δεν ασκείται) «[...] ούτε κατά των οριστικών διατάξεων πριν εκδοθεί οριστική στη δίκη», αποφαινόμενος ως προς το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης κι όταν μία αυτοτελής αίτηση αποτελεί αντικείμενο οριστικής διάταξης κατά ένα μέρος και μη-οριστικής κατά άλλο μέρος διάταξης¹⁵⁶. Κατά συνέπεια, έφεση δύναται να ασκηθεί μόνο όταν η εκκαλούμενη απόφαση είναι απαρτίζεται στο σύνολό της από οριστικές διατάξεις, χωρίς βέβαια ο τελειωτικός χαρακτήρας της απόφασης να αποδυναμώνεται, όταν το δικαστήριο παραλείπει να δηλώσει κρίση ως προς ορισμένη βάση ή αίτημα, δεδομένου ότι κατά την κρατούσα άποψη υφίσταται σε αυτήν την περίπτωση σιωπηρή απόρριψη και συνεπώς οριστική διάγνωση¹⁵⁷.

Λαμβάνοντας υπόψη τις δεσπόζουσες αντιλήψεις στην εγχώρια νομική επιστήμη για την έννοια της τελειωτικής δικαστικής απόφασης, διαπιστώνεται ότι το επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως συνδέεται άρρηκτα με την έννοια του αντικειμένου της δίκης. Προκειμένου να καταλήξει το δευτεροβάθμιο δικαστήριο στο αν επιτρέπεται να ασκηθεί το ένδικο μέσο της έφεσης, θα πρέπει καταρχάς να διερευνήσει αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο αποφάνθηκε επί ενός αντικειμένου δίκης ή επί πλειόνων και εν συνεχεία να εξετάσει αν η εκκαλουμένη περιείχε οριστικό ή μη-οριστικό χαρακτήρα ή –επί πλειόνων αντικειμένων δίκης- οριστικές ή/και μη-οριστικές διατάξεις. Εμμένοντας στο πρώτο θέμα δικαστικής διερεύνησης σε σχέση με το επιτρεπτό της έφεσης, επισημαίνεται ότι το αντικείμενο δίκης δεν ταυτίζεται με το δικαίωμα του ουσιαστικού δικαίου που επικαλείται ο ενάγων, αλλά με την δικονομική αξίωση η οποία συντίθεται από δύο συστατικά στοιχεία, που είναι το αίτημα παροχής έννομης προστασίας και το περιγραφόμενο στην ιστορική βάση βιοτικό συμβάν¹⁵⁸. Τυχόν διαφοροποίηση στο περιεχόμενο του εισαγωγικού δικογράφου της αγωγής ως προς ένα από τα ανωτέρω στοιχεία δημιουργεί περισσότερα,

¹⁵⁵ Όρα και Σινανιώτη Λ., οπ.π., 81 (Β.2.) που ορίζει ως εν μέρει οριστική απόφαση εκείνη που περιέχει οριστικές και μη-οριστικές διατάξεις

¹⁵⁶ Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1ΚΠολΔ), οπ.π., 980 (Ι.)

¹⁵⁷ Κονδύλης Δ., οπ.π., 142 (§9 3.)

¹⁵⁸ Σύμφωνα και με την κρατούσα και στην χώρα μας -γερμανικής προέλευσης- διμελή δικονομική θεωρία περί του αντικειμένου της δίκης, Μπαμπινιώτης Δ., οπ.π., 346 (Γ.VIII.2.2.). Όρα και Διαμαντόπουλο Γ., οπ.π., 39 (Α'§2 Γ.α. υποσημ. 113)

αυτοτελή αντικείμενα δίκης και αντίστοιχα περισσότερες δικονομικές αξιώσεις¹⁵⁹. Κάθε αυτοτελής δικονομική αξίωση συγκροτεί διαφορετικό «κεφάλαιο δίκης», ως προς έκαστο εκ των οποίων το δικαστήριο καλείται να αποφανθεί σε επίπεδο παραδεκτού και βασίμου. Η εν λόγω κρίση για κάθε επιμέρους «κεφάλαιο δίκης» στοιχειοθετεί ισάριθμα «κεφάλαια απόφασης»¹⁶⁰, προκειμένου δε να επιτραπεί η προσβολή της με ένδικα μέσα απαιτείται (η κρίση αυτή) να έχει οριστικό χαρακτήρα¹⁶¹. Δεν αποκλείεται μάλιστα, η περιεχόμενη στο κεφάλαιο δίκης ουσιαστική αξίωση να δύναται να διαιρεθεί σε επιμέρους αυθύπαρκτα μέρη, τα οποία καλούνται «κονδύλια» και οι κρίσεις του δικαστηρίου που αναφέρονται σε αυτά, συνιστούν ισάριθμες υποδιαίρεσεις του διατακτικού της δικαστικής απόφασης¹⁶².

2.6. Η περίπτωση της ανταγωγής και το κατ' εξαίρεση επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής δικαστικής απόφασης

Σύμφωνα με τις δεσπύζουσες αντιλήψεις στην επιστήμη του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου, η ανταγωγή αποτελεί μέσο *αντεπίθεσης* του εναγομένου, διά του οποίου (μέσου) ο τελευταίος αιτείται την αυτοτελή αναγνώριση απαιτήσεως που θεμελιώνει στα ιστορούμενα στην ανταγωγή πραγματικά περιστατικά¹⁶³. Περιέχει αυτοτελές αίτημα παροχής έννομης προστασίας, διακριτό από εκείνο της αγωγής, καθότι ο αντενάγων προβάλλει τον νομικό ισχυρισμό ότι τα γεγονότα της ιστορικής βάσης της ανταγωγής –υπαγόμενα σε ορισμένο κανόνα δικαίου– επιφέρουν συγκεκριμένη έννομη συνέπεια, που συνιστά το ανταγωγικό αίτημα¹⁶⁴. Με βάση τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, αποκρούεται η άποψη που υποστηρίχθηκε παλαιότερα στην

¹⁵⁹ Έτσι, πλειονότητα αντικειμένων δίκης υφίσταται, όταν ο ενάγων υποβάλλει : α) διαφορετικά αιτήματα θεμελιωμένα επί διαφορετικών ιστορικών βάσεων, ή β) κοινό αίτημα υποστηριζόμενο από διαφορετικές ιστορικές βάσεις, ή γ) διαφορετικά αιτήματα θεμελιωμένα επί της αυτής ιστορικής βάσης, Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 43 (§2 Α.ΙΙΙ.), Μπαμπινιώτης Δ., οπ.π., 356 (Γ.ΙΙΙ.2.3.)

¹⁶⁰ Για την έννοια του «κεφαλαίου απόφασης» σε αλλοδαπές έννομες τάξεις όρα Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 39 επ. (2.Α.ΙΙ.) όπου αναφέρεται ότι στον γαλλικό CPrciv 562 § 1 γίνεται λόγος για «*chefs de jugement*» και στον ιταλικό CodProcCiv 329 και 336 όπου ο παλαιότερος και ακριβέστερος όρος «*capi della sentenza*» (τουτέστιν κεφάλαια αποφάσεως) αντικαταστάθηκε από τον όρο «*parti della sentenza*» (ήτοι μέρη της απόφασης)

¹⁶¹ Για την έννοια του «κεφαλαίου της απόφασης», όπως αυτό νοείται στην παρ' ημίν θεωρία του αστικού δικονομικού δικαίου και την ελληνική νομολογία όρα Μακρίδου Κ., οπ.π., 42 (§2 Α.ΙΙΙ.), Μπαμπινιώτης Δ., οπ.π., 249 (Γ.Ι.) και του ιδίου, Περί της επέκτασης ή μη του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της έφεσης στα κεφάλαια της απόφασης που συνέχονται αναγκαία με το εκκληθέν, ΕΠολΔ 2015, 277 (Ι.), Διαμαντόπουλος Γ., Αστικό δικονομικό δίκαιο και νομολογιακό γίνεσθαι, οπ.π., 333 (Γ.§11 5.)

¹⁶² Μακρίδου Κ., οπ.π., 80 επ. (2.Α.Χ.), Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, οπ.π., 363 επ. (Γ.ΙΙΙ.2.4.1.)

¹⁶³ Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, οπ.π., 63 (ΙΙ.γ.), Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 420 (§69 Ι. §3), Καλαβρός Κ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 359 (§36 ΙΙ.3.α. ιδίως §138), Μακρίδου Κ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 550 (άρθρο 268 Ι.1), Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 73 (Α'§2 Γ.2.), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 459 (άρθρο 268 Α.1)

¹⁶⁴ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 420 (§69 Ι. §3), Διαμαντόπουλος Γ., οπ.π., 13 επ. (§2 Ι.1.)

νομολογία, η οποία ενέτασσε την ανταγωγή στην κατηγορία των μέσων (*επίθεσης και άμυνας*), τα οποία -σε αντίθεση με τα μέσα *αντεπίθεσης*- δεν προβάλλουν άλλο αίτημα πέραν της απορρίψεως του αγωγικού αιτήματος¹⁶⁵. Πάντως, η θέση αυτή δεν έχει αποκλεισθεί παντελώς. Υποστηρίζεται και σήμερα ότι η ανταγωγή επιτελεί λειτουργία μέσου *άμυνας*, όταν τελεί σε ουσιαστική συνάφεια με την αγωγή¹⁶⁶.

Διά της ασκήσεως της ανταγωγής εισάγεται ενώπιον του δικαστηρίου αυτοτελές αντικείμενο δίκης, επί του οποίου επιβάλλεται το δικαστήριο να αποφανθεί ειδικώς¹⁶⁷. Με βάση την παραδοχή της φύσεως της ανταγωγής ως μέσου *αντεπίθεσης*, αν το δικαστήριο δεν προβεί σε οριστική διάγνωση τόσο ως προς το κεφάλαιο της αγωγής όσο και προς το κεφάλαιο της ανταγωγής, εκδίδει εν μέρει οριστική δικαστική απόφαση και ειδικότερα υπό την μορφή που περιγράφεται στο άρθρο 513 §1 στοιχ. β' εδ. α' ΚΠολΔ. Αντίθετα, αν δεχθούμε την άποψη που τάσσεται υπέρ της ανταγωγικής φύσεως ως μέσου (*επίθεσης και άμυνας*), δεν εισάγεται νέο αντικείμενο δίκης, αλλά διευρύνεται το ήδη υφιστάμενο κατά βάθος¹⁶⁸ και η απουσία τελειωτικής διάγνωσης ως προς τους εισφερόμενους αγωγικούς και ανταγωγικούς ισχυρισμούς προκαλεί την έκδοση εν μέρει οριστικής δικαστικής απόφασης κατ' άρθρο 513 §1 στοιχ. β' εδ. γ' ΚΠολΔ ενόψει της επελθούσας εξ ανταγωγής διάσπασης του κεφαλαίου της δίκης.

Η ανωτέρω παρατήρηση διατηρεί μόνο δογματικό ενδιαφέρον, καθόσον ο δικονομικός νομοθέτης τοποθετείται αδιακρίτως ως προς το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης κατά εν μέρει οριστικής απόφασης. Κατά κανόνα, τέτοιου είδους αποφάσεις είναι ανεπίδεκτες ασκήσεως έφεσεως (αλλά και αναίρέσεως¹⁶⁹), ανεξαρτήτως του αν αντικείμενο διάγνωσης υπήρξαν πλείονα κεφάλαια ή ένα διαιρετό κεφάλαιο το οποίο διασπάσθηκε κατά την εξέλιξη της δίκης. Επί ανταγωγής δε, εισάγεται ρητή νομοθετική εξαίρεση¹⁷⁰ στον ως άνω απαγορευτικό κανόνα,

¹⁶⁵ ΟΛΑΠ 960/1985, ΕΛΛΔνη 1985, 1127, ΑΠ 618/1992, ΕΛΛΔνη 1993, 1283 με παρατηρήσεις Ματθία Στ., ΕφΠειρ 993/1994, ΑρχΝ 1995, 136. Για την έννοια των μέσων *επίθεσης και άμυνας* όρα Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι, 846 (άρθρο 527 ΙΙ.2.Α.)

¹⁶⁶ Όπως όταν ασκήθηκε αγωγή για καταβολή υπολοίπου τιμήματος πώλησης και ασκείται ανταγωγή περί υπαναχώρησης από την σύμβαση πώλησης και απόδοσης του προκαταβληθέντος μέρους του τιμήματος, Καλαβρός Κ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 359 (§36 ΙΙ. 3.α. §136). Καθοριστικό στοιχείο για την διαπίστωση της συνάφειας των αυτοτελών αιτήσεων παροχής δικαστικής προστασίας που υποβάλλονται με την άσκηση της αγωγής και της ανταγωγής θεωρείται η ταυτότητα των ιστορικών βάσεων των αιτήσεων (σε Διαμαντόπουλο Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 436 και υποσημ. 55(Ε' §12 ΙΙΙ.). Αυτό συμβαίνει λχ. επί διεκδικητικής αγωγής (ΑΚ 1094) και ανταγωγής για δαπάνες αναγκαίες ή επωφελείς (ΑΚ 1101-1105), Κεραμέας Κ. οπ.π., 63 (§23 ΙΙ.γ.)

¹⁶⁷ Διαμαντόπουλος Γ., οπ.π., 14 (§2 Ι.1.), Μακρίδου Κ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., οπ.π., 550 (άρθρο 268 Ι.1), Έτσι και σε Πρακτικά Αναθεωρητικής Επιτροπής Σχεδίου ΚΠολΔ, 1967, 192 (υπ' αριθμ. 65^η συνεδρίαση/31-03-1956)

¹⁶⁸ Καλαβρός Κ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 358 (§36 ΙΙ.3.α. §133)

¹⁶⁹ Κατά πιστή αντιγραφή της γραμματικής διατύπωσης του άρθρου 513 § 1 στοιχ. β' ΚΠολΔ στο άρθρο 553§1 στοιχ. β' ΚΠολΔ που ρυθμίζει το επιτρεπτό ασκήσεως αναίρέσεως

¹⁷⁰ Την θέση ότι η περίπτωση της ανταγωγής λειτουργεί ως εξαίρεση στον κανόνα υποστηρίζουν οι Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, οπ.π., 63 (ΙΙ.γ.), Βαθρακοκοίλης Β., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 168 (άρθρο 513 §8), Σινανιώτης Λ.,

χωρίς να διευκρινίζεται πάλι από πλευράς του δικονομικού νομοθέτη, αν αλλάζουν τα πράγματα σε περίπτωση που η ανταγωγή εισάγει αυτοτελές αντικείμενο δίκης ή όταν αυτή διευρύνει το υφιστάμενο αντικείμενο δίκης λόγω συνάφειάς της με την αγωγή.

Το κατ' εξαίρεση επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής αποφάσεως που αποφαίνεται οριστικά για την αγωγή και μη-οριστικά για την ανταγωγή κατά την άποψή μου καταλαμβάνει και την περίπτωση «επικουρικής ανταγωγής», όπου η τελευταία ασκείται υπό την αίρεση της παραδοχής της αγωγής, θεωρώ όμως, ότι η κανονιστική ισχύς της συγκεκριμένης εξαίρεσης στο πεδίο του επιτρεπτού αποδυναμώνεται και αναπληρώνεται από την πλήρωση της ενδοδιαδικαστικής αίρεσης που νόμιμα εγκολπώνεται κατά την κρατούσα άποψη¹⁷¹ στο μόρφωμα της «επικουρικής ανταγωγής». Η απόρριψη της αγωγής ενεργοποιεί την επικουρικότητα της ασκηθείσας ανταγωγής και επιτρέπει την εξέταση της τελευταίας από το εφετείο, έστω και αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο παρέλειψε να εξετάσει και να αποφανθεί επί της ανταγωγής¹⁷².

2.7. Το ερμηνευτικό ζήτημα της περαιτέρω συστολής του κανονιστικού πλαισίου του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ

Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 81 (Β.2.), Κράνης Δ., οπ.π., 437 (II.§6), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 101 (Η' §226), Σταματόπουλος Στ., οπ.π., 440 (12.5.), Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, οπ.π., 116 (Β.ΙΙ.3.5.2.), Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., οπ.π., 44 (2.ΙΙ.Β.1.§26). Έτσι και οι Φραγκίστας Χ. και Μητσόπουλος Γ. σε ΠρακτΑναθΕπιτρ, 580 (υπ' αριθμ. 225^η Συνεδρίαση/14-11-1959). Περιορισμένα διατυπώθηκε η άποψη στην θεωρία ότι επιβεβαιώνεται και στην περίπτωση αυτή ο κανόνας ότι μόνο οριστική απόφαση υπόκειται σε έφεση (Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 429 (§12 ΙΙ. και Ευγενιάδης Απ., Παραδεκτόν εφέσεως ή αναιρέσεως κατ' αποφάσεως οριστικής μεν επί τινός ή τινών των σωρευομένων αγωγών, μη οριστικής δε επί των λοιπών εξ αυτών κατά τον ΚΠολΔ, ΝοΒ 22, 1329), ορθώς όμως επισημάνθηκε ότι το άρθρο 513 ΚΠολΔ καθιερώνει επιπλέον τον κανόνα ότι επιτρέπεται έφεση μόνο κατά τελειωτικών αποφάσεων, και η περίπτωση της μερικώς οριστικής διάγνωσης επί αγωγής-ανταγωγής αποτελεί εξαίρεσή του (Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 981 και ιδίως υποσημ. 12 (Ι.)). Επισημαίνεται ότι ο ορθός, ειδικός χαρακτηρισμός του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ (αλλά και της ΚΠολΔ 553 §1) ενδιαφέρει κυρίως ως προς τον προβληματισμό του αν εφαρμόζονται (αν δεχθούμε τον συμπληρωματικό χαρακτήρα της ΚΠολΔ 513 §1 στοιχ. β' εδ. γ') και οι λοιποί περιορισμοί του επιτρεπτού που ορίζονται στο άρθρο 513 ΚΠολΔ ή δεν εφαρμόζονται (αν υποστηριχθεί ότι το άρθρο 513 §1 στοιχ. β' εδ. γ' ΚΠολΔ εισάγει εξαίρεση από το ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο του άρθρου 513 ΚΠολΔ), έτσι σε Ευγενιάδη Απ., οπ.π., 1329. Πάντως, κατά την άποψή μου το συγκεκριμένο νομικό δίλημμα ευχερώς αίρεται, αν ληφθεί υπόψη ότι η «τελειωτικότητα» ως ουσιώδες στοιχείο του επιτρεπτού της εκκαλούμενης δικαστικής απόφασης αποτελεί προέκταση της «οριστικότητας» της δικαστικής απόφασης, ώστε οι λοιποί περιορισμοί του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ (απόφαση, πρωτοβάθμιου οργανικά και λειτουργικά δικαστηρίου, οριστική διάγνωση της διαφοράς) να καταλαμβάνουν και την περίπτωση της συνεκδικάσεως αγωγής-ανταγωγής, καθότι κι εκεί συμπληρώνεται – επαληθεύεται ο κανόνας του επιτρεπτού ασκήσεως έφεσης κατά οριστικών αποφάσεων, συνάμα δε, εισάγεται απόκλιση-εξαίρεση από την επιταγή τελικής διάγνωσης όλων των κεφαλαίων-κονδυλίων της δίκης.

¹⁷¹ Σε Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 459 (άρθρο 268 Α.3.), Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, οπ.π., 431 (Γ. ΙΧ.1.)

¹⁷² Μακρίδου Κ. σε 39^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων – Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, Πρόσθετοι λόγοι ενδίκων μέσων και βοηθημάτων, 2015, 13, Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 434 επ. και ιδίως υποσημ. 47 (Ε' §12 ΙΙΙ.).

Η ρύθμιση του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ -ήδη από το στάδιο των προπαρασκευαστικών εργασιών της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Σχεδίου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας- υπήρξε αφορμή έντονου επιστημονικού διαλόγου ως προς το ακριβές κανονιστικό εύρος του περιορισμού που εισάγεται δι' αυτής αναφορικά με το επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως μόνο κατά τελειωτικών δικαστικών αποφάσεων¹⁷³. Αναζητώντας την αληθή βούληση του ιστορικού νομοθέτη πίσω από την γενική -και ίσως υπέρ το δέον συνοπτική- διατύπωση της επίμαχης διάταξης αλλά και πίσω από την αναιτιολόγητη από πλευράς του τότε διατελέσαντος Υπουργού Δικαιοσύνης μερική απόρριψη της πρότασης εξειδίκευσης του απαγορευτικού κανόνα από μειοψηφία της Αναθεωρητικής Επιτροπής¹⁷⁴, ετέθη το ερώτημα αν καταρχήν απαγορεύεται η άσκηση εφέσεως κατά όλων ανεξαιρέτως των εν μέρει οριστικών αποφάσεων ή κατά ορισμένων εξ αυτών. Αν ο ερμηνευτής του δικαίου καταλήξει στην δεύτερη διαπίστωση, τότε επιβάλλεται ο έλεγχος κάθε δυνατής περίπτωσης έκδοσης εν μέρει οριστικής απόφασης, προκειμένου να εντοπισθεί τυχόν περαιτέρω απόκλιση από την γενική απαγόρευση του άρθρου 513 §1ΚΠολΔ.

Την δυσκολία του ως άνω νομικού προβληματισμού¹⁷⁵ εντείνει το γεγονός ότι η βούληση του ιστορικού νομοθέτη δεν φωτίζεται επαρκώς και από τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Αναθεωρητικής Επιτροπής, παρά μόνο συνάγονται ορισμένα δεδομένα που οπωσδήποτε πρέπει να συνεκτιμηθούν κατά την μεθοδολογική προσέγγιση του εξεταζόμενου ερμηνευτικού ζητήματος, ενώ δεν πρέπει να λησμονείται από κάθε ερμηνευτή του δικαίου ότι η αναδίφηση των πρακτικών της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Σχεδίου του νέου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας είναι επιβαλλόμενη, δεδομένου ότι *«ως προς τας προπαρασκευαστικές εργασίας, πολλάί των εκτιθέμενων απόψεων δεν εγένοντο τελικώς δεκταί ή αι αρχικαί λύσεις μετεβλήθησαν [...]*»¹⁷⁶.

Το θέμα του κατ' εξαίρεση επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως κατά ορισμένων περιπτώσεων εν μέρει οριστικών αποφάσεων συζητήθηκε στην υπ' αριθμ. 65^η συνεδρίαση της 31^{ης} Μαρτίου 1956 κατά την εξέταση του άρθρου 550 του Σχεδίου ΚΠολΔ, το οποίο είχε διαμορφωθεί έχοντας ως υπόδειγμα την ΠολΔ 181, η οποία δεν επέτρεπε την άσκηση εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής απόφασης (πλην εκείνης που περιείχε οριστική διάταξη για την προσωπική κράτηση του

¹⁷³ Ευγενιάδης Απ., οπ.π., 1330, Σινανιώτης Λ., οπ.π., 81 (Β.2.), ΠρακτΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 191-192, 500

¹⁷⁴ ΠρακτΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 549 (αρ.16)

¹⁷⁵ Δυσκολία η οποία υφίσταται όχι μόνο στην προκείμενη περίπτωση, αλλά αφής στιγμής ο ερμηνευτής του δικαίου κρίνει αναγκαίο και επιστρατεύει την ιστορική ερμηνεία ενός «κακοδιατυπωμένου» κανόνα, οπότε ενδέχεται να προκληθούν σημεία τριβής με το νόημα που προκύπτει βάσει της γραμματικής ερμηνείας. Παρόλο που η τελευταία φέρεται να κατέχει την πρωτοκαθεδρία, δεν εκλείπουν ένθερμοι υποστηρικτές της ιστορικής ερμηνείας στην Ευρώπη που την προτάσσουν σε όλη την ερμηνευτική διαδικασία (Σούρλα Π., Δίκαιο και δικανική κρίση, 2017, 613 επ. (ΙΑ.Ι.2.)

¹⁷⁶ Ράμμος Γ., Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Τομ. Ι., 1978, 49 επ. (§23 ΙΙΙ.)

οφειλέτη)¹⁷⁷. Κατετέθη λοιπόν, πρόταση του καθηγητή Γ. Μητσόπουλου, την οποία υποστήριξαν και δύο ακόμα μέλη (Χ. Φραγκίστας και Θ. Λιβαθινός), σύμφωνα με την οποία έπρεπε ρητώς να ορισθεί ότι «[...] επί εν μέρει οριστικής αποφάσεως χωρεί αυτοτελής έφεσις ως προς το οριστικόν αυτής μέρος εφ' όσον η κρίσις αυτού δεν επηρεάζει τα μη οριστικώς κριθέντα θέματα». Προτάθηκε δηλαδή, ως κριτήριο η συνάφεια¹⁷⁸ της οριστικής διάταξης προς τις λοιπές μη-οριστικές διατάξεις της εν μέρει οριστικής δικαστικής απόφασης, περιορίζοντας έτσι, αισθητά το εύρος της ως άνω απαγόρευσης μόνο επί οριστικών διατάξεων, που αναπτύσσουν σχέση συνάφειας προς άλλα κεφάλαια δίκης, ως προς τα οποία το δικαστήριο επιφυλάχθηκε να αποφανθεί οριστικά. Ως παραδείγματα που -όπως ενδεικτικώς- αναφέρθηκαν ως περιπτώσεις έντονης απόκλισης από τον κανόνα μη-επιτρεπτού ασκήσεως έφεσης κατά εν μέρει οριστικής απόφασης ήταν η ανταγωγή (όταν αυτή λειτουργεί ως μέσο αντεπίθεσης)¹⁷⁹ και η αντικειμενική σώρευση αγωγών, εφόσον χαρακτηριστικό κάθε σωρευθείσας αγωγής είναι η αυτοτέλεια ιστορικής βάσης και αιτήματος¹⁸⁰.

Προς επίρρωση αυτής της άποψης υποστηρίχθηκε εξ αντιδιαστολής το επιχείρημα ότι τυχόν παράλειψη αυτών των περιπτώσεων από το κανονιστικό εύρος του περιορισμού ασκήσεως έφεσεως μόνο κατά τελειωτικών αποφάσεων θα οδηγούσε σε παρέλκυση της δίκης, καθότι «[...] εάν μεν ηττηθή ο ενάγων, θα είναι υποχρεωμένος να αναμείνη την εκδίκασιν της ανταγωγής και

¹⁷⁷ Ευγενιάδης Απ., οπ.π., 1328 και ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 192 (όπου αναφέρεται μεταξύ άλλων στην πρόταση του καθ. Μητσόπουλου Γ. ότι «Κατ' αυτούς δεν θα έδει να καθιερωθεί εν τω Σχεδίω η εν άρθρω 181 της ισχυούσης Πολ.Δικ. απαντώσα ρύθμισις»).

¹⁷⁸ Όπως οι έννοιες της «οριστικότητας» και της «τελειωτικότητας» της δικαστικής απόφασης, η έννοια της «συνάφειας» (και η συνώνυμη αυτής «συνοχή») απαντάται σε αρκετές διατάξεις όχι μόνο του δικονομικού (λχ. 31, 520 ΚΠολΔ) αλλά και του ουσιαστικού δικαίου (λχ. 325 ΑΚ), αλλά πουθενά δεν οριοθετείται νομοθετικώς, το έργο δε, αυτό της διάπλασης του περιεχομένου της καταλείπεται εκ των πραγμάτων στον εφαρμοστή του δικαίου (Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι έφεσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 128 (§2 Γ.). «Συνάφεια» δύναται καταρχήν να εκδηλωθεί είτε μεταξύ ενός κύριου και ενός ή περισσότερων παρεπόμενων αιτήσεων έννομης προστασίας είτε μεταξύ περισσότερων κύριων αιτήσεων παροχής έννομης προστασίας (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 83 (άρθρο 31 §4Β επ.) και για την διάκριση των αιτήσεων σε «κύριες» και «παρεπόμενες» όρα Μακρίδου Κ., οπ.π., 137 επ. (§2 ΙΙ.Β.1.α.α.α.). Στο πεδίο των κύριων, αυτοτελών αιτήσεων παροχής έννομης προστασίας, στις οποίες συγκαταλέγονται η αγωγή και η ανταγωγή, βασικό κριτήριο για την διαπίστωση της συνάφειας αυτών των αιτήσεων θεωρείται η ταυτότητα των ιστορικών βάσεων των αυτοτελών αιτήσεων (Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 436 (Ε' §12 ΙΙΙ. υποσημ. 55). Έχει κριθεί λχ. ότι είναι συναφής η αγωγή και η ανταγωγή διαζυγίου, όταν αμφότερες θεμελιώνονται στην επί διετία κακόβουλη εγκατάλειψη καθενός των συζύγων από τον άλλον (ΑΠ 104/1956, ΝοΒ 1956, 559). Για την έννοια γενικά της συνάφειας όρα ανάπτυξη της Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι έφεσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 135 επ. (Γ.ΙΙ.1.α.α.α.), όπου αναφέρεται κατά μία μερίδα της θεωρίας και της νομολογίας ότι «συνάφεια μεταξύ δύο κεφαλαίων αναπτύσσεται όταν η έννομη σχέση που αφορά στο εκκληθέν με την έφεση κεφάλαιο, αποτελεί προδικαστικό ζήτημα για την διάγνωση της έννομης σχέσεως που αφορά στο εκκαλούμενο με τους πρόσθετους λόγους κεφάλαιο», ενώ κατά άλλους θεωρητικούς «[...] συναφή θεωρούνται όσα κεφάλαια της εκκαλούμενης αποφάσεως, ανάγονται σε αυτοτελείς αιτήσεις παροχής έννομης προστασίας, οι οποίες αφορούν σε παρεπόμενα ή παρακολουθήματα της κύριας απαιτήσεως».

¹⁷⁹ Για την φύση της ανταγωγής ως μέσο αντεπίθεσης και την εν δυνάμει λειτουργία αυτής ως μέσο άμυνας όρα όσα προεκτέθηκαν στην αρχή της ενότητας 2.7 της παρούσας μελέτης

¹⁸⁰ «Την ρύθμισιν τούτην θεωρούσι ατυχή ιδία δε επί των περιπτώσεων, α) της ανταγωγής όταν αυτή δεν συνεχεται μετά της αγωγής και β) της αντικειμενικής συσσωρεύσεως αγωγών όταν εκάστη εξ αυτών θεμελιούται επί αυτοτελούς βάσεως και περιέχη αυτοτελές αίτημα» (υπογράμμιση επί του πρωτοτύπου) (ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 191)

μετά ταύτα να ασκήσει έφεσιν ως προς το επί της αγωγής οριστικόν μέρος της αποφάσεως , εάν δε νικήση, δεν θα δυνηθή να επιτύχη τελεσιδικίαν της υπέρ αυτού οριστικής διατάξεως πριν η εκδοθεί και επί της ανταγωγής οριστική απόφασις». Η άποψη δε, σύμφωνα με την οποία εναπόκειται στην ευχέρεια του αντενάγοντος να ανατρέψει την πιθανότητα παρέλκυσης της δίκης επιλέγοντας να ασκήσει αντίθετη κύρια αγωγή (αντί της ανταγωγής), ορθώς χαρακτηρίστηκε εσφαλμένη, διότι τοιουτοτρόπως αναιρείται εν τοις πράγμασι η έννοια της ανταγωγής, αφού στερείται των πλεονεκτημάτων ασκήσεώς της (ήτοι την εξοικονόμηση χρόνου και δαπανών). Ανάλογα επί αυτοτελούς, αντικειμενικής σώρευσης αγωγών παρατηρήθηκε ότι η οριστική διάταξη της απόφασης που αφορά αυτοτελές κεφάλαιο δίκης ήταν αναγκαίο να «απαγκιστρωθεί» από τυχόν μη-οριστική διάταξη της ίδιας απόφασης, καθώς έτσι εμποδίζεται να τελεσιδικήσει το οριστικό μέρος της δικαστικής απόφασης, αναγκάζοντας τον διάδικο να αποφύγει την σώρευση των αγωγών και να προτιμήσει την άσκηση ξεχωριστών αγωγών. Καθίσταται προφανές ότι η εν λόγω συνέπεια αντιστρατεύεται την αρχή της οικονομίας της δίκης και καταλύει τον δικονομικό θεσμό της αντικειμενικής σώρευσης αγωγών¹⁸¹.

Η πρόταση του καθ. Μητσόπουλου και των υποστηρικτών του, καθ. Φραγκίστα και Λιβαθηνού καταψηφίσθηκε εν συνόλω από την πλειοψηφία της Αναθεωρητικής Επιτροπής, η οποία κατέληξε ότι η πρώτη παράγραφος του άρθρου 550 ΣχΚΠολΔ (νυν άρθρο 513 ΚΠολΔ) διατυπώνεται ως εξής : «1. Έφεσις συγχωρείται μόνο α) κατά των λόγω αναρμοδιότητος παραπεμπουσών την υπόθεσιν εις το αρμόδιον δικαστήριον αποφάσεων, β) κατά των περατουσών την όλην δίκην εις πρώτον βαθμόν οριστικών αποφάσεων. Εάν η απόφασις είναι εν μέρει οριστική, δεν χωρεί έφεσις ούτε κατά των οριστικών διατάξεων προ της εκδόσεως οριστικής αποφάσεως επί της όλης δίκης»¹⁸². Από την συγκεκριμένη διατύπωση -κατά την γνώμη μου- συνάγεται ότι η πλειοψηφία απέρριψε πρώτον το κριτήριο της συνάφειας των κεφαλαίων της εκκαλούμενης απόφασης, η μη συνδρομή του οποίου να συνεπάγεται επιτρεπτή απόκλιση από τον απαγορευτικό κανόνα περί μη-επιτρεπού ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής δικαστικής απόφασης, και δεύτερον συνάγεται ότι η πλειοψηφία απέρριψε την δυνατότητα

¹⁸¹ «Ουδέ δύναται να θεωρηθή πειστικόν το επί της περιπτώσεως ταύτης προβαλλόμενον επιχείρημα καθ'ό εκ του αντενάγοντος εξαρτάται να αποτραπή η παρέλκυσις ως προς αυτόν της δίκης διά της παρ' αυτού ασκήσεως, αντί της ανταγωγής, κυρίας κατά του ενάγοντος αγωγής. Διότι υπό τοιαύτην εκδοχήν καταλύεται εμμέσως ό,τι διά της ανταγωγής αναγνωρίζεται, τουτέστιν η διά της ασκήσεως αυτής δυνατότης επιτεύξεως οικονομίας χρόνου και δαπάνης. Τούτ' αυτό δε λεκτέον και εν τη περιπτώσει της αντικειμενικής σωρεύσεως αγωγών αυτοτελών κατ' αίτημα και βάσιν. Διότι ενόψει της μη δυνατότητος επιτεύξεως τελεσιδικίας ως προς εκείνας εξ αυτών αίτινες εκρίθησαν οριστικώς ως βάσιμοι πριν η εκδικασθώσιν οριστικώς και αι λοιπαί, προφανές είναι ότι θα αναγκάζεται ο ενάγων να αποφεύγη την σώρευσιν προς αποφυγήν παρελκύσεως της δίκης. Σκέψις δε και εν προκειμένω καθ'ήν εις τον ενάγοντα επαφίεται η επιλογή της προσφορωτέρας οδού δεν θα ήτο πειστική, διότι κατ' αυτόν τον τρόπον θα κατελύετο εμμέσως και εν προκειμένω ό,τι δι' ετέρας διατάξεως αναγνωρίζεται, του τουτέστιν η δυνατότης σωρεύσεως αγωγών προς οικονομίαν χρόνου και δαπάνης» (ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 192)

¹⁸² ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 192 (υπ' αριθμ. 65^ο συνεδρίαση/31-03-1956)

οποιασδήποτε εξαιρέσεως από τον ως άνω κανόνα, η εμβέλεια του οποίου καταλάμβανε κάθε είδος εν μέρει οριστικής κρίσεως.

Το θέμα επανήλθε προς συζήτηση τρία χρόνια μετά, κατά την υπ' αριθμ. 198^η συνεδρίαση της Αναθεωρητικής Επιτροπής στις 28 Μαρτίου 1959, οπότε επανεξετάσθηκαν οι ουσιώδεις προτάσεις της μειοψηφίας και ετέθησαν στην κρίση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Ο διατελέσας τότε ως Υπουργός Δικαιοσύνης, Κ. Καλλίας απέστειλε το υπ' αριθμ. πρωτ. 85197οικ/19-08-1959 έγγραφο στον Πρόεδρο της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Σχεδίου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Ιωαν. Σακκέτα) το οποίο αναγνώστηκε κατά την υπ' αριθμ. 214^η συνεδρίαση της επιτροπής στις 8 Οκτωβρίου 1959. Σύμφωνα με το ανωτέρω έγγραφο η «αφοριστική» γνώμη της πλειοψηφίας της Αναθεωρητικής Επιτροπής ως προς το μη-επιτρεπτό άσκησης έφεσης κατά κάθε εν μέρει οριστικής απόφασης ή διάταξης έγινε εν μέρει αποδεκτή, και ο Υπουργός δήλωνε με το έγγραφο αυτό την αναγνώριση της συνεκδίκησης αγωγής και ανταγωγής ως μοναδικής εξαίρεσης επιτρεπτής άσκησης έφεσης κατά εν μέρει οριστικής κρίσεως¹⁸³. Μετά και από αυτή την εξέλιξη, η Αναθεωρητική Επιτροπή ανασκεύασε την διατύπωση του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 550 ΣχΚΠολΔ αποδίδοντάς του κατά περιεχόμενο την μορφή που έχει σήμερα το άρθρο 513 ΚΠολΔ¹⁸⁴.

Από την απάντηση του Υπουργού Δικαιοσύνης προκύπτουν ευθέως τα κάτωθι : πρώτον, ότι η «τελειωτικότητα» της εκκαλούμενης δικαστικής απόφασης δεν ισχύει απαρέγκλιτα ως ουσιώδες στοιχείο του επιτρεπτού της εφέσεως, αλλά επιβάλλεται κάποια συστολή του ευρέος πεδίου εφαρμογής του συγκεκριμένου δικονομικού κανόνα, όπως αυτό είχε διαγραφεί από την πλειοψηφία της Αναθεωρητικής Επιτροπής¹⁸⁵. Δεύτερον, από την σιωπηρή απόρριψη ειδικότερα της περίπτωσης της συνεκδίκησης αντικειμενικώς σωρευθέντων αγωγών ως ικανής εξαίρεσης από το κανονιστικό πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ και την εν συνεχεία αναγνώριση από πλευράς του Υπουργού όσον αφορά την ανταγωγή ως εξαίρεση της εν λόγω διάταξης¹⁸⁶, εξάγεται το συμπέρασμα ότι πράγματι υφίστανται περιπτώσεις, οι οποίες άλλοτε δικαιολογούν μία τέτοια απόκλιση και άλλοτε όχι.

¹⁸³ «16. Επί του άρθρου 550, αποδεχόμεθα την γνώμη της πλειοψηφίας της Αναθεωρητικής Επιτροπής, εξαιρουμένης μόνον της περιπτώσεως, καθ'ήν εγένετο δεκτή η ανταγωγή» (ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 549 στοιχ. 16)

¹⁸⁴ «Το άρθρον 550 λαμβάνει τον αριθμό 531, επιφέρονται δε εις τούτο αι ακόλουθαι μεταβολαί : α) το εδάφιον β' της §1 διατυπούται κατά την πρώτην αυτού περίοδον συμφώνως προς την σχετικήν παρατήρησιν του κ. Υπουργού Δικαιοσύνης ως εξής: «κατά των περατουσών την όλην δίκην ή μόνον την επί της ανταγωγής δίκην εις πρώτον βαθμόν οριστικών αποφάσεων» [...]» (ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 580 (υπ' αριθμ. 225^η συνεδρίαση/14-11-1959) (υπογράμμιση συγγραφέως επί του πρωτοτύπου)

¹⁸⁵ ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 192 (υπ' αριθμ. 65^η συνεδρίαση/31-03-1956)

¹⁸⁶ ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 548 (υπ' αριθμ. 214^η συνεδρίαση/08-10-1959)

Περαιτέρω όμως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η περίπτωση της συνεκδίκασης αγωγής-ανταγωγής έγινε αποδεκτή από τον κοινό νομοθέτη ως εξαίρεση χωρίς την προσθήκη του όρου που πρότεινε η μειοψηφία *περί της μη-ασκήσεως επιρροής του οριστικού μέρους της απόφασης προς τα μη-οριστικώς κριθέντα θέματα*¹⁸⁷. Εξ αυτού, εμμέσως συνάγεται ότι επιτρεπτά ασκείται έφεση και κατά εν μέρει οριστικής απόφασης, που αποφαίνεται οριστικώς επί της ανταγωγής και επιφυλάσσεται ως προς την αγωγή (ή και αντίστροφα), ανεξαρτήτως του αν υφίσταται συνάφεια μεταξύ της οριστικής διάταξης που αποφαίνεται επί της ανταγωγής και της μη-οριστικής διάταξης που αποφαίνεται επί της αγωγής ή αν δεν υφίσταται (συνάφεια)¹⁸⁸.

Κατόπιν ιστορικής και γραμματικής ερμηνείας της διάταξης του άρθρου 513 §1 στοιχ.β' ΚΠολΔ υποστηρίχθηκε στην ελληνική θεωρία και νομολογία ότι το γράμμα του νόμου είναι εξαιρετικά στενό για να εισχωρήσει «*intra legem*» ή ακόμα και «*praeter legem*» επιχειρηματολογία υπέρ της παραδοχής νέας περίπτωσης εν μέρει οριστικής απόφασης που επιτρεπτός προσβάλλεται με έφεση πέραν της συνεκδίκασης αγωγής-ανταγωγής¹⁸⁹. Από την άλλη πλευρά, ήδη από το στάδιο των προπαρασκευαστικών εργασιών της Αναθεωρητικής Επιτροπής είχε εντοπισθεί ότι υφίστανται κι άλλα σύνθετα αντικείμενα δίκης –όπως επί αντικειμενικής σώρευσης αγωγών κατά την άποψη που μειοψήφησε στην Επιτροπή- εκ των οποίων εγείρεται αντίστοιχο ζήτημα επιτρεπτού ασκήσεως ενδίκων μέσων κατά εν μέρει οριστικής απόφασης. Μερίδα των θεωρητικών και της νομολογίας επικαλούμενη ότι το γράμμα, ο σκοπός και το πνεύμα του νόμου δεν συμβαδίζουν στην περίπτωση του άρθρου 513 §1 στοιχ.β' ΚΠολΔ επιστράτευσε την *καταργητική ερμηνεία*¹⁹⁰ της διάταξης, προκειμένου να επιτευχθεί εκ νέου διάσπαση του κανόνα του μη-επιτρεπτού εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής απόφασης, όπου αυτό θεωρείται τελολογικά συνεπές¹⁹¹. Η λύση αυτή υιοθετήθηκε ομόφωνα, όταν η δίκη περατώνεται οριστικά μόνο ως προς έναν απλό ομόδικο¹⁹², ή ως προς μερικές από τις συνεκδικασθείσες αγωγές¹⁹³ ή ως

¹⁸⁷ ΠρακΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 191 (υπ'αριθμ. 65^η συνεδρίαση/31-03-1956) και 500 (υπ'αριθμ. 198^η συνεδρίαση/28-03-1959)

¹⁸⁸ Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, οπ.π., 63 (§23 II.γ.), Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 431 (Ε' §12 II.)

¹⁸⁹ Μπέης Κ., Σκέψεις για την έννοια και τη λειτουργία της οριστικής απόφασης, οπ.π., 864 (§5), Σταματόπουλος Στ., οπ.π., 440 επ. (12.5.), Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 986 (III.), ΟΛΑΠ 401/1981, Δ 12, 317, με παρατηρήσεις Μπέη Κ., ΑΠ 1506/2014, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 66/2012 Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 295/2007, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

¹⁹⁰ Μία γενική ανάπτυξη της μεθόδου της καταργητικής ερμηνείας («*contra legem*») δίνεται από τους Κρίππα Γ., Επιβάλλεται η «*contra legem*» ερμηνεία του νόμου, όταν ο νομοθέτης θεσπίζει διατάξεις λογικώς ανακόλουθες, ΕΔΔΔ 2011, 847 και Σταμάτη Κ., Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, 2009, 191 επ.(Ε' V.4.)

¹⁹¹ Οπ.π. υποσημ.

¹⁹² Παραπομπή σε πλήθος αποφάσεων σε Κράνη Δ., Εκκλητές αποφάσεις και η αρχή *ne bis in idem*-Νομολογικά πορίσματα, οπ.π., 437 (II. 6. Υποσημ. 22). Αναλυτικότερα όρα Ενότητα 2.7.1.

¹⁹³ Σε Κράνη Δ., οπ.π., 437 (II. 6. Υποσημ. 23). Αναλυτικότερα όρα Ενότητα 2.7.3.

προς την κύρια παρέμβαση¹⁹⁴, ενώ μέρος της θεωρίας και της νομολογίας εκλαμβάνει ως απόκλιση και την περίπτωση της αντικειμενικής σώρευσης αγωγών¹⁹⁵.

Στις επόμενες γραμμές τις παρούσας ενότητας και υπό το φως του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ αναπτύσσονται οι ως άνω αναφερόμενες περιπτώσεις σύνθετες δίκες, προκειμένου να διαπιστωθεί αν επιβάλλεται εφαρμογή του κανόνα του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ ή κατ' απόκλιση του τελευταίου (αν επιβάλλεται) η παραδοχή νέας εξαίρεσης. Προηγουμένως όμως, κρίνω αναγκαίο να παραθέσω προσωπική θέση μου ότι σε αντίθεση με όσα επισημαίνουν ορισμένοι θεωρητικοί και με βάση την ιστορική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ δεν αποκλείεται ορθότερα στον ερμηνευτή του δικαίου η ευχέρεια αναγνώρισης νέας εξαίρεσης (πέραν της ανταγωγής). Ο ιστορικός νομοθέτης στο έγγραφο που απεύθυνε προς την Συντακτική Επιτροπή του Σχεδίου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας τοποθετήθηκε επί της προτάσεως της μειοψηφίας της Επιτροπής, η οποία στην υπ' αριθμ. 65^η συνεδρίαση της 31^{ης} Μαρτίου 1956 *ξεχώρισε* την περίπτωση συνεκδίκασης αγωγής-ανταγωγής και συνεκδίκασης αντικειμενικώς σωρευθισών αγωγών ως παραδείγματα μη-προσήκουσας εφαρμογής του απόλυτου –μέχρι το στάδιο εκείνο των προπαρασκευαστικών εργασιών- περιορισμού ασκήσεως εφέσεως μόνο κατά τελειωτικών αποφάσεων, όπως κρατούσε στο προϊσχύον καθεστώς της ΠολΔ 181¹⁹⁶. Με βάση τα πρακτικά συνεδρίασης της Αναθεωρητικής Επιτροπής, η μνεία των συγκεκριμένων μορφών σύνθετων δικών έγινε κατά τρόπο ενδεικτικό από την μειοψηφία και δεν αποκλείστηκε το ενδεχόμενο περαιτέρω διάσπαση του κανόνα του άρθρου 513 ΚΠολΔ να δικαιολογείται και σε άλλα είδη σύνθετων αντικειμένων δίκης. Από την επιλογή δε, του διατελέσαντος Υπουργού Δικαιοσύνης να δεχθεί εν μέρει μόνο την περίπτωση της ανταγωγής ως εξαίρεσης (χωρίς το προταθέν κριτήριο της συνάφειας), να απορρίψει ακόμα, σιωπηρά την πρόταση ως προς την αντικειμενική σώρευση αγωγών και να παραλείψει να τοποθετηθεί σε επίπεδο επιτρεπτού ασκήσεως ενδίκων μέσων αναφορικά με άλλη περίπτωση σύνθετων αντικειμένων δίκης, δύναται κατά την γνώμη μου να συναχθεί και το επιχείρημα ότι ο ιστορικός νομοθέτης - αποφαινόμενος επί του υλικού εργασίας που του υπεβλήθη και που αποτυπώνεται στα πρακτικά της Συντακτικής Επιτροπής - κατέλειπε ένα *minimum* ευχέρειας στον ερμηνευτή να εξετάσει εκείνος αν η υπαγωγή μίας εν μέρει οριστικής δικαστικής κρίσεως στον κανόνα του μη-επιτρεπτού αντιστρατεύεται την «*rationem legis*» του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ. Υπό αυτή την εκδοχή, η παραδοχή νέας εξαίρεσης θα είναι σύμφωνη προς την εκφρασθείσα νομοθετική

¹⁹⁴ Σε Κράνη Δ., οπ.π., 437 (ΙΙ. 6. Υποσημ. 25). Αναλυτικότερα όρα Ενότητα 2.7.3.

¹⁹⁵ Σε Κράνη Δ., οπ.π., 437 (ΙΙ. 6. Υποσημ. 27). Αναλυτικότερα όρα Ενότητα 2.7.2.

¹⁹⁶ «Κατ'αυτούς δεν θα έδει να καθιερωθή εν τω Σχεδίω η εν άρθρω 181 της ισχυούσης Πολ. Δικ. απαντώσα ρύθμισις. Την ρύθμισιν ταύτην θεωρούσιν ατυχή ιδία δε επί των περιπτώσεων, α) της ανταγωγής όταν αυτή δεν συνέχεται μετά της αγωγής και β) της αντικειμενικής συσσωρεύσεως αγωγών όταν εκάστη εξ αυτών θεμελιούται επί αυτοτελούς βάσεως και περιέχει αυτοτελές αίτημα» (ΠρακΑναθεΠιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 191 επ. (υπ' αριθμ. 65^η συνεδρίαση/31-03-1956) (υπογράμμιση συγγραφέως επί του πρωτοτύπου)

βούληση. Διαφορετικά, η εφαρμογή «*contra legem ερμηνείας*» φαίνεται μονόδρομος για την παραγωγή του αυτού αποτελέσματος.

2.7.1. Ειδικότερα επί υποκειμενικής σώρευσης αγωγών

Σύμφωνα με την ομόφωνη θέση της νομολογίας, από το πλέγμα των διατάξεων των άρθρων 74, 75 §1 και 2, 76 και 517 εδ. β' ΚΠολΔ συνάγεται ότι όταν η πρωτόδικη απόφαση είναι οριστική ως προς ένα ή μερικούς ομοδίκους και μη οριστικής ως προς τους λοιπούς, στην μεν περίπτωση της απλής ομοδικίας δικαιολογείται κάμψη του κανόνα του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ, στην δε περίπτωση της αναγκαίας ομοδικίας επιβάλλεται η συμμόρφωση στον ανωτέρω κανόνα, λόγω της ανεξάρτητης στην πρώτη περίπτωση και εξαρτημένης στην τελευταία (περίπτωση) δικονομικής θέσης των ομοδίκων¹⁹⁷.

Όπως αναλύεται η συγκεκριμένη θέση από διάφορους θεωρητικούς, επί απλής ομοδικίας συνενώνονται προς εξυπηρέτηση της αρχής της οικονομίας της δίκης περισσότερες αυτοτελείς έννομες σχέσεις, στις οποίες κάθε ομόδικος κατέχει ανεξάρτητη δικονομική θέση, που δεν επηρεάζεται, ούτε καταργείται από εκείνη του συνομοδίκου του, ώστε η οριστική διάγνωση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ως προς κάθε απλό ομόδικο να περατώνει οριστικά την δίκη ως προς αυτόν και να δύναται να ασκήσει κατά της αυτής απόφασης δίκη του έφεση¹⁹⁸. Η διαφορά διαδικών ως χαρακτηριστικό της απλής ομοδικίας μηδενίζει τον κίνδυνο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, δοθέντος ότι τόσο η αναίρεση λόγω παραβίασης δεδικασμένου (άρθρο 559 αρ. 16 ΚΠολΔ) όσο και η αναψηλάφηση αντιφατικών δεδικασμένων (άρθρο 544 αρ. 1 ΚΠολΔ) προϋποθέτουν την έκδοση των αντίθετων δικαστικών αποφάσεων μεταξύ των ίδιων διαδικών¹⁹⁹.

¹⁹⁷ ΟΛΑΠ 902/1982, ΕλλΔνη 24, 39, ΑΠ 747/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 204/2013, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 7/2002, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 896/2002, ΕλλΔνη 2003, 1279, ΑΠ 1457/1996, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1223/1995, ΕλλΔνη 1997, 1792, ΑΠ 48/1984, ΝοΒ 1985, 233, ΕφΠειρ 594/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ 69/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατρ 491/2011, ΑχαΝομ 2012, 298 και σε Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 2252/2003, ΕλλΔνη 2006, 257, Εφαθ 1653/1988, ΕλλΔνη 1989, 1188, ΕφΛαρ 290/1985, Αρμ 1985[Ι, 579 και σε Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΜΠρωτΡοδ 31/2016 (επί εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής απόφασης επί τριτανακοπής εκδοθείσας από το Ειρηνοδικείο Ρόδου). Προφανώς η επίκληση –μεταξύ άλλων και- των διατάξεων των άρθρων 76 και 517 εδ. β' ΚΠολΔ ως στοιχείων της νομικής βάσης που προτείνεται από την νομολογία, προκειμένου να θεμελιωθεί περαιτέρω διάσπαση του κανόνα του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ επί απλής ομοδικίας γίνεται εν είδει επιχειρήματος εξ αντιδιαστολής (*argumentum e contrario*), καθότι αναφέρονται αποκλειστικά στην αναγκαστική ομοδικία. Την ίδια νομική βάση προβάλλουν και οι Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 93 (άρθρο 511 §319 -εμπλουτισμένη και με το άρθρο 558 εδ. β' ΚΠολΔ) και Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 53 (2.ΙΙ.Β.1.ν. §47).

¹⁹⁸ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 743 επ. (§112 ΙΙΙ.1.δ. §11), Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 982 (ΙΙ. και υποσημ. 20 με περαιτέρω παραπομπές σε θεωρία), Βερβενιώτης Χαρ., οπ.π., 1483 (3.), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 53 (2.ΙΙ.Β.1.ν. §47). Πέραν των αποφάσεων σε προηγούμενη υποσημείωση της παρούσης μελέτης όρα και την ΑΠ 1084/1986, ΝοΒ 1987, 758 και σε Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, όπου εξηγείται δογματικά η υποστηριζόμενη θέση με την ίδια αιτιολογία

¹⁹⁹ Μακρίδου Κ., οπ.π., 983 (ΙΙ.)

Επιπλέον επιχείρημα υπέρ της νομολογιακής διάσπασης του κανόνα του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' αλλά και του 553 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ είναι ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις απώλεσαν το δικαιολογητικό τους έρεισμα μετά το ν.δ. 958/1971²⁰⁰. Ειδικότερα, οι διατάξεις αυτές θεσπίστηκαν, ενώ είχε καθιερωθεί η υποχρεωτική κοινή εκδίκαση της υπόθεσης ως προς όλους τους απλούς ομοδίκους, διαμορφώνοντας κατά τον τρόπο αυτό επί απλής ομοδικίας μία γενική απαγόρευση κατάτμησης της διαφοράς μεταξύ δικαστηρίων σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας. Το δόγμα αυτό όμως, ανατράπηκε υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, κατά το οποίο δεν είναι υποχρεωτική η ενιαία διεξαγωγή των δικών των απλών ομοδίκων. Η συγκεκριμένη νομοθετική εξέλιξη καθώς και το γεγονός ότι τα άρθρα 514, 541 και 555 ΚΠολΔ δεν αποκλείουν στον απλό ομόδικο το δικαίωμα να ασκήσει κατά της ίδιας απόφασης έφεση, στην περίπτωση που έχει προηγηθεί η άσκηση έφεσης από συνομόδικο του, αποδυνάμωσαν την «*rationem legis*» του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ. Υπενθυμίζουμε δε, ότι δικαιολογητικός λόγος της ερμηνευόμενης διάταξης είχε αποτελέσει νομοθετικώς η απαγόρευση κατάτμησης της διαφοράς προς διαφύλαξη της αρχής της οικονομίας της δίκης. Συνεπεία τούτων, η εκ νέου διάσπαση του ανωτέρω κανόνα στην περίπτωση της απλής ομοδικίας κρίθηκε δικαιολογημένη στους κόλπους της εγχώριας θεωρίας και της νομολογίας²⁰¹.

Ένας τελευταίος λόγος που δικαιολογεί την κάμψη της απαγόρευσης ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής δικαστικής απόφασης επί απλής ομοδικίας είναι ότι η υπαγωγή και αυτής της περίπτωσης στον κανόνα του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ εγκυμονεί «*[...] κινδύνους φαλκίδευσης των δικαιωμάτων των διαδίκων από μεθοδεύσεις που διαιωνίζουν την διαδικασία, ιδίως όταν η εκδοθείσα σε βάρος μεμονωμένου διαδίκου είναι υποχρεωτικώς προσωρινώς εκτελεστή (ΚΠολΔ 910)*»²⁰². Ένας τέτοιος κίνδυνος ελλοχεύει κατ' εξοχήν στην περίπτωση της απλής ομοδικίας, λόγω «*της γεωδαισίας της ως ένωση περισσότερων δικών σε κοινή διαδικασία*»²⁰³ και είναι προφανές ότι όταν περατώνεται μία έννομη σχέση δίκης ανάμεσα σε όσες συνυπάρχουν στον πρώτο βαθμό για λόγους οικονομίας της δίκης²⁰⁴, επιβάλλεται να επιτραπεί η διακριτή δικονομική πορεία της περατωθείσας έννομης σχέσης δίκης και η προώθησή της ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Με άλλα λόγια, στην φύση του πράγματος εντοπίζει (ορθά) η κρατούσα θεωρία και νομολογία την ανάγκη θεμελίωσης νέας εξαίρεσης στον κανόνα του μη-επιτρεπτού ασκήσεως ενδίκων μέσων κατά εν μέρει οριστικών

²⁰⁰ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σπ.π., 743 (§112 ΙΙΙ.1.δ. §11)

²⁰¹ Οπ.π. υποσημείωση, Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, σπ.π., 983 (ΙΙ.)

²⁰² Νίκας Ν., σπ.π., 744 (§112 ΙΙΙ.1.δ. §11). Στο ίδιο πνεύμα και Σταματόπουλος Στ., σπ.π., 441 (12.5.), Μακρίδου Κ., σπ.π., 983 (ΙΙ.), Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., σπ.π., 53 (2.ΙΙ.Β.1.ν. §47), ΟΛΑΠ 401/1981, ΝοΒ 1981, 1557

²⁰³ Νίκας Ν., σπ.π., 743 (§112 ΙΙΙ.1.δ. §11)

²⁰⁴ «*[...] αφού αποφεύγονται περιττές επαναλήψεις ταυτόσημων διαδικαστικών πράξεων και κυρίως αποδείξεων για τα ίδια κατά βάση περιστατικά*», Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σπ.π., 165 (§26 Ι. §2). Όρα και Πατεράκη Στ., σπ.π., 549 (Γ' ΙΙ.)

δικαστικών αποφάσεων. Η αδιάκριτη ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 513 § 1 στοιχ. β' ΚΠολΔ και επί απλής ομοδικίας, αντιστρατεύεται την «*rationem legis*» του εν λόγω κανόνα, αφού έτσι στην υποθετική –αλλά καθόλα ρεαλιστική– περίπτωση που οι υπόλοιποι ομόδικοι και ο αντίδικός τους παραμελούν να προωθήσουν την συζήτηση της δίκης τους έννομης σχέσης δίκης, παρακωλύεται η έκδοση τελειωτικής δικαστικής απόφασης και περαιτέρω ο ηττηθείς απλός ομόδικος στερείται της ευχέρειας να προσβάλλει την απορριπτική απόφαση με έφεση και να επιτύχει την αναστολή εκτελέσεως της σχετικής αποφάσεως (κατ' άρθρα 912 και 913 ΚΠολΔ). Μία τέτοια συνέπεια δεν άγει απλώς σε παρέλκυση της δίκης, αλλά υποδαυλίζει τις συνταγματικώς κατοχυρωμένες αρχές της *ίσης μεταχείρισης των διαδίκων* (άρθρα 4 §1 Συντάγματος και 110 §1 ΚΠολΔ²⁰⁵) και της *αποτελεσματικής παροχής έννομης προστασίας* (άρθρο 20 §1 Συντάγματος²⁰⁶).

Από την άλλη πλευρά, επί αναγκαστικής ομοδικίας τα χαρακτηριστικά της υποκειμενικής σώρευσης δικών δεν εξυπηρετούν απλώς δικονομικής φύσεως ανάγκες (όπως η αποφυγή δικαστικού μόχθου και η μείωση των δαπανών), αλλά άπτονται του ουσιαστικού δικαίου, το οποίο επιτάσσει την κοινή συζήτηση, την κοινή απόδειξη και κυρίως την έκδοση αποφάσεως με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο για όλους τους αναγκαίους ομόδικους, προκειμένου να αποφευχθεί η κατάτμηση ενιαίων κατά την αντίληψη του ουσιαστικού δικαίου εννόμων σχέσεων²⁰⁷. Απόρροια τούτου είναι -κατά την θέση και των ελληνικών δικαστηρίων²⁰⁸- να μην επιτρέπεται ορθότερα η άσκηση ενδίκων μέσων κατά δικαστικής απόφασης που δεν αποφαινεται οριστικά ως προς όλα τα αντικείμενα δίκης που υποκειμενικώς σωρεύθηκαν υπό την μορφή της αναγκαίας ομοδικίας²⁰⁹.

Συνεκτιμώντας όλους τους ανωτέρω λόγους, οι οποίοι αποτελούν τελολογικό έρεισμα ικανό για την θεμελίωση μίας επιπλέον –άγραφης- εξαίρεσης του κανόνα του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ επί απλής ομοδικίας καθ' υπέρβαση των ορίων της γραμματικής και της ιστορικής²¹⁰ ερμηνείας της διάταξης, η μεθοδολογική οδός που προτείνεται από ικανό μέρος της θεωρίας

²⁰⁵ Εγγύτερα επί της αρχής της ισότητας των διαδίκων στην πολιτική δίκη, όρα Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 211 επ. (άρθρο 110 §1-10)

²⁰⁶ Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό δίκαιο-Ατομικά δικαιώματα, 2012, 966 (Γ' Β. ΙΙ§ 1523)

²⁰⁷ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 166 (§26 Ι.§3), Βερβενιώτης Χαρ., οπ.π., 1485 (4.α.),

²⁰⁸ ΟΛΑΠ 18/2001 ΕλλΔνη 2002, 76, ΑΠ 1445/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2179/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 765/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 635/2012, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσ 2088/1993 Δ 1995, 262, ΕφΑθ 2106/1984 ΑρχΝ 1984, 546

²⁰⁹ Νίκας Ν., οπ.π., 744 (§112 ΙΙΙ.1.δ. §12), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 101 (Η' §225), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 787 (άρθρο 513 Δ' 20) και ο ίδιος σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 906 (άρθρο 513 Γ' §19)

²¹⁰ ΠρακτΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 548-549 (υπ' αριθμ. 214^η συνεδρίαση/08-10-1959) και 580 (υπ' αριθμ. 225^η συνεδρίαση/14-11-1959)33

είναι η «*contra legem* ερμηνεία» της επίμαχης διάταξης²¹¹. Σύμφωνα με τις παραδοχές της Μεθοδολογίας του Δικαίου καταργητική είναι «η ερμηνεία που οδηγεί σε λύση κείμενη εκτός της έννομης τάξης στο σύνολό της. Τέτοια είναι μία ερμηνεία που δεν θεμελιώνεται ούτε σε κάποια διάταξη άλλη από την αμέσως εφαρμοστέα, ούτε σε ορισμένη αρχή της έννομης τάξης»²¹². Το δικαιοϊκό φαινόμενο που επιδιώκεται να αποκατασταθεί με άμεση επέμβαση του ερμηνευτή του δικαίου είναι η πλήρης νομική αβεβαιότητα και η κατάρρευση της ιδέας του Δικαίου ως μέσου ρύθμισης της κοινωνικής συμπεριφοράς που προκαλείται από κανόνες λογικά ανακόλουθους και ασυνεπείς²¹³. Το ζήτημα του επιτρεπτού εφαρμογής καταργητικής ερμηνείας στους κανόνες δικαίου κρίνεται κεφαλαιώδεις και επανέρχεται διαρκώς στους κόλπους των θεωρητικών του δικαίου²¹⁴ τείνει όμως, στην εγχώρια νομική επιστήμη καταρχήν να απαγορεύεται η πλήρης παραγκώνιση της εφαρμοστέας διάταξης, δεδομένου ότι οι περισσότερες θεμελιώδεις αρχές έχουν αποτυπωθεί σε κανόνες θετικού δικαίου ή συνταγματικής περιοχής²¹⁵. Υπό προϋποθέσεις όμως, επιτρέπεται σε σπάνιες περιπτώσεις «*contra legem* ερμηνεία», όταν ο εφαρμοστής του δικαίου προσαρμόζει απαρχαιωμένο κανόνα δικαίου σε σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα (οπότε γίνεται λόγος κατά τον Λιτξερόπουλο σε «νόθο ή συγχρονιστική καταργητική ερμηνεία») ή στην περίπτωση που πράγματι επέρχεται ευθεία σύγκρουση του ερμηνευτικού πορίσματος προς το «γράμμα» και το «πνεύμα» του νόμου (οπότε πρόκειται για «γνήσια *contra legem* ερμηνεία»), όταν δεν υπερβαίνει η κατάργηση δεν υπερβαίνει τα όρια του επιτρεπόμενου ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων²¹⁶.

²¹¹ Μπέης Κ., Σημείωση υπό την ΑΠ 766/1998, Δ 1999, 354, του ιδίου, Σκέψεις για την έννοια και την λειτουργία της οριστικής απόφασης, οπ.π., 864 (5.1.) και ο ίδιος σε ερμηνεία άρθρου 513, Ενότητα 2, δημοσιευθείσα και σε ιστολόγιο του καθηγητή Μπέη Κ. (<http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=5&mid=1096&mnu>), Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρευσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1 ΚΠολΔ), οπ.π., 983 (II.), Σταματόπουλος Στ., οπ.π., 441 (12.5.), αλλά και Α.-Ο. Μήτσου σε Λεοντή Ν., οπ.π., 53 επ. (2II.B.1.v. §45 και 47) που κάνει λόγο για διορθωτική ερμηνεία αλλά φαίνεται να της προσδίδει καταργητικό περιεχόμενο (Για την εννοιολογική διαφοροποίηση διορθωτικής και καταργητικής ερμηνείας όρα Σταμάτη Κ., Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, οπ.π., 190 επ. (Ε' V.3.-4.) και σε Κρίμπα Γ., οπ.π., 847 επ. (1.) όπου αναφέρεται ότι στην αλλοδαπή προέβησαν σε αντίστοιχη μεθοδολογική ταύτιση οι *Lehman-Hübner, Palandt, Jawering, Schlechtriem, Stüner, Teichmann, Vollkommer* και *Alex Weil* και από τους έλληνες θεωρητικούς Τσάτσος Κ. (σε Σούρλα Π. Δικαιοϊκό σύστημα και τελολογική μέθοδος, ΝοΒ 26, 1175(I.5.) και Σχινάς Ι., Η ύποπτη περίοδος κατά το ν.δ.3562/56 (Γνωμ.), Δ 22, 758 (Α.Ι.). Απολύτως αντίθετοι με την επιλογή της καταργητικής ερμηνείας του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ είναι οι Κουσουλός Ι., οπ.π., 158 (2.) και Σινανιώτης Λ., οπ.π., 82 (Β.2. όπου τάσσεται - απλώς- υπέρ μίας «*de lege ferenda*» επιχειρηματολογίας αναφορικά με το επιτρεπτό ασκήσεως ενδίκων μέσων κατά εν μέρει οριστικών αποφάσεων). Πρβλ. και Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 787 (άρθρο 513 Δ§19) όπου άνευ αιτιολογίας προτείνεται κάμψη του ίδιο κανόνα μέσω «*praeter legem* ερμηνείας»

²¹² Σταμάτης Κ., οπ.π., 193 (Ε' V.4.2.)

²¹³ Κρίμπα Γ., οπ.π., 847 (1.)

²¹⁴ Για το δίπολο των οπαδών της τυποκρατικής μεθοδολογίας και της ελευθεριότερης ερμηνείας αναφορικά με την αντίθετη κατάληξη για το επιτρεπτό της «*contra legem* ερμηνείας» όρα Σταμάτη Κ., οπ.π., 192 επ. (Ε' V.4.2.)

²¹⁵ Γεωργιάδης Απ., Γενικές αρχές Αστικού Δικαίου, 2012, 77 (§6 IV.2. §40), Κρίμπα Γ., οπ.π., 847 επ., όρα και Σχινάς Ι., οπ.π., 758 (Α.Ι.) ο οποίος χαρακτηρίζει την διορθωτική ή καταργητική ερμηνεία εξαρχής «*απευκταία*» · όρα και Engisch Karl, Εισαγωγή στη νομική σκέψη, 1981, 129 (2.δ.)

²¹⁶ Σε Γεωργιάδη Απ., οπ.π., 77 (§6 IV.2. §41 και υποσημ. 23^η). Αδιακρίτως προς την ίδια κατεύθυνση και Σταμάτης Κ., 193 (Ε' V.4.2.), ο οποίος την αποδέχεται υπό την προϋπόθεση ότι η προβληματική διάταξη διήλθε τον

Έχοντας λοιπόν, επιχειρήσει με τις ταπεινές μας δυνάμεις να ακολουθήσουμε την συμβουλή του Windscheid «[να] εισχωρ[εί]ώντας όσα γίνεται πιο τέλεια στην ψυχή του νομοθέτη, παίρνοντας υπόψη [του] όλα τα προσιτά στοιχεία»²¹⁷ από την παρούσα θέση υποστηρίζουμε ότι σε σχέση με το ζήτημα του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής αποφάσεως επί απλής ομοδικίας ενδείκνυται πράγματι νόθος καταργητική ερμηνεία του κανόνα του άρθρου 513 §1 στοιχ.β' ΚΠολΔ, όπως αυτός αποκρυσταλλώθηκε στην υπ' αριθμ. 225¹ συνεδρίαση της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Σχεδίου Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας που έλαβε χώρα στις 14 Νοεμβρίου 1959 και σε συμμόρφωση προς το περιεχόμενο του υπ' αριθμ. πρωτ. 85197/19-08-1959 εγγράφου του αρμόδιου Υπουργού Δικαιοσύνης. Όπως προαναφέρθηκε στην αρχή της παρούσας ενότητας, μετά την επεξεργασία του άρθρου 550 του Σχεδίου ΚΠολΔ (το οποίο σήμερα φέρει τον αριθμό 513 ΚΠολΔ) ακολούθησε τροποποίηση των διατάξεων της απλής ομοδικίας δυνάμει του ν.δ. 958/1971 και αμιγώς δικονομικός δεσμός που συνέιχε μόνο εξωτερικά τις πολλαπλές σχέσεις δίκης επί απλής ομοδικίας εξασθένησε έτι περισσότερο. Η υποχρέωση κοινής δικονομικής πορείας των σωρευθεισών δικών των απλών ομοδίκων καταργήθηκε και πλέον σύμφωνα με το άρθρο 75 §2 ΚΠολΔ κάθε απλός ομόδικος έχει δικαίωμα να επισπεύσει την δίκη που τον αφορά, καλώντας ακόμα και ορισμένους ομοδίκους, οπότε εκ των πραγμάτων η δίκη χωρίζεται²¹⁸. Σύμφωνα λοιπόν, με το πλέγμα των άρθρων 74, 75, 76 §4, 514, 517 εδ. β' και 558 εδ. β' ΚΠολΔ -το οποίο σχηματίζει ένα σύστημα δικαίου με χαρακτηριστικό στοιχείο την αυτοτέλεια των επιμέρους δικών των απλών ομοδίκων, αλλά και με βάση την θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση των ανωτέρω διατάξεων θεωρώ ότι η υπαγωγή της απλής ομοδικίας στον κανόνα του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως (και αναιρέσεως) μόνο κατά τελειωτικών αποφάσεων χαρακτηρίζεται πέραν από *προφανώς τυπολατρική*²¹⁹ και λογικώς ανακόλουθη.

2.7.2. Ειδικότερα επί αντικειμενικής και επικουρικής σώρευσης αγωγών

Απεναντίας στην περίπτωση σύνθετης δίκης υπό την μορφή της αντικειμενικής σώρευσης αγωγών (ήδη από το 1980) έχει αναπτυχθεί έντονη διχοστασία στους κόλπους της εγχώριας

συνταγματικό έλεγχο και κρίθηκε σύμφωνη με το Σύνταγμα και τις θεμελιώδεις αρχές της συνταγματικής έννομης τάξης. Έτσι ήδη και Τσάτσος Κ., ο οποίος αρνείται την δυνατότητα αφομοίωσης της καταργητικής ερμηνείας από το κρατούν δικαιοσύνη σύστημα το οποίο είναι πλήρως εναρμονισμένο προς την αρχή της θετικότητας του δικαίου και θεωρεί ότι εξωδικαστικά κριτήρια (όπως η επιείκεια, η φύση του πράγματος, η διαίσθηση του ερμηνευτή κ.λπ.) διασπούν την ενότητα του δικαίου και προκαλούν «κίνδυνον της διαρκούς αστάθειας, της ελλείψεως ασφαλείας, της ματαιώσεως του σκοπού της εννόμου τάξεως» (σε Σούρλα Π., οπ.π., 1175 (Ι.5.). Αντίθετα, όρα Κρίμπα Γ., οπ.π., 847 επ. όπου παρατίθενται συνοπτικά οι θέσεις

²¹⁷ Engisch Karl, οπ.π., 110 (Δ'). Όρα και όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω στην Ενότητα 2.7. της παρούσας μελέτης αναφορικά με την ιστορική βούληση του συντάκτη του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ

²¹⁸ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 159 (άρθρο 75 §7) διατηρείται όμως εκ του νόμου η ευχέρεια του δικαστηρίου, εάν το κρίνει απαραίτητο στην συγκεκριμένη δίκη, να διεξαχθεί ενιαία, οπότε διατάσσει τον επισπεύδοντα διάδικο να καλέσει και τους ομοδίκους που παρέλειψε (ΕΦΑΘ 7246/2013, ΕΦΑΔΔ 2014, 409)

²¹⁹ Έτσι Μπέης Κ., Σκέψεις για την έννοια και την λειτουργία της οριστικής απόφασης, οπ.π., 110 (5.2.)

νομολογίας αναφορικά με το ίδιο ζήτημα στην κατ' έφεση δίκη και η ανεύρεση της ορθότερης λύσης εις μακρόν απασχόλησε τους παρ ημίν θεωρητικούς. Η στάση της νομολογίας μέχρι σήμερα υπήρξε κυμαινόμενη²²⁰, δείχνει όμως, να επικρατεί η άποψη ότι κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η άσκηση έφεσης κατά εν μέρει οριστικής απόφασης, διά της οποίας κρίνεται οριστικά μία μόνο από τις σωρευθείσες στο ίδιο δικόγραφο αγωγές²²¹. Την θέση αυτή επιρρωνύει το γεγονός ότι κατάγονται με το ίδιο δικόγραφο πλείονες αξιώσεις που -αν και εκδικάζονται από κοινού- διανοίγουν αυτοτελείς έννομες σχέσεις δίκης²²². Συνεπεία τούτου, νομολογιακά γίνεται δεκτό ότι επί αντικειμενικής σώρευσης αγωγών εκδίδονται περισσότερες αποφάσεις, οι οποίες είναι αυτοτελώς προσβαλλόμενες υπό την έννοια του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ²²³. Την ίδια λύση αποδέχονται τα ελληνικά δικαστήρια και στην περίπτωση που πρωτοδίκως κρίθηκε οριστικά μία εκ των αντικειμενικά σωρευθεισών αγωγών και που

²²⁰ Στην παρατήρηση αυτή έχουν ήδη καταλήξει οι Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σπ.π., 744 (§112 ΙΙΙ.1.β.ε.), Κράνης Δ., σπ.π., 437 (ΙΙ. §6), Μακρίδου Κ., Η κατ'άρθρο 246 ΚΠολΔ συνεκδίκαση υποθέσεων και ειδικότερα ζητήματα μετά την ισχύ του ν.4335/2015, ΕΠολΔ 2017, 4 επ. (ΙΙΙ.Δ.) και της ίδιας, Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, σπ.π., 985 (ΙΙΙ.), και Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., σπ.π., 46 (άρθρο 513 ΙΙ. §19)

²²¹ **Υπέρ** της κάμψης του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ και επί αντικειμενικής σώρευσης αγωγών κατέληξαν οι ΑΠ 709/2018, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 204/2013, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 541/2009, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 99/2008, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 24/2001, ΑρχΝ 2001, 914, ΑΠ 406/1980, ΝοΒ 1980, 1761, ΕφΘεσ 1219/2017, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 594/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ 201/2013, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ 82/2012, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσ 719/2013, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΛαρ 420/2003, ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ 2003, 439, οι οποίες στην πλειονότητα διατυπώνουν την ίδια μείζονα πρόταση : «[σ]ε περίπτωση κατά την οποία από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο συνεκδικάσθηκαν περισσότερες αγωγές, που είχαν σωρευθεί στο ίδιο ή άλλο δικόγραφο προς εξοικονόμηση δαπανών και χρόνου και στη μια από αυτές εκδόθηκε οριστική απόφαση, ενώ ως προς την άλλη ή άλλες αγωγές εκδόθηκε μη οριστική απόφαση, υπόκειται αυτοτελώς σε έφεση και πριν να εκδοθεί οριστική απόφαση ως προς τις άλλες αγωγές που συνεκδικάσθηκαν, διότι τέτοια απόφαση αποτελεί στην ουσία άλλη, κατά την έννοια της παραπάνω διάταξης του άρθρου 513 ΚΠολΔ, δίκη σε σχέση μ' αυτήν που εκκρεμεί και δεν περατώθηκε ακόμη ως προς τις υπόλοιπες συνεκδικασθείσες αγωγές» (υπογράμμιση συγγραφέως). Σύμφωνα και Κράνης Δ., σπ.π., 438 (ΙΙΙ.Δ.) κατά τον οποίο πρόσθετο επιχείρημα υπέρ αυτής της παραδοχής είναι ο χρόνος εκκίνησης της προθεσμίας άσκησης εφέσεως, ο οποίος θα διαφέρει μεταξύ των οριστικώς κριθέντων και εκκρεμών αξιώσεων που έχουν σωρευθεί αντικειμενικώς, Σαμουήλ Σ., σπ.π., 100 (Η'§225β), Μπρακατσούλας Β., σπ.π., 46 (άρθρο 513 ΙΙγ. §13α). **Αντίθετα κατά** της περαιτέρω διάσπασης του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ επί αντικειμενικής σώρευσης αγωγών τάχθηκαν οι ΑΠ 820/2017, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 876/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ και ΑΠ 541/2009, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, οι οποίες αποφαινόμενες αρνητικά επί του ταυτόσημου ζητήματος επιτρεπτού ασκήσεως αναίρεσεως κατά εν μέρει οριστικής απόφασης επί αντικειμενικής σώρευσης αγωγών, ΑΠ 1060/2004, ΕλλΔνη 1990, 608 στην οποία περιέχεται η αινιγματική τοποθέτηση -που στο εξής επαναλαμβάνεται σποραδικά στην νομολογία- ήτοι ότι «απόφαση που περατώνει τη δίκη, ως προς μία αίτηση, χωρίς να αποφαινείται οριστικώς, ως προς την άλλη, δεν υπόκειται σε προσβολή με το εν λόγω ένδικο μέσο της έφεσης, ιδίως, όταν οι υποβληθείσες αξιώσεις τελούν μεταξύ τους σε σχέση εξαρτήσεως, ήτοι η μία είναι παρεπομένη της άλλης και η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από την επίλυση της άλλης» (υπογράμμιση συγγραφέως), ΑΠ 1365/2002, ΧρΙΔ 2003, 32, ΑΠ 1565/2001, ΕλλΔνη 2004, 91, ΑΠ 1320/1992, ΕλλΔνη 1994, 407, ΕφΔυτΜακ 81/2018, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 306/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 213/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 144/2012, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσ 1020/2011, ΕΠολΔ 2011, 795 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατρ 491/2011, ΑχαιΝομ 2012, 298 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 8553/2004, ΕλλΔνη 2006, 259 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΙωαν 119/2008, ΑρχΝ 2009, 214 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 600/1989, ΑρχΝ 1991, 562, ΕφΑΘ 1780/1988, Αρμ 1988, 682

²²² Κράνης Δ., σπ.π., 437 (ΙΙ.6.), Μακρίδου Κ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, σπ.π., 466 (άρθρο 218 §2), Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σπ.π., 357 (§61 ΙΙ.1.§2)

²²³ Η συγκεκριμένη άποψη (που μάλλον κρατεί στην πολιτική δικαιοσύνη) φαίνεται έτσι να περιορίζει το ενδεχόμενο έκδοσης εν μέρει οριστικής απόφασης επί αντικειμενικής σώρευσης αγωγών μόνο όταν περιέχεται οριστική κρίση σε ορισμένα κονδύλια της μίας εκ των σωρευθεισών αγωγών (και όχι και μεταξύ περισσότερων κεφαλαίων)

παρέπεμψε σε ιδιαίτερη συζήτηση τις υπόλοιπες ελλείψει των προϋποθέσεων του άρθρου 218 ΚΠολΔ²²⁴.

Βέβαια, ισχυρή μερίδα της ελληνικής νομολογίας δεν αποδέχεται την άσκηση έφεσης κατά δικαστικής απόφασης που αποφαινεται οριστικά ως προς μία αντικειμενικώς σωρευθείσα αγωγή και μη-οριστικά ως προς τις υπόλοιπες, ανεξαρτήτως του αν υφίσταται κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων ή δεν υφίσταται, με την αιτιολογία ότι αυτό επιβάλλεται «[...] χάριν της οικονομίας της δίκης και για την ταχεία περάτωσή της και προς αποτροπή της κατάτμησης και της παρελκύσεως της δίκης με ταυτόχρονη αύξηση των εξόδων διεξαγωγής της»²²⁵. Από τους έλληνες θεωρητικούς τοποθετήθηκαν κατά τον ίδιο τρόπο, αποφαστικά και χωρίς διακρίσεις οι καθηγητές, Κεραμέας και Σινανιώτης με την αιτιολογία ότι η αναγνώριση του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως κατά της οριστικώς μόνο κριθείσας αγωγής που σωρεύθηκε αντικειμενικά με άλλες και παρέμειναν εκκρεμείς πρωτόδικα καταστρατηγεί την «*rationem legis*» του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ, η οποία είναι η αποφυγή κατάτμησης της διαφοράς και η ενεργοποίηση της εκκρεμοδικίας παράλληλα ενώπιον περισσότερων δικαστηρίων για την ίδια υπόθεση²²⁶. Η κατάληξη αυτή υπολαμβάνω ότι βασίζεται εξ ολοκλήρου στην «γενετική ερμηνεία» του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ, και ειδικότερα στην σιωπηρή απόρριψη του τότε διατελέσαντος Υπουργού Δικαιοσύνης επί της αντίστοιχης πρότασης της μειοψηφίας της Αναθεωρητικής Επιτροπής να εξαιρεθεί επιπλέον η περίπτωση της αντικειμενικής σωρεύσης συναφών αγωγών²²⁷.

Μία ενδιαμέση άποψη, που βρήκε ιδιαίτερη απήχηση στην ελληνική θεωρία²²⁸ και την οποία μάλιστα εγκολπώθηκε μέρος της νομολογίας του Άρειο Πάγο, υποστηρίζει ότι δεν επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση κατά αποφάσεως που αποφαινεται οριστικά σε μερικές από τις αντικειμενικώς σωρευθείσες αξιώσεις, στην περίπτωση που υφίσταται *ουσιαστική συνάφεια*²²⁹ ανάμεσα στην

²²⁴ ΑΠ 510/1982, ΝοΒ 31, 352, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, Εφαθ 2575/2010, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, Εφλαρ 635/1988, ΕλλΔνη 1990, 1070, Εφαθ 3652/1980, ΕλλΔνη 22, 149. Έτσι και Κωστάκος Π., Έφεση και αναίρεση κατ' αποφάσεως με διατάξεις οριστικές και μη-οριστικές, οπ.π., 254, Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 46 (άρθρο 513 ΙΙγ' §13α)

²²⁵ Από τα παρατιθέμενα στην υπ' αριθμ. 221 υποσημείωση της παρούσης νομολογιακά πορίσματα, όρα ΑΠ 1260/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 876/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 994/2003, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1185/2001, ΕλλΔνη 2002, 706 και ΑΠ 24/2001, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

²²⁶ Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, 2007, 63 (ΙΙΙ. §23 ΙΙ.δ.) και Σινανιώτης Λ., οπ.π., 82 (Β.2.)

²²⁷ ΠρακτΑναθΕπιτΣχΚΠολΔ, οπ.π., 549 (υπ' αριθμ. 214^η συνεδρίαση/08-10-1959) συνδ. Ενότητα 2.7. στο παρόν

²²⁸ Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 985 (ΙΙΙ.), Μπέης Κ., Συμβολές στην ερμηνεία του δικονομικού δικαίου, οπ.π., 437, του ιδίου, Σκέψεις για την έννοια και την λειτουργία της οριστικής απόφασης, οπ.π., 864 (5) και ο ίδιος σε Ερμηνεία άρθρου 513, Ενότητα 2, δημοσιευθείσα και σε ιστολόγιο του καθηγητή Μπέη Κ. (<http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=5&mid=1096&mnu>), Σταματόπουλος Στ., οπ.π., 440 επ. (12.5), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 786 (άρθρο 513 §14), Μπαμπινιώτης Δ. σε παρατηρήσεις υπό την ΑΠ 295/2007, ΕΠολΔ 2008, 61 επ., Αρβανιτάκης Π. σε παρατηρήσεις υπό την ΕφΘες 303/1989, Αρμ 1989, 787 επ. Ως συζητήσιμη χαρακτηρίζει την πρόταση του κριτηρίου της συνάφειας ο Νίκας Ν. (Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 745 (§112 ΙΙΙ.1.β.φ.) και προς την ίδια κατεύθυνση τοποθετείται και ο Τσικρικάς Δ., οπ.π., 147

²²⁹ Για την έννοια της «ουσιαστικής συνάφειας» όρα προλεγόμενα σε υπ' αριθμ. 178 υποσημ. της παρούσας μελέτης. Σύμφωνα με το άρθρο 218 ΚΠολΔ η συνάφεια δεν αποτελεί απαραίτητο στοιχείο παραδεκτού της

οριστικώς κριθείσα και στην εκκρεμή αίτηση²³⁰. Προφανώς με την εκτίμηση αυτού του κριτηρίου ως άγραφου στοιχείου του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως επιδιώκεται να διασφαλισθεί ότι δεν θα εκδοθούν αντιφατικές αποφάσεις εξαιτίας της διχοτόμησης ενός σύνθετου αντικειμένου δίκης με δεσμούς ουσιαστικής εξάρτησης (προδικαστικότητας ή παρεπομένου) και της διάγνωσής του από δικαστήρια διαφορετικών βαθμών δικαιοδοσίας. Η *συνάφεια* όμως, ως κριτήριο ελέγχου του επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως δεν δύναται να θεμελιωθεί ούτε με βάση την γραμματική ούτε με βάση την ιστορική ερμηνεία, καθότι το εν λόγω κριτήριο αποκλείστηκε σιωπηρά, ακόμα και όταν υφίσταται σύνθετη δίκη λόγω συνεκδικάσεως αγωγής και ανταγωγής²³¹. Συνεπεία τούτου, η πρόταση αυτή δεν έγινε καθόλα αποδεκτή από τα ελληνικά δικαστήρια, ούτε υπό την εκδοχή της «*contra legem ερμηνείας*» του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ²³². Μέρος δε, της νομολογίας του Αρείου Πάγου ερμηνεύοντας «*intra legem*» την ίδια διάταξη αναγνωρίζει ότι ο κανόνας της απαγόρευσης ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικών αποφάσεων εφαρμόζεται «ιδίως» όταν υφίσταται δεσμός ουσιαστικής εξάρτησης μεταξύ των σωρευόμενων αξιώσεων²³³. Από την διατύπωση αυτή δεν προκύπτει ξεκάθαρα αν ο απαγορευτικός κανόνας του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ καταλαμβάνει κατεξοχήν την περίπτωση εν μέρει οριστικών αποφάσεων επί αντικειμενικώς σωρευθέντων αιτήσεων και εφαρμόζεται ανεπιφύλακτα όταν οι τελευταίες είναι συναφείς κατά το ουσιαστικό δίκαιο ή αν θα πρέπει να εξετάζεται «*in concreto*», αν στο σύνθετο αντικείμενο δίκης εντοπίζονται δεσμοί ουσιαστικής εξάρτησης²³⁴. Εκτιμάται πάντως, ότι η χρήση του επιρρήματος «ιδίως» εκφράζει την επιφύλαξη σημαντικής μερίδας του Αρείου Πάγου ως προς την αποδοχή του εν λόγω κριτηρίου, η συνεπής εφαρμογή του οποίου επιβάλλει την εφαρμογή του τόσο όταν συντρέχει όσο και όταν ελλείπει²³⁵.

αντικειμενικής σώρευσης αγωγών (Μακρίδου Κ. σε Κεραμέα Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 466 επ. (άρθρο 218) και η ίδια, σε Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 984 (III.), γεγονός που προσδίδει έδαφος για την δογματική συζήτηση που παρατίθεται αναφορικά με την εφαρμογή του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ

²³⁰ ΑΠ 1921/2013, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 66/2012, ΕφΑΔ 2012, 620, ΑΠ 541/2009, ΝοΒ 2009, 1708, ΑΠ 409/2009, Δ 2009, 1157, ΑΠ 295/2007, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1060/2004, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 994/2003, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΕφΠατρ 322/2011, ΑχαΝομ 2012, 186 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1265/2007, ΕφΑΔ 2008, 226, ΕφΑθ 8553/2004, ΕλλΔνη 2006, 258. Ως χαρακτηριστικότερα, νομολογιακά παραδείγματα φέρονται οι αντικειμενικώς σωρευθείσες αγωγές αναγνώρισης εικονικότητας και διανομής και εν μέρει οριστική κρίση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ως προς μία εξ αυτών, καθώς και η περίπτωση έκδοσης εν μέρει οριστικής απόφασης στην περίπτωση σύνθετου αντικειμένου δίκης λόγω σώρευσης (κύριας) διεκδικητικής αγωγής και (παρεπόμενης) αγωγής απόδοσης ωφελημάτων (άρθρα 1096 και 1098 ΑΚ)

²³¹ Επ' αυτού όρα όσα προηγήθηκαν στην Ενότητα 2.7.

²³² Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 985 (III.), Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, οπ.π., 116 υποσημ.305 (Β'Α.ΙΙ.3.5.2.)

²³³ Όρα δεύτερο σκέλος της υπ' αριθμ. 218 υποσημείωσης στην παρούσα ενότητα

²³⁴ Έτσι, Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, οπ.π., 117 υποσημ. 305 (Β'Α.ΙΙ.3.5.2.)

²³⁵ Οπ.π. υποσημ.

Αναφορικά με την επικουρική (εξ αντικειμένου²³⁶) σώρευση αγωγών, η εικόνα διαγράφεται πιο ξεκάθαρη. Η κρατούσα άποψη στην θεωρία και στην νομολογία υποστηρίζει ορθά ότι η συγκεκριμένη μορφή σύνθετης δίκης καταλαμβάνεται από την απαγόρευση του μη-επιτρεπτού ασκήσεως εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής απόφασης, λόγω της στενής σύνδεσης των πλειόνων κεφαλαίων δίκης με τον δεσμό της ενδοδιαδικαστικής αίρεσης της επικουρικότητας²³⁷. Για λόγους διαφύλαξης της ενότητας της επικουρικής σχέσης και μη-κατάτμησης της διαφοράς μεταξύ των δύο βαθμών δικαιοδοσίας, γίνεται αποδεκτό ότι έφεση ασκείται κατ' άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ μόνο κατά τελειωτικής απόφασης. Ταυτόχρονα, με την ίδια παραδοχή αποτρέπεται τυχόν ενδεχόμενο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, καθώς δεχόμενοι το επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως κατ' απόκλιση της ΚΠολΔ 513 §1 στοιχ. β', το πρωτοβάθμιο δικαστήριο θα ήταν δυνατόν να κρίνει δεκτή την επικουρική βάση, ενώ παράλληλα το δευτεροβάθμιο δικαστήριο αφού πρώτα εξαφανίσει την πρωτόδικη απόφαση που έκρινε απορριπτέα την κύρια βάση της αγωγής, να κρίνει δεκτή τελικώς την κύρια βάση²³⁸.

2.7.3. Ειδικότερα επί συνεκδίκησης αντίθετων αγωγών και λοιπών διαδικαστικών πράξεων

Τόσο από πλευράς νομοθετικού σκοπού όσο και εξ απόψεως δικονομικής λειτουργίας και εννόμων συνεπειών, η συνεκδίκηση κύριων ή παρεμπιπτουσών αγωγών παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τις προηγούμενες μορφές σύνθετων δικών που μας απασχόλησαν μέχρι αυτό το σημείο, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που οι θεωρητικοί και τα ελληνικά δικαστήρια την ενέταξαν – όπως θα δούμε- στο ίδιο πλαίσιο του εξεταζόμενου προβληματισμού αναφορικά με την υπαγωγή ή την εξαίρεση αυτής από τον γενικό απαγορευτικό κανόνα του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ²³⁹. Ειδικότερα, (και) στην περίπτωση της συνεκδίκησης επισημαίνεται ότι υπηρετείται

²³⁶ για την παραδεκτή κατά το δόγμα του Αστικού Δικονομικού Δικαίου *επικουρική εξ αντικειμένου σώρευση αγωγών* και την απολύτως απαράδεκτη *υποκειμενική επικουρική ή διαζευκτική σώρευση αγωγών* όρα Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 372 επ. (άρθρο 219 §3-13)

²³⁷ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 745 (§112 ΙΙΙ.1.β.φ.), Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 984 (ΙΙΙ.), Αρβανιτάκης Π., Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, 1989, 237 επ., Κράνης Δ., οπ.π., 437 (ΙΙ.6.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 47 (άρθρο 513 ΙΙΙ. §19), ΑΠ 358/2011, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 708/2003, ΕλλΔνη 2004, 153, ΕφΑθ 618/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 3706/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατ 322/2011, ΑχαΝομ 2012, 186, ΕφΘες 303/1989, Αρμ 1989, 78, ΕφΑθ 9979/1979, ΝοΒ 1980, 823, ΕφΛαρ 274/1975, Δ 1976, 163. Αντίθετα, πρβλ. ΕφΑθ 12182/1988, ΕλλΔνη 1990, 1044, ΕφΠειρ 2501/1981, ΑρχΝ1983, 739. Σχετική με την αυτοτέλεια ή μη των επικουρικών σωρευθέντων αιτημάτων υπήρξε η πρόταση του καθ. Φραγκίστα κατά την υπ' αριθμ. 67^η συνεδρίαση της Αναθεωρητικής Επιτροπής του ΚΠολΔ στις 23-03-1956, σύμφωνα με τον οποίο το άρθρο 559 ΣχΚΠολΔ έπρεπε να διατυπωθεί ως εξής : «Πλείονες βάσεις διαζευκτικώς ή επικουρικώς εκτιθέμεναι ή πλείονα αιτήματα εκ των οποίων το εν έχει επικουρικών χαρακτήρα ως προς το άλλο, θεωρούνται ότι αποτελούν ενιαία κεφάλαια». Τελικά η διατύπωση που επικράτησε εντός της Αναθεωρητικής Επιτροπής ήταν η ακόλουθη : «Αίτημα θεμελιούμενον επί πλειόνων βάσεων ή πλείονα αιτήματα διαζευκτικώς ή επικουρικώς προβαλλόμενα, ως και αιτήματα παρεπόμενα ή αφορώντα αδιαίρετα δίκαια θεωρούνται ως κεφάλαιον» (ΠρακτΑναθΕπιτρΣχΚΠολΔ, οπ.π., 197 (υπ' αριθμ. 67^η συνεδρίαση/23-03-1956) και 203 (υπ' αριθμ. 72^α συνεδρίαση/28-04-1956)

²³⁸ Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 745 (§112 ΙΙΙ.1.β.φ.)

²³⁹ Ενδεικτικά καταρχάς όρα επ' αυτού την σύντομη ιστορική αναδρομή σε Νίκα Ν., οπ.π., 743 (§112 ΙΙΙ.1.β.ε.)

πρωταρχικώς η αρχή της οικονομίας της δίκης και της δικαστικής ενέργειας διά της ενοποίησης της διαδικασίας²⁴⁰ προς διευκόλυνση ή επιτάχυνση της δίκης και του περιορισμού των δικαστικών εξόδων στο βαθμό μόνο που αυτά πράγματι απαιτούνται ανά περίπτωση²⁴¹. Επιπλέον, όπως και στην ανταγωγή, την απλή ομοδικία και την αντικειμενική σώρευση αγωγών, με την συνεκδίκηση πλειόνων αγωγών διαμορφώνεται ένα σύνθετο αντικείμενο δίκης, συντιθέμενο από περισσότερες αυτοτελείς αιτήσεις παροχής έννομης προστασίας και δεν επέρχεται μεταβολή στις επιμέρους έννομες σχέσεις δίκης που εκδικάζονται από κοινού.

Σε σχέση όμως, με τις στοιχεία παραδεκτού του άρθρου 246 ΚΠολΔ παρατηρείται ότι σε αντίθεση με την αντικειμενική σώρευση αγωγών (άρθρο 218 ΚΠολΔ) είναι δυνατόν να συνεκδικασθούν εκκρεμείς δίκες ανάμεσα στους ίδιους ή και διαφορετικούς διαδίκους²⁴², δεδομένο που εντοπίζεται κατεξοχήν στην υποκειμενική σώρευση αγωγών. Ωστόσο, αν υφίσταται πολλαπλότητα διαδίκων η συνεκδίκηση εκκρεμών δικών δεν τους μεταβάλλει σε ομόδικους ή αντίδικους και των λοιπών διαδίκων²⁴³, αλλά διατηρείται η αυτοτέλεια των επιμέρους δικών και μόνο εξωτερικά γίνονται αντιληπτές ως μία δίκη²⁴⁴. Συνεπεία τούτου, κατά κρατούσα άποψη στην θεωρία και στην νομολογία, επιτρέπεται η άσκηση εφέσεως κατά αποφάσεως που δεν δίκασε τελειωτικά όλες τις συνεκδικασθείσες κύριες αγωγές, υπό την άποψη ότι -όπως γίνεται δεκτό- δεν εκδίδεται κατ' ουσία μία ενιαία (εν μέρει οριστική) απόφαση, αλλά στο υποθετικό παράδειγμα όπου συνεκδικάζονται δύο αγωγές και η μεν πρώτη κρίθηκε οριστικά, ενώ διατάζεται διεξαγωγή αποδείξεων ως προς την δεύτερη, εκδίδεται μία οριστική απόφαση για την οριστικώς κριθείσα αγωγή και μία μη-οριστική απόφαση για εκείνη που εκκρεμεί²⁴⁵. Δι' αυτής της ερμηνευτικής οδού αποφεύγεται ερμηνευτικά ο σκόπελος του άρθρου

²⁴⁰ Και της ταυτόχρονης απενεργοποίησης της ενστάσεως περί εκκρεμοδικίας (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 434 (άρθρο 246 §1.Α.)

²⁴¹ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 434 (άρθρο 246 §2.Β.), Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 987 (ΙV.)

²⁴² Όρα και ΑΠ 7/2007, ΝοΒ 2007, 879 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕΦΑΘ 5190/2000, ΑρχΝ 2001, 239

²⁴³ Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων σε περίπτωση σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 987 (ΙV.) με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία στην υπ' αριθμ. 50 υποσημείωση εκείθεν

²⁴⁴ Μακρίδου Κ., Η κατ' άρθρο 246 ΚΠολΔ συνεκδίκηση υποθέσεων και ειδικότερα ζητήματα μετά την ισχύ του ν. 4335/2015, οπ.π., 5 (ΙΙΙ.Δ.), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 435 (άρθρο 246 §5), Έτσι και ΑΠ 605/2013, ΝοΒ 2013, 2172, ΑΠ 99/2008, ΕλλΔνη 49, 1434, ΕΦΠειρ 594/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ

²⁴⁵ Νίκας Ν., οπ.π., 743 (§112 ΙΙΙ.1.β.ς.), Πατεράκης Στ., οπ.π., 549 (Γ.ΙΙ.), Μακρίδου Κ., οπ.π., 987 (ΙV.) και η ίδια σε Η κατ' άρθρο 246 ΚΠολΔ συνεκδίκηση υποθέσεων και ειδικότερα ζητήματα μετά την ισχύ του ν. 4335/2015, οπ.π., 5 (ΙΙΙ.Δ.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 46 (άρθρο 513 ΙΙγ. §13α), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 101 (Η' §225γ), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 786 (άρθρο 513 §13), ΑΠ 709/2018, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 605/2013, ΝοΒ 2013, 2172, ΑΠ 99/2008, ΕλλΔνη 49, 1434, ΑΠ 1335/2004, ΕλλΔνη 2005, ΑΠ 405/1986, ΕΕΝ 1986, 861, ΑΠ 1312/1980, ΝοΒ 29 (1980), 664, ΕΦΠειρ 594/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕΦΔωδ 201/2013, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕΦΠατρ 491/2011, ΑχΑΝομ 2012, 298 και σε Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕΦΘες 175/2004, Αρμ 2005, 13, ΕΦΑΘ 950/2001, ΕλλΔνη 2001, 773, ΕΦΑΘ 5473/1991, Δ 1991, 942. Βέβαια, προαναφέρθηκε ότι στην συνεκδίκηση αγωγών δύναται κατά νόμο (άρθρο 246 §1ΚΠολΔ) να διεξαχθούν δίκες όχι μεταξύ των ιδίων διαδίκων αλλά και μεταξύ διαφορετικών. Αν σε κάθε επιμέρους δίκη, που εκδικάζεται από κοινού, συμμετέχουν διαφορετικοί διάδικοι, ή οι ίδιοι διάδικοι με διαφορετικοί ιδιότητες, η κατάτμηση της όλης διαφοράς είναι αυτονόητη και ανεκτή από το άρθρο 514 ΚΠολΔ,

513 §1 ΚΠολΔ. Στο ίδιο πνεύμα προβάλλεται και το επιχείρημα ότι η ταυτότητα του νομικού λόγου επιβάλλει την ίδια δικονομική μεταχείριση της συνεκδίκασης αντίθετων αγωγών με την συνεκδίκαση αγωγής-ανταγωγής, ώστε ορθότερα επεκτείνεται το κανονιστικό εύρος της ρητής στο άρθρο 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ εξαίρεσης και συμπεριλαμβάνει την συνεκδίκαση αντίθετων (κύριων) αγωγών²⁴⁶.

Στις λοιπές διαδικαστικές πράξεις που εξετάζονται από κοινού με την κύρια αγωγή και που λόγω της διαμόρφωσης σύνθετων δικών δύνανται να οδηγήσουν σε έκδοση εν μέρει οριστικής ή τελειωτικής απόφασης, πρωτίστως λογίζονται η παρέμβαση και η προσεπίκληση²⁴⁷. Κατά

λόγω της αυτοτέλειας κάθε συνεκδικασθείσας δίκης προς τις υπόλοιπες και της αμετάβλητης δικονομικής σχέσης κάθε διαδίκου. Αν από την άλλη πλευρά, υφίσταται ταυτότητα διαδίκων, η δικονομική σχέση μεταβάλλεται σε «επιγενόμενη αντικειμενική σώρευση αγωγών» και τίθεται ζήτημα ενεργοποίησης του κανόνα της άπαξ ασκήσεως ενδίκων μέσων (άρθρο 514 και 555 ΚΠολΔ), ο οποίος προϋποθέτει ταυτότητα διαδίκων. Με αυτές τις σκέψεις η καθ. Μακρίδου Κ. καταλήγει στο συμπέρασμα ότι καταρχήν δεν επιτρέπεται η άσκηση ενδίκων μέσων κατά εν μέρει οριστικής απόφασης, που άφησε εκκρεμή έστω μία εκ των αντίθετων αγωγών που συνεκδικάσθηκαν και έκρινε οριστικά κάποια άλλη αγωγή εξ αυτών, εκτός αν ούτως ή άλλως η διαφορά επιτρεπτά διασπάται μεταξύ ιεραρχικά ανώτερων δικαστηρίων σύμφωνα με τα άρθρα 514 και 555 ΚΠολΔ. Αναδιατυπώνοντας, κατά την άποψη αυτή η ταυτότητα των διαδίκων στις πλείονες δίκες που συνεκδικάσθηκαν δεν επιτρέπει απόκλιση από τον κανόνα του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ, που επιδιώκει την απαγόρευση κατάτμησης της διαφοράς, για τον λόγο ότι συνάμα (η ταυτότητα διαδίκων) ενεργοποιεί το άρθρο 514 ΚΠολΔ, που επιτρέπει σε κάθε διάδικο την άσκηση μίας μόνο έφεσης κατά της ίδιας απόφασης, αποσκοπώντας και αυτό στην τελειωτική επίλυση όλης της σύνθετης δίκης στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας. Η νομολογία πάντως δεν ενστερνίζεται τις ίδιες αντιλήψεις επί συνεκδίκασης και επιτρέπει την άσκηση εφέσεως κατά εν μέρει οριστικών αποφάσεων που αποφαίνονται επί αντίθετων αγωγών είτε των ιδίων διαδίκων μερών είτε διαφορετικών (Μακρίδου Κ., οπ.π., 988 επ. (IV.). Το ίδιο ζήτημα τέλος, προσεγγίζεται εντελώς διαφορετικά από τον καθ. Μπέη Κ. σε παρατηρήσεις υπό την ΕφΑθ 4519/1974, Δ 1974, 974, ο οποίος θεωρεί ότι και σε αυτή την περίπτωση σύνθετης δίκης πρέπει να εξετάζεται το κριτήριο της *συνάφειας*, η συνδρομή του οποίου απαγορεύει την αυτοτελή άσκηση έφεσης (επ' αυτού θεωρώ ότι πρέπει να ισχύσουν όσα προελέχθησαν ως προς την υιοθέτηση του στοιχείου της συνάφειας επί συνεκδίκασης αγωγής-ανταγωγής, όρα Ενότητες 2.6 και 2.7. π.π. και Διαμαντόπουλο Γ., Η ανταγωγή, οπ.π., 432 (§12 Ε' II.).

²⁴⁶ Νίκας Ν., οπ.π., 743 (§112 III.1.β.ε.), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 126 (άρθρο 513 §470), ΕφΠειρ 594/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ 201/2013

²⁴⁷ Ειδικότερα, με την άσκηση κύριας παρεμβάσεως -κατά την άποψη της νομολογίας- δημιουργείται μία νέα έννομη σχέση δίκης (ΕφΑθ 658/1966, ΕλλΔνη 1966, 454, ΕφΠειρ 18/1997, ΕλλΔνη 1999, 412), ενώ κατά την αντίθετη, πλην όμως, δεσπόζουσα θέση στην ελληνική θεωρία διευρύνονται τα υποκειμενικά όρια της αρχικής έννομης σχέσεως που διανοίχθηκε με την άσκηση της αγωγής (Εγγύτερα όρα Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ, οπ.π., 57 (VII.2.) και παραπομπές σε υπ' αριθμ. 96 υποσημείωση εκείθεν, Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 167 (άρθρο 79 §2Β), εν μέρει σύμφωνος και Νίκας Ν. Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 178 (§28 II. 2) ΚΑΙ 180 (§28 V.13-14). Το αυτό γίνεται δεκτό από την θεωρία και στην προσεπίκληση του αναγκαίου ομοδίκου (άρθρο 86 ΚΠολΔ) και του αληθούς κυρίου ή νομέα (άρθρο 87 ΚΠολΔ - Μακρίδου Κ., οπ.π., 59 (VII.3.), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 182 (άρθρο 86 §1Α) και 183 (άρθρο 87 1.Α.). Αντίθετα, με την άσκηση προσεπίκλησης του δικονομικού εγγυητή (άρθρο 88 ΚΠολΔ) γεννάται μία νέα έννομη σχέση δίκης, καθώς -πέραν της πρόσκλησης- η προσεπίκληση εν προκειμένω περιέχει και μία συγκεκριμένη αίτηση παροχής δικαστικής προστασίας που ενσωματώνει την αξίωση αποζημίωσης του προσεπικαλέσαντος κατά του προσεπικληθέντος δυνάμει της μεταξύ αυτών σχέσεως δικαστικής εγγύησης (Νίκας Ν., οπ.π., 191 (§31 III.3. §8), Μακρίδου Κ., οπ.π., 60 επ. (VII.3.), αντίθετα Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ.Ι., 184 (άρθρο 88 3.Β.). Παρατηρώ ότι στην εγχώρια βιβλιογραφία και την νομολογία η πρόσθετη παρέμβαση αποκλείεται από το πλαίσιο του εξεταζόμενου προβληματισμού του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ, διότι δεν δημιουργεί νέα δίκη, αφού δι' αυτής δεν κατάγεται νέα, αυτοτελής αίτηση παροχής έννομης προστασίας, αλλά διευρύνει τα υποκειμενικά όρια της αρχικής και εξυπηρετεί υποστηρικτικά ήδη εκκρεμή αίτηση ενός εκ των διαδίκων (Νίκας Ν., οπ.π., 181 (§29 I. §1, Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 170 (άρθρο 80 §3α), όρα όμως και ΕφΠειρ 811/1995, Δ 1996, 402). Ως εκ τούτου ακολουθεί καταρχήν την ίδια διαδικαστική πορεία με την διαδικαστική πράξη την οποία υποστηρίζει (Αναλυτικότερα όρα Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 177 επ. (άρθρο

κρατούσα άποψη στη νομολογία, επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση προτού εκδοθεί τελειωτική απόφαση σε πρώτο βαθμό, αποφαινόμενη τόσο επί της αγωγής όσο και επί της κύριας παρέμβασης, για τον λόγο ότι η συνεκδίκηση των τελευταίων δεν αίρει την αυτοτέλεια των επιμέρους εννόμων σχέσεων δίκης, ώστε να εκδίδονται υπό την έννοια του άρθρου 513 §1 στοιχ. β' ΚΠολΔ περισσότερες αυτοτελώς προσβαλλόμενες αποφάσεις ²⁴⁸. Εύστοχα πάντως παρατηρήθηκε ότι στην περίπτωση συνεκδίκησης αγωγής και κύριας παρέμβασης είναι πρόδηλος ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, αν επιτραπεί η άσκηση έφεσης κατά της απόφασης που απέρριψε ²⁴⁹ την κύρια παρέμβαση και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κρίνει τελικώς δεκτή την κύρια παρέμβαση, ενώ στο μεταξύ έχει εκδοθεί και οριστική απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου που καταφάσκει το αίτημα της αγωγής ²⁵⁰. Ο κίνδυνος αυτός αν και αισθητός, δεν φαίνεται να κλονίζει την στάση των ελληνικών δικαστηρίων, τα οποία υποστηρίζουν ότι η κύρια παρέμβαση έχει τον χαρακτήρα παρεμπίπτουσας αγωγής και είναι κατά νόμο (άρθρο 285 εδ. β' ΚΠολΔ) επιτρεπτή η διακριτή διαδικαστική πορεία της με αυτήν της αγωγής ²⁵¹.

Στο ίδιο μήκος κύματος με την παρέμβαση, κινούνται τα ελληνικά δικαστήρια και η θεωρία επί συνεκδικάσεως αγωγής και προσεπίκλησης δικονομικού εγγυητή (άρθρο 88 ΚΠολΔ). Η τελευταία ως σύνθετη διαδικαστική πράξη περιέχουσα αυτοτελή αίτηση παροχής έννομης προστασίας του προσεπικαλέσαντος κατά του δικονομικά ενέγγυου προσεπικληθέντα φέρει λειτουργικά στοιχεία παρεμπίπτουσας αγωγής και η νέα έννομη σχέση δίκης αντίστοιχα αποκτά παρεμπίπτοντα χαρακτήρα, δοθείσας της στενής εξαρτήσεως αυτής προς την έκβαση της

82 §8-10). Ως εκ τούτου –εικάζω– ότι η πρόσθετη παρέμβαση δεν διακρίνεται στην νομική επιστήμη του αστικού δικονομικού δικαίου ως χαρακτηριστική περίπτωση διάσπασης του κανόνα του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ, όπως η ομοταγής αυτής κύρια παρέμβαση. Στην πράξη όμως, δεν είναι αδύνατο να εκδοθεί εν μέρει οριστική απόφαση και στην περίπτωση συνεκδίκησης αγωγής και πρόσθετης παρέμβασης, όταν απορρίπτεται η τελευταία και διατάσσεται η διενέργεια αποδείξεων ως προς την βασιμότητα της πρώτης. Η νομολογία στο παρελθόν έχει κρίνει ότι δεν ασκείται έφεση ούτε ως προς την οριστική διάταξη (ΕφΑθ 2106/1968, Αρμ 1969, 132 και σε Μπρακατσούλα Β., οπ.π., 44 (άρθρο 513 ΙΙγ. §12)

²⁴⁸ ΑΠ 1207/2003, ΕλλΔνη 46 (2005), 404 και Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α. και ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 86/1979, ΕΕΝ 46, 173, ΕφΑθ 1146/2002, ΕλλΔνη 2002, 841, ΕφΑθ 4919/1986, ΕλλΔνη 1987, 652, ΕφΑθ 8437/1978, ΕλλΔνη 19, 734. Έτσι και Νίκας Ν., οπ.π., 745 επ. (§112 ΙΙΙ.1.β.φ.), Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών, οπ.π., 988 (ΙV.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 46 (άρθρο 513 ΙΙγ. §13α), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 787 (άρθρο 513 §18)

²⁴⁹ Αντίθετα τέτοιος κίνδυνος καταρχήν δεν γεννάται, όταν γίνεται δεκτή σε πρώτο βαθμό είτε η αγωγή είτε η κύρια παρέμβαση, οπότε λόγω της φύσεως των δύο ενδίκων βοηθημάτων ως μέσων επίθεσης αναγκαστικά πρέπει να απορριφθεί το έτερο (Τσικρικάς Δ., οπ.π., 162, πρβλ. όμως και Μακρίδου Κ., Έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων, οπ.π., 988 (ΙV.) κατά την οποία η πολλαπλότητα διαδίκων ως χαρακτηριστικό στοιχείο της συνεκδίκησης αγωγής και παρεμπίπτουσας αγωγής ή κύριας παρέμβασης ή προσεπίκλησης μηδενίζει τον κίνδυνο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, ακόμα κι όταν ανακύπτει κοινό προδικαστικό ζήτημα)

²⁵⁰ Κουσουλής Στ., Η κύρια παρέμβαση στην πολιτική δίκη, 1987, 329 επ., σε Νίκα Ν., οπ.π., 745 (§112 ΙΙΙ.1.β.φ.), Τσικρικάς Δ., οπ.π., 161 επ.

²⁵¹ Νίκας Ν., οπ.π., 178 (§28 ΙΙ.§2) συνδ. 745 (§112 ΙΙΙ.1.β.φ.), Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 48 (άρθρο 513 ΙΙΙ.§19)

αγωγής²⁵². Με επίκληση λοιπόν, της ταυτότητας του νομικού λόγου προς την περίπτωση της συνεκδίκασης αγωγής και ανταγωγής έχει επικρατήσει να κρίνεται επιτρεπτή η άσκηση έφεσης κατά της πρωτόδικης απόφασης που αποφαινεται οριστικά ως προς την αγωγή και μη οριστικά ως προς την παρεμπόμπουσα αγωγή κατά του δικονομικού εγγυητή ή και στην αντίστροφη περίπτωση όπου απορρίπτεται η προσεπίκληση (έστω και λόγω απαραδέκτου) και διατάσσονται αποδείξεις ως προς την κύρια αγωγή²⁵³.

Μέρος Τρίτο: Το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης κατά ερήμην δικαστικής απόφασης και η εξάρτηση αυτού από την δημοσίευση της απόφασης

3.1. Η έφεση ως υποκατάστατο της καταργηθείσας ανατιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας

Σε αντίθεση με άλλες δικονομικές έννομες τάξεις²⁵⁴, ήδη υπό την προϊσχύουσα Πολιτική Δικονομία του 1835 θεωρούνταν επιτρεπτή από τον νόμο (άρθρο 748 ΠολΔ) η άσκηση έφεσης κατά δικαστικής απόφασης που εκδόθηκε ερήμην ενός ή όλων των διαδίκων, η οποία (έφεση)

²⁵² Επ' αυτού όρα παρατιθέμενα σε υπ' αριθμ. 244 υποσημείωση της παρούσης. Πρβλ. και ΕφΠειρ 619/2013, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 3321/2015, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, που προβαίνουν στην ακόλουθη διάκριση : «Απαιτείται, δηλαδή, στην περίπτωση της προσεπίκλησης να υπάρχουν δύο έννομες σχέσεις, μία η επίδικη στην εκκρεμή δίκη και μία η ασκούμενη με την προσεπίκληση, επιπλέον δε απαιτείται η δεύτερη να εξαρτάται από την πρώτη υπό την έννοια ότι μόνον αν ο προσεπικαλών ηττηθεί ως προς την πρώτη, αποκτά δικαίωμα αποζημίωσης βάσει της δεύτερης κατά του προσεπικαλουμένου. Αντιθέτως, αν η έννομη σχέση είναι μία, ο ενάγων όμως αμφιβάλλει για λόγους νομικούς ή πραγματικούς ως προς το πρόσωπο του οφειλέτη ή αν οι επικαλούμενες έννομες σχέσεις στηρίζονται σε αντίθετα περιστατικά ή σε αντίθετη ερμηνεία του νόμου, έτσι ώστε η παραδοχή της μιας να αποκλείει την άλλη, οπότε και πάλι μία έννομη σχέση υπάρχει, προσεπίκληση δεν επιτρέπεται ούτε διαζευκτική εναγωγή. Στις περιπτώσεις αυτές αν υπάρχει ευθύνη τρίτου, η ευθύνη αυτή στηρίζεται σε αιτία αυτοτελή και όχι εξαρτημένη από την τύχη της έννομης σχέσης που αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης, όπως απαιτεί το άρθρο 88 ΚΠολΔ [...]» (υπογράμμιση συγγραφέως)

²⁵³ ΑΠ 1312/1980, ΝοΒ 1981, 664, ΕφΠατρ 317/2006, ΑχαΝομ 2007, 310 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 9165/2002, ΕλλΔνη 2004, 591 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 1146/2002, ΕλλΔνη 2004, 592, ΕφΑΘ 6676/1998, ΕλλΔνη 1999, 1155 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 2688/1983, Αρμ 1983, 1989 και Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΠΠρωτΠειρ 1244/1987, ΕΕμπΔ 1988, 324, αντίθετα όμως σε ΕφΑΘ 2106/1968, Αρμ 1969, 132. Σύμφωνα με την κάμψη του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ ως προς την συνεκδίκαση αγωγής-προσεπίκλησης είναι μεταξύ άλλων οι Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 743 (§112 ΙΙΙ.1.β.σ.), Μακρίδου Κ., οπ.π., 988 (ΙV.) και η ίδια σε η κατ' άρθρο 246 ΚΠολΔ συνεκδίκαση υποθέσεων και ειδικότερα ζητήματα μετά την ισχύ του ν. 4335/2015, οπ.π., 5 (ΙΙΙ.Δ.), Κράνης Δ., οπ.π., 437 (ΙΙ.6.), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, 126 (άρθρο 513 §470), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., 786 (άρθρο 513 §13), Σαμουήλ Σ., οπ.π., 101 (Η' §225δ.) αντίθετα Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 44 (άρθρο 513 ΙΙγ. §12). Στην τελευταία όμως περίπτωση έκδοσης εν μέρει οριστικής απόφασης, επισημαίνεται στην θεωρία το γεγονός ότι εφόσον η απόρριψη τελικά της αγωγής συμπαρασύρει -λόγω της σχέσης εξάρτησης των δύο ενδίκων βοηθημάτων- και την κρίση ως προς την προσεπίκληση, θα είναι τελολογικά συνεπέστερο να αναστέλλεται η εκδίκαση του κεφαλαίου της προσεπίκλησης που μεταβιβάστηκε στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο, μέχρι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο να κρίνει οριστικά την αγωγή (Εται Πανταζόπουλος Σ., Η προσεπίκληση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995, 191). Η παρατήρηση αυτή όμως, θεωρώ ότι δεν άπτεται του κατ' εξαίρεση επιτρεπτού της εφέσεως κατά εν μέρει οριστικής απόφασης, αλλά του παραδεκτού της συζήτησης της προσεπικλήσεως σε σχέση με την εκκρεμοδικία που δημιουργείται παράλληλα στους δύο δικαιοδοτικούς βαθμούς ως προς την ίδια υπόθεση

²⁵⁴ Όπως η γερμανική (§513 γερμΠολΔ) και παρόμοια η ουγγρική (§477), όπου δεν επιτρέπεται η άσκηση έφεσης κατά ερήμην εκδοθείσας δικαστικής απόφασης (Ψαρράκης Π., Έφεσις κατ' ερήμην αποφάσεως, ΕλλΔνη 1970, 80 και Μπέης Κ., Ερμηνεία άρθρου 513, Ενότητα ΙV. Ι., δημοσιευθείσα σε ιστολόγιο καθηγητή Μπέη <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=5&mid=1096&mnu>)

κατά την τότε δεσπόζουσα νομολογία λειτουργούσε όπως η ανακοπή ερημοδικίας²⁵⁵. Βέβαια, σύμφωνα με το άρθρο 752 ΠολΔ προϋπόθεση του επιτρεπτού ασκήσεως έφεσης κατά ερήμην πρωτόδικης απόφασης ήταν η εκπνοή της προθεσμίας ασκήσεως ανακοπής ερημοδικίας²⁵⁶. Η λειτουργία της έφεσης ως υποκατάστατο της ανακοπής ερημοδικίας απασχόλησε τον εισηγητή του ΣχΚΠολΔ, καθ. Ράμμο Γ., ο οποίος εισηγήθηκε να οριστεί ότι «η κατ'ερήμην απόφασις δεν δύναται να προσβληθή δι' εφέσεως παρά του κατ'ερήμην δικασθέντος, εφ' όσον (υπόκειται ή) υπέκειτο εις ανακοπήν, ήτις δεν ησκήθη», πρόταση που τελικά έγινε ομόφωνα αποδεκτή από την συντακτική επιτροπή του ΣχεδΠολΔ²⁵⁷. Η ίδια στάση διατηρήθηκε εντός της συντακτικής επιτροπής κατά την τελική επεξεργασία του σχεδίου (δεκατρία χρόνια αργότερα), οπότε εκφράστηκαν ανάλογες απόψεις και από τους Οικονομόπουλο Γ., Μιχελάκη Εμμ. και Σακκέτα Ιωαν²⁵⁸. Τελικώς όμως, η Αναθεωρητική Επιτροπή του σχεδίου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ενσωμάτωσε χωρίς στο άρθρο 550 (το οποίο έλαβε τον αριθμό 531 και φέρει τον αριθμό 513 του ΚΠολΔ) την ακόλουθη διάταξη : «[ε]πί ερήμην αποφάσεων, έφεσις χωρεί, εάν μεν εξεδόθησαν κατά την πρώτην συζήτησιν, εφ' όσον δεν συγχωρείται πλέον ανακοπή ερημοδικίας, εάν δε εξεδόθησαν εις μεταγενεστέραν συζήτησιν, από της δημοσιεύσεώς των»²⁵⁹.

Μετά την θέσπιση του ΚΠολΔ/1968, διατυπώθηκαν από την νομολογία προβληματισμοί κατά την εφαρμογή της επίμαχης διάταξης αναφορικά με το ποιός λόγος έφεσης προσβάλλει παραδεκτά ερήμην δικαστική απόφαση, δεδομένου ότι ισχύσαντος του α.ν. 44/1967 μόνο αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας επιτρεπόταν κατ' άρθρο 518 ΚΠολΔ/1968²⁶⁰, αλλά και κατά πόσον περιεχόμενο λόγων έφεσης δύναται αποκλειστικά να είναι σφάλματα της ερήμην απόφασης ή εναντίωση του ερημοδικασθέντος διαδικού σε σχέση με τις συνέπειες της

²⁵⁵ Σε Μπέη Κ. (π.π. υποσημ.) όρα ΑΠ 256/1960, ΝοΒ 8, 1035 ΑΠ 807/1958 ΝοΒ 7, 435, ΑΠ 8/1955, ΝοΒ 3, 307. Κατά την μάλλον κρατούσα υπό την ΠολΔ/1834 άποψη, ο εκκαλών μπορούσε να προτείνει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς που δεν είχε προτείνει λόγω ερημοδικίας του σε πρώτο βαθμό (Απαλαγάκη Χ., Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του Ν. 2915/2001, Αρμ 2001, 1458 (1α.)

²⁵⁶ Ψαρρακης Π., οπ.π., 80

²⁵⁷ Με την αιτιολογία ότι η διάταξη της ΠολΔ 748) παρουσίαζε το μειονέκτημα «διά της ασκήσεως εφέσεως μετά την πάροδο της προθεσμίας της ανακοπής καταστρατηγούνται αι περί του παραβόλου της ερημοδικίας και της ανακοπής διατάξεις, αι οποίαι [...] ουχί ολίγον συνετέλεσαν εις τον περιορισμό της ερημοδικίας [...] Αλλά και εις κατάργησιν του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας δεν αποκλείεται να καταλήγη εκάστοτε το σύστημα τούτο, διότι συνεπεία της εφέσεως η υπόθεσις φέρεται εις τον δεύτερον βαθμόν, χωρίς να διέλθει ουσιαστικώς τον πρώτον» (ΣχεδΠολΔ, Τομ. ΙΙΙ., 39-41, 324 και 240, 408 σε Μπέη Κ. (οπ.π. υποσημ.). Όρα εκτενέστερα Βερβεσό Ν., ΠολΔ 516-Τινά περί του επιτρεπτού της ασκήσεως εφέσεως κατ'ερήμην αποφάσεως εκ μέρους του αντιμωλιάν δικασθέντος διαδικού (ενάγοντος), Δ 8, 618 επ. (ΙΙΙ.) και Θεοδωρόπουλο Π., Συμβολή εις την ερμηνεία του ΚΠολΔ (Ανακοπή ερημοδικίας-Λειτουργία της Εφέσεως κατ'ερήμην εκδοθεισών αποφάσεων-Άμυνα του εις τον πρώτον βαθμόν ερήμην δικασθέντος διαδικού ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου), ΑρχΝ ΚΑ' (1970), 178 (Γ')

²⁵⁸ ΣχΠολΔ, Τομ. ΙΧ., 152 επ.

²⁵⁹ ΠρακτΑναθεΠιτρΣχΚΠολΔ, οπ.π., 580 (υπ'αριθμ. 225^η συνεδρίαση/14-11-1959) και 582 (υπ'αριθμ. 227^η συνεδρίαση/21-11-1959)

²⁶⁰ Απαλαγάκη Χ., οπ.π., 1458 (1α.)

ερημοδικίας του ή ακόμα και επίκληση νέων πραγματικών ισχυρισμών²⁶¹. Συνεπεία τούτων, ακολούθησε το ν.δ. 958/1971 που με το άρθρο 38 καθιέρωσε την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας κατά αποφάσεων που εκδόθηκαν στην πρώτη συζήτηση²⁶², ενώ καθοριστική υπήρξε και η ΟΛΑΠ 308/1973²⁶³, η οποία επανέλαβε την διατύπωση που κρατούσε υπό την προϋσχύουσα ΠολΔ 1835²⁶⁴ ότι δηλαδή, η παραδεκτή άσκηση έφεσης προσβάλλουσας ερήμην απόφαση λειτουργεί ως ανακοπή ερημοδικίας –όπως «σαφώς προκύπτει από τον συνδυασμό των άρθρων 501 και 513»- προκαλώντας εξαφάνιση της εκκαλουμένης και νέα συζήτηση της υπόθεσης · με άλλα λόγια, ο Άρειος Πάγος αναγνώρισε την δυνατότητα προβολής κάθε ισχυρισμού που μπορούσε να προβληθεί πρωτοδίκως και μάλιστα άνευ των περιορισμών του άρθρου 527 ΚΠολΔ.

Η υιοθέτηση (ή η κατάργηση) της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας ήταν –μεταξύ άλλων- κρίσιμη, εάν ληφθεί υπόψη ότι με την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας κατά ερήμην πρωτόδικης απόφασης η υπόθεση επανεξετάζεται αντιμωλία από το ίδιο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ενώ αν επιτραπεί μόνο η άσκηση απευθείας έφεσης ο πρώτο βαθμός δικαιοδοσίας απόλλεται²⁶⁵.

Στην πράξη όμως, μεταγενέστερα και για αρκετό χρονικό διάστημα η αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας αποτέλεσε καταχρηστικό μέσο στα χέρια του διαδίκου, ο οποίος δεν παρίσταται νομίμως κατά την συζήτηση και έναντι μικρού παραβόλου αξιοποιούσε την ευχέρεια του άρθρου 501 ΚΠολΔ για άσκηση αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας, προκειμένου να καθυστερήσει την υπόθεση σε πρώτο ή ακόμα και σε δεύτερο δικαιοδοτικό βαθμό. Προς αντιμετώπιση έτσι, παρελκυστικών συμπεριφορών θεσπίστηκαν οι ν.2145/1993 και ν.2207/1994 που κατήργησαν την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας²⁶⁶, διατηρουμένης μόνο της

²⁶¹ Ως προς το πρώτο ερώτημα, η κρατούσα θέση τάσσονταν κατά της συνδρομής λόγου ανακοπής ερημοδικίας (σε Μπέη Κ., οπ.π., υπ' αριθμ. 254 υποσημ. της παρούσας, όρα μεταξύ άλλων την ΕφΑθ 979/1970, ΕΕΝ 37, 475, ΕφΑθ 360/1969, ΕΕΝ 36, 460), ενώ σε σχέση με τα υπόλοιπα όρα ΕφΑθ 889/1970, Αρμ 24, 887, ΕφΑθ 1607/1970, ΕΛΛΔνη 1970, 515, ΕφΑθ 979/1970, ΕΕΝ 37, 475, ΕφΑθ 1902/1969Δ 1, 45, ΕφΘεος 447/1970, Αρμ 24, 703

²⁶² Απαλαγάκη Χ., οπ.π., 1459 (1.β.)

²⁶³ ΟΛΑΠ 308/1973, Δ 4, 360 με επικριτική παρατήρηση του Καργάδου Π. Έτσι και ΑΠ 1084/1974, ΝοΒ 22, 767 και ΑΠ 134/1974, ΝοΒ 22, 924

²⁶⁴ Οπ.π. υπ' αριθμ. 259 υποσημ. επί του παρόντος

²⁶⁵ Αποστολάκης Γ., Η αποδεικτική διαδικασία μετά την άσκηση εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεως, ΑρχΝ 2009, 36 (2.). Για το ακριβές αίτημα της ανακοπής ερημοδικίας ήδη υπό το προϋσχόν δίκαιο όρα Καργάδο Π., Η προσβολή της ερήμην αποφάσεως (κατά την τακτική διαδικασία), Δ 8, 716 (§75)

²⁶⁶ Δεν συγχωρείτο αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας ούτε επί πλασματικής ερημοδικίας, λόγω μη καταβολής του τέλους δικαστικού ενσήμου από πλευράς του ενάγοντος, εκτός αν η παράλειψη καταβολής μπορούσε να αποδοθεί σε ανυπαίτια άγνοια που έχει τα χαρακτηριστικά ανωτέρας βίας, οπότε θεμελιώνεται δικαίωμα του πλασματικώς ερημοδικασθέντος προς άσκηση αιτιολογημένης ανακοπής (Ματθίας, Στ., Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων, ΕΛΛΔνη 36 (1995), 11 (II.). Ακολούθησε ο ν.2915/2001 ο οποίος κατήργησε την πλασματική ερημοδικία (άρθρα 271-274 ΚΠολΔ, Πανταζόπουλος Αθ. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 295 (άρθρο 528 Ι.§3) η οποία επανήλθε διευρυμένη και επί αναγνωριστικών αγωγών δυνάμει του άρθρου 70 ν.3994/2011. Υπό το ισχύον άρθρο 280 §2-3 ΚΠολΔ πλασματική ερημοδικία επέρχεται ο διάδικος δεν καταθέτει προτάσεις νόμιμα και εμπρόθεσμα, όπου αυτό απαιτείται ή εμφανίζεται μόνο αιτούμενος αναβολή της δίκης και μη εισερχόμενος στην

αιτιολογημένης και με την προσθήκη ως νόμιμου λόγου ερημοδικίας της ανωτέρας βίας και μάλιστα ανεξαρτήτως αριθμού συζητήσεως²⁶⁷. Το τελευταίο δε, πραγματοποιήθηκε χάρη στην κατάργηση της διάκρισης του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ που περιείχε μέχρι τότε και διέκρινε το επιτρεπτό της εφέσεως κατά ερήμην αποφάσεως ανάλογα με το αν η ερημοδικία έλαβε χώρα στην πρώτη ή σε μεταγενέστερη συζήτηση, περιορίζοντας συνάμα τις πολλαπλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις που είχαν όλα αυτά τα χρόνια γεννηθεί από την υιοθέτηση αυτής της διάκρισης στο νόμο²⁶⁸.

Με βάση την ανωτέρω τροποποίηση του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ και όπως αυτό ισχύ μέχρι σήμερα, το επιτρεπτό ασκήσεως έφεσης εξαρτήθηκε από την δημοσίευση της ερήμην απόφασης, ώστε η προθεσμία άσκησης εφέσεως και ανακοπής ερημοδικίας να εκκινεί ταυτόχρονα και να συντρέχει πάντοτε, καθότι η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας στερείται ανασταλτικού αποτελέσματος σε σχέση με την προθεσμία της πρώτης²⁶⁹. Βέβαια, όπως γίνεται ερμηνευτικά δεκτό, η διατύπωση του άρθρου 513 § ΚΠολΔ δεν κυριολεκτεί, αφού δεν είναι δυνατόν η προθεσμία της έφεσης να τρέχει από την δημοσίευση της απόφασης, αλλά εννοεί ακριβώς ότι οι προθεσμίες ασκήσεως των δύο τακτικών ενδίκων μέσων συντρέχουν²⁷⁰. Ως ακριβής χρόνος εκκίνησης λοιπόν, της γνήσιας προθεσμίας άσκησης εφέσεως θεωρείται ο χρόνος επίδοσης της απόφασης (άρθρο 518 §1 ΚΠολΔ), ενώ της καταχρηστικής προθεσμίας ο χρόνος δημοσίευσης της προσβαλλόμενης απόφασης²⁷¹.

ουσία της διαφοράς η υπόθεση τελικά συζητείται (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 470 (άρθρο 280 §2B.-3)

²⁶⁷ διευρύνοντας τοιούτοτρόπως την άμυνα του «αδίκως» ή δικαιολογημένα ερήμην δικασθέντος διαδίκου, Πανταζόπουλος Στ., Ο νέος ν.2915/2001 και ο τροποποιητικός αυτού ν.3043/2002. De lege ferenda προτάσεις για την αποτελεσματική και ταχεία απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης, Ελληνική 44 (2003), 88 (ΙΙ.Η.) και Απαλαγάκη Χ., οπ.π., 1460 (1γ.)

²⁶⁸ Ματθίας Στ., οπ.π., 11 (Ι.), Νίκας Ν., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το ν.2207/1994, Αρμ 1994, 879 (Ι.2.γ.) και Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 117 (άρθρο 513 §437). Για τις διάφορες απόψεις υποστηρίζονταν υπό το προϋσχόν δίκαιο αναφορικά με τον χρόνο έναρξης της προθεσμίας ασκήσεως εφέσεως κατά ερήμην αποφάσεως ανάλογα με τον χρόνο ερημοδικίας, όρα Βερβεσό Ν., ΠολΔ 518- Περί της ενάρξεως της προθεσμίας της εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεων, Δ 7, 702 επ.

²⁶⁹ Ματθίας Στ., οπ.π., 12 (ΙΙΙ.), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 117 (άρθρο 513 §437), Επιτροπή νομοπαρασκευαστικού έργου Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, Τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με το νόμο 2207/1994, Αρμ 1994, 626 (14.)

²⁷⁰ Έτσι και Εισηγητική έκθεση ν.2207/1994, παρ. 18,19 και 21. Όρα Νίκα Ν., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το ν.2207/1994, οπ.π., 880 (Ι.2.γ.), Ράμμος Γ./Κλαμαρής Ν./Ορφανίδης Γ., Εγχειρίδιο Αστικού Δικονομικού Δικαίου (Ένδικα μέσα-Αναγκαστική Εκτέλεση), οπ.π., 60 (§288), Κεραμέας Κ., Ένδικα Μέσα, οπ.π., 65 (§23 IV.), Μαργαρίτης Μ. σε Κεραμέας Κ./Κονδύλη Δ./Νίκα Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, οπ.π., 906 (άρθρο 513 V.) σε Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 788 (άρθρο 513 V. §24), Ματθίας Στ., οπ.π., 13 (ΙV.), Βαθρακοκόιλης Β., Η έφεση, οπ.π., 117 (άρθρο 513 §437), ΑΠ 709/2007, ΝοΒ 2008, 1212, ΑΠ 890/2003, Ελληνική 45, 94, ΑΠ 1220/2000, Ελληνική 2002, 102, ΑΠ 235/2000, Ελληνική 2000, 1034, ΕφαΘ 1763/2007, ΕφαΔΔ 2008, 343, ΕφαΘ 9960/2005, Αρμ 2007, 379, ΕφαΘ 2757/1998, ΑρχΝ 1999, 199, ΕφαΘ 1905/1996, Ελληνική 1998, 137

²⁷¹ Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 788 (άρθρο 513 V. §24), Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., οπ.π., 49 (2 ΙΙ.Β. iv. §39), ΑΠ 890/2003, οπ.π., ΑΠ 1220/2000, οπ.π., ΕφΠειρ 432/2004, ΠειρΝ 2004, 291

3.2. Η δικονομική μεταχείριση του ανεκτού (πλέον) φαινομένου «διαπλοκής αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας και εφέσεως»

Το εκκλητό της ερήμην εκδοθείσας δικαστικής απόφασης εξαρχής από τον χρόνο δημοσίευσης της απόφασης (άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ) και η παράλληλη κατάργηση διά του ν.2207/1994 της αναιτιολόγητης ερημοδικίας και του συνεπαγόμενου αυτής ανασταλτικού αποτελέσματος, αλλά και η άρνηση συναγωγής σιωπηρής παραιτήσεως από το πρώτο ασκηθέν ένδικο μέσο διά της ασκήσεως άλλου ένδικου μέσου κατά της ίδιας απόφασης (άρθρα 297 και 299 ΚΠολΔ) παραμέρισαν σημαντικά τον κανόνα της διαδοχικής ασκήσεως ενδίκων μέσων που κρατούσε ως γενική αρχή στο προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς²⁷². Κατά συνέπεια, ο νουνεχής διάδικος μπορεί εκ των πραγμάτων να αδυνατεί να προβλέψει την έκβαση της δίκης που διανοίγεται με την ανακοπή ερημοδικίας, που άσκησε, γνωρίζει όμως, ότι στο μεταξύ θα έχει εκπνεύσει η προθεσμία ασκήσεως εφέσεως κατά της ερήμην εκδοθείσας απόφασης, οπότε σπεύδει να ασκήσει ταυτόχρονα με την ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά της ανακοπτόμενης αποφάσεως, η συζήτηση της οποίας θα εξαρτάται από την ενδοδιαδικαστική αίρεση της απορρίψεως της ανακοπής²⁷³. Καθόσον διάστημα εκκρεμεί η έκδοση οριστικής απόφασης επί της ασκηθείσας ανακοπής ερημοδικίας, δεν δύναται παραδεκτά να συζητηθεί και η έφεση²⁷⁴, ενώ αν η ανακοπή γίνει δεκτή, η ερήμην απόφαση εξαφανίζεται (άρθρο 509 ΚΠολΔ), και η έφεση στερείται εν τέλει αντικειμένου²⁷⁵. Στην περίπτωση που απορριφθεί η ανακοπή ερημοδικίας, θεωρείται ότι η έφεση παραδεκτά ασκήθηκε και συζητείται. Τούτο καθόσον επιτρεπτά από τον νόμο (άρθρα 513 §1 στοιχ. β' και 528 ΚΠολΔ) η έφεση δύναται να οδηγήσει σε εξαφάνιση²⁷⁶ της ερήμην αποφάσεως, συνέπεια που δικαιολογεί το έννομο συμφέρον του

²⁷² Ράμμος Γ./Κλαμαρής Ν./Ορφανίδης Γ., οπ.π., 59 επ. και υποσημ. 13 (§288), Ματθίας Στ., οπ.π., 13 (IV.). Όρα και Ράμμο Γ., ΠολΔ 506- Επικουρική άσκησης εφέσεως διά την περίπτωσης της απορρίψεως της κυρίως ασκηθείσας ανακοπής ερημοδικίας (Γνωμ.), Δ 3, 707 (II.A.) και Νικόπουλο Β., Έφεσις κατ' ερήμην αποφάσεως, Δ 1, 545 (§3). Ως «αδικαιολόγητη παραβίαση της αρχής της διαδοχικής ασκήσεως ενδίκων μέσων» χαρακτηρίζει την ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση ο Νίκας Ν.,(Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το ν.2207/1994, οπ.π., 880)

²⁷³ Ράμμος Γ./Κλαμαρής Ν./Ορφανίδης Γ., οπ.π., 60 (§288), Ματθίας Στ., οπ.π., 15 (VI.), Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, οπ.π., 747 (§112 III.1.ε. §19), Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 788 (άρθρο 513 V.§24), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 47 επ. (άρθρο 513 IIδ. §15), Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., οπ.π., 49 (2.II.B.1.iv. §39). Βέβαια και υπό το προϊσχύον δίκαιο η ταυτόχρονη άσκηση επικουρικής εφέσεως και ανακοπής ερημοδικίας θεωρούνταν ανεκτή απόκλιση του κανόνα της διαδοχικής ασκήσεως ενδίκων μέσων (Ράμμος Γ., οπ.π. υποσημ. 269, 307 (II.A.)

²⁷⁴ Οπ.π. υποσημ. συνδ. ΑΠ 1782/2002, ΕλλΔνη 45, 93, ΕφΑθ 5825/2008, ΕλλΔνη 2009, 531

²⁷⁵ Ενόψει του γεγονότος ότι και η παραδοχή της έφεσης «[...] τείνει πρωταρχικώς, μόνον εις τον έλεγχο της νομιμότητος της εκκαλουμένης αποφάσεως και εις την ακύρωσιν αυτής δια την παρανομίαν της» (Καργάδος Π., Περί τας σχέσεις της εφέσεως προς την ουσίαν της υποθέσεως και της αγωγής, ΕΕΝ 1986, 5 (1α.). Παράλληλα, όρα και Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 788 (άρθρο 513 V.§24), Μπρακατσούλα Β., οπ.π., 47 επ. (άρθρο 513 IIδ. §15), Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., οπ.π., 50 (2.II.B.1.iv. §39)

²⁷⁶ Στο πλαίσιο ασφαλώς του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της εφέσεως το οποίο καταλαμβάνει την τελευταία και όταν λειτουργεί ως υποκατάστατο της καταργηθείσας ανακοπής ερημοδικίας (άρθρα 522 συνδ. 528 εδ. α' και 535 ΚΠολΔ). Ακριβέστερα λοιπόν, έφεση του άρθρου 528 ΚΠολΔ εξαφανίζει την ερήμην απόφαση μόνο κατά τα κεφάλαια της οποίας προσβάλλει ο εκκαλών με την έφεση και τους προσθέτους λόγους, καθώς και κατά τα

ερημοδικασθέντος να ασκήσει και έφεση. Το τελευταίο δε, θεμελιώνεται σε συνδυασμό προς τις δυσμενείς συνέπειες που υπέστη ο εκκαλών από την ερημοδικία του σε πρώτο βαθμό, η άρση των οποίων συνεπειών επιδιώκεται διά της επανεξέτασης της υπόθεσης αντιμωλία ενώπιον δευτεροβάθμιου δικαστηρίου²⁷⁷. Αν πάλι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επιληφθεί πρώτα της εφέσεως, υποχρεούται να αναβάλει την συζήτηση αυτής εωσότου εκδοθεί απόφαση επί της μεταγενέστερα ασκηθείσας ανακοπής ερημοδικίας²⁷⁸, χωρίς να αποκλείεται όμως εναλλακτικά, αφού εξετάσει παρεμπιπτόντως το παραδεκτό της ανακοπής, να την απορρίψει (ελλείψει λχ. προβολής παραδεκτού λόγου ανακοπής) και να συνεχίσει με την έρευνα της εφέσεως²⁷⁹.

Περαιτέρω, είναι στην ευχέρεια του διαδίκου που δικάσθηκε ερήμην να περιοριστεί στην άσκηση μόνο εφέσεως, ιδίως όταν η ερημοδικία του δεν είναι δικαιολογημένη ή ο λόγος που επικαλείται πιθανολογεί ότι δεν θα ευδοκιμήσει. Εν προκειμένω, το περιεχόμενο της εφέσεως δεν επιτρέπεται να συμπεριλαμβάνει ως λόγους εξαφάνισης της εκκαλουμένης αιτιάσεις που συνιστούν κατά νόμω παραδεκτούς λόγους ανακοπής ερημοδικίας, καθότι ο δικονομικός νομοθέτης θέσπισε ιδιαίτερο ένδικο μέσο προκειμένου να ακυρωθεί η ερήμην συζήτηση και η συνεπεία αυτής δικαστική απόφαση²⁸⁰.

αναγκαίως συνεχόμενα αυτών (Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, οπ.π., 66 (§23 IV.), Μπρακατσούλας Β., οπ.π., 48 (άρθρο 513 ΙΙδ. §18), Δραγατσίκη Στ., Η έφεση κατ' ερήμην εκδιδόμενων αποφάσεων με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1015/2005, Αρμ 2007, 1301 (ΙΙ.), ΑΠ 1015/2005, ΕΛΛΔνη 2005, 1100, ΕΦΑΘ 5878/2006, ΕΛΛΔνη 2007, 302). Αναφορικά με την ανωτέρω έννομη συνέπεια της έφεσης του άρθρου 528 ΚΠολΔ, σημειώνεται ότι είχε απασχολήσει τους θεωρητικούς και τα δικαστήρια αν αρκεί η τυπική παραδοχή της έφεσης ή απαιτείται και η παραδοχή ενός λόγου έφεσης (Μεταξύ άλλων όρα Πανταζόπουλο Αθ. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 295 επ. (άρθρο 528 Ι. §2-4) όπου αναλύεται διαχρονικά από το ν. 2207/1994 και έπειτα η εξέλιξη του προβληματισμού. Πρβλ. Νίκα Ν., οπ.π., υποσημ. 267, 880, Πανταζόπουλο Στ., οπ.π., 92 (ΙΙ.Θ.), Δραγατσίκη Στ., οπ.π., 1301 (ΙΙ.), Νικόπουλο Β., οπ.π., 545 (§4). Υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς (και ήδη μετά το ν. 2915/2001) το άρθρο 528 ΚΠολΔ ερμηνεύεται ότι εξαφανίζει την ερήμην απόφαση ακούσης της τυπικής παραδοχής της εφέσεως χωρίς να απαιτείται να ευδοκιμήσει το πρώτον κάποιος λόγος έφεσης (ΑΠ 11/2016, ΝοΒ 2016, 1177, ΑΠ 546/2014, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 907/2014, Τ.Ν.Π. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 394/2011, Τ.Ν.Π. Δ.Σ.Α., ΑΠ 829/2008, ΝοΒ 2008, 2457, απ 1015/2005, ΕΛΛΔνη 2005, 1100, ΑΠ 331/2001, ΕΛΛΔνη 2001, 1320. Αντίθετα, ΕΦΑΘ 7179/2004, ΕΛΛΔνη 2005, 556, ΕφΘεσς 2318/2004, ΕΛΛΔνη 2004, 1699, ΕφΘεσς 2081/2003, Αρμ 2004, 114, Αναλυτικότερα όρα Αποστολάκη Γ., οπ.π., 37 επ. (4.)

²⁷⁷ Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 788 (άρθρο 513 V. §24), Νικόπουλος Β., οπ.π., 545 (§3) ενόψει και της επαναφοράς του συστήματος δυσμενών συνεπειών της ερημοδικίας (τεκμήριο πλασματικής ομολογίας των ισχυρισμών του ερημοδικασθέντος- εγγύτερα όρα Ποδηματά Ευαγ., Μελέτες Ιστορίας, Μεθοδολογίας και Δογματικής του Δικονομικού Δικαίου, 2019, 405 επ. (§19 2.) και της ιδίας, Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον ν.2915/2001, ΕΛΛΔνη 43 (2002), 15 επ. (Ι. §1) καθώς και Πανταζόπουλο Αθ. σε Οικονόμου Κ., οπ.π., 297 επ. (άρθρο 528 ΙΙ. §5-6) το οποίο σύστημα επανήλθε με τον ν.3994/2011, όπως αυτός ισχύει και μετά το ν. 4335/2015 (Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 463 (Εισαγ. Σημ. επί των άρθρων 271 -280 2.Β., Μπαμπινιώτης Δ., οπ.π., 164 (Β'ΙΙ.3.10)

²⁷⁸ Λόγω της ταυτόχρονης εκκρεμοδικίας δύο διαφορετικών ενδίκων μέσων κατά της ίδιας απόφασης προτάθηκε από την Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης στο Σχέδιο Νόμου για την τελική διαμόρφωση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας να επαναφερθεί η αναγνώριση ανασταλτικού αποτελέσματος από την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας επί της προθεσμίας ασκήσεως εφέσεως (Σε Ράμμο Γ./Κλαμαρή Ν./Ορφανίδη Γ., οπ.π., 61 (§288), πρόταση που από τις ρυθμίσεις του ισχύοντα ΚΠολΔ φαίνεται ότι παρέμεινε «*de lege ferenda*» (όρα π.π. Ενότητα 3.1.)

²⁷⁹ Μαθθίας Στ., οπ.π., 15 (VI.)

²⁸⁰ Οπ.π. υποσημείωση

Σε αντίθεση τέλος, με το καταργηθέν άρθρο 515 ΚΠολΔ πλέον η άσκηση εφέσεως κατά της απόφασης που απέρριψε την ανακοπή ερημοδικίας δεν συμπροσβάλλει την ερήμην εκδοθείσα δικαστική απόφαση κατά της οποίας είχε στραφεί η ανακοπή. Υπό το ισχύον δίκαιο μόνοι δυνατοί τρόποι προσβολής ερήμην αποφάσεων είναι η ευθεία προσβολή αυτών είτε μόνο με έφεση είτε σωρευτικά ασκώντας ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά της ίδιας απόφασης²⁸¹.

Ολοκληρώνοντας, πρέπει να σημειωθεί ότι η ισχύουσα νομοθετική επιλογή επικρίθηκε από μερίδα της θεωρίας με το επιχείρημα ότι η επιτρεπόμενη πλέον διαπλοκή εφέσεως και ανακοπής ερημοδικίας επί ερήμην αποφάσεων συνεπάγεται έναν «[...] εξαιρετικά πολυτελή και δυσβάστακτο εξαναγκασμό του διαδίκου να ασκεί δύο ένδικα μέσα κατά της αυτής απόφασεως [...]»²⁸² και «από δικονομικής άποψης [επιφέρει] μη-ευκαταία αποτελέσματα, αφού έχει ως αποτέλεσμα την ταυτόχρονη εκκρεμοδικία δύο διαφορετικών ενδίκων μέσων [...] κατά της ίδια δικαστικής απόφασεως σε δύο διαφορετικά δικαστήρια [...]»²⁸³, παραβιάζοντας κατά κραυγαλέο τρόπο την αρχή της οικονομίας της δίκης²⁸⁴.

²⁸¹ Όρα επιγραμματικά σε Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Αντ., οπ.π., Τομ. Ι., 788 (άρθρο 513 V. §24), Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., οπ.π., 50 (2.ΙΙ. iv. §40) και Σινανιώτη Λ., οπ.π., 84 (B. §2), Νικοπούλο Β., οπ.π., 551 (§9) αναφορικά με το προϊσχύον καθεστώς

²⁸² Νίκας Ν., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το Ν. 2207/1994, οπ.π., 880 (Ι.2.γ.)

²⁸³ Ράμμος Γ./Κλαμαρής Ν./Ορφανίδης Γ., οπ.π., 60 (§288)

²⁸⁴ Νίκας Ν., οπ.π., 880 (Ι.2.γ.)

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Προβαίνοντας σε μία συνολική επισκόπηση της αναλυθείσας θεματικής, μπορούμε να καταλήξουμε στην διαπίστωση ότι το αντικείμενο που προσβάλλεται με το ένδικο μέσο της εφέσεως πρέπει να έχει συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, διαφορετικά δεν συγχωρείται η άσκηση έφεσης. Σύμφωνα με το άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ οι προϋποθέσεις που πρέπει καταρχήν να συντρέχουν και συμβάλλουν στην κρίση περί παραδεκτού της εφέσεως είναι *πρώτον*, να προσβάλλεται δικαστική απόφαση, *δεύτερον*, η απόφαση να εκδόθηκε από πρωτοβάθμιο δικαστήριο, *τρίτον*, να διαπιστώνεται ο οριστικός χαρακτήρας της εκκαλούμενης δικαστικής απόφασης, υπό την έννοια ότι το εκδώσαν δικαστήριο –εφόσον μόρφωσε την απαιτούμενη δικανική πεποίθηση ως προς το καταχθέν αίτημα και την ιστορική βάση της αγωγής- απεφάνθη οριστικά άνευ δυνατότητας επανελέγχου της υπόθεσης και *τέταρτον*, εφόσον πρόκειται για σύνθετο αντικείμενο δίκης το επιληφθέν σε πρώτο βαθμό δικαστήριο να έκρινε οριστικά κάθε επιμέρους αίτημα παροχής έννομης προστασίας, ώστε η ολική ή μερική επανεξέταση της όλης υπόθεσης να είναι πλέον δυνατή μόνο από ιεραρχικά ανώτερο δικαστήριο και διά της ασκήσεως ενδίκων μέσων. Επιπλέον, ο δικονομικός νομοθέτης με το ίδιο άρθρο επέτρεψε την άσκηση εφέσεως και κατά δικαστικών αποφάσεων που δεν εκδόθηκαν αντιμωλία σε πρώτο βαθμό θέτοντας ως περαιτέρω προϋπόθεση του επιτρεπτού ότι η έφεση δύναται να ασκηθεί από τον χρόνο έκδοσης της ερήμην δικαστικής αποφάσεως.

Η συνδρομή των ανωτέρω προϋποθέσεων ελέγχεται και αυτεπαγγέλτως από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, δοθέντος ότι ο κανόνας του άρθρου 513 ΚΠολΔ συνιστά αναγκαστικό δίκαιο, τυχόν δε, παράβλεψη ενός στοιχείου του επιτρεπτού της εφέσεως συνεπάγεται την απόρριψη του ενδίκου μέσου επί ποινή απαραδέκτου.

Η γραμματική διατύπωση που προέκυψε μετά την περάτωση των πολυετών προπαρασκευαστικών εργασιών της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Σχεδίου του ισχύοντος Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας υπήρξε αφορμή πολλαπλών ερμηνευτικών προσεγγίσεων, χωρίς να παραλειφθεί και η δριμεία κριτική της νομοθετικής ρύθμισης από ορισμένους θεωρητικούς²⁸⁵. Οι τριβές που προκλήθηκαν ανάμεσα στο *γράμμα* του άρθρου 513 § 1 ΚΠολΔ

²⁸⁵ Έτσι Μπέης Κ., Σκέψεις για την έννοια και τη λειτουργία της οριστικής απόφασης, οπ.π., 864 (§5.1.) κατά τον οποίο «[...] η νομοθετική λύση του άρθρου 513 §1 εδ.β' ΠολΔ αναφορικά με την προσβολή οριστικών αποφάσεων που δεν είναι τελειωτικές, δεν μπορεί να καταταγεί στις μεγάλες επιτυχίες του νεότερου δικονομικού νομοθέτη. [...] Και φυσικά αυτή η αλλοπρόσαλλη νομοθετική ρύθμιση καθιερώθηκε, δίχως να προσεχθούν τα αδιέξοδα που δημιουργούνται αν η οριστική και μη τελειωτική απόφαση ως προς έναν από τους απλούς ομοδίκους ή ως προς ένα από τα σωρευόμενα αιτήματα, κηρυχθεί προσωρινώς εκτελεστή (και υπάρχουν περιπτώσεις που το δικαστήριο δεσμεύεται προς τούτο, ΠολΔ 910), οπότε ο ηττημένος εναγόμενος παγιδεύεται με άμεση εκτέλεση, δίχως να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει παραδεκτή έφεση και συνακόλουθα να ζητήσει την αναστολή της προσωρινής εκτελεστότητας (πρβλ. ΠολΔ 912 και 913)», καθώς και ο ίδιος σε ΠολΔ 513-Απαράδεκτον εφέσεως

και το πνεύμα του νόμου εστιάζονταν αφενός στον γενικό αφορισμό των «εν μέρει οριστικών αποφάσεων» από το κανονιστικό εύρος των επιτρεπτά προσβαλλόμενων με έφεση δικαστικών αποφάσεων αφετέρου στην ανατιολόγητη νομοθετική επιλογή να ενταχθεί στο επιτρεπτό ασκήσεως εφέσεως η περίπτωση (μόνο) της συνεκδίκασης αγωγής-ανταγωγής και η κατ' απόκλιση του ανωτέρω κανόνα δυνατότητα προσβολής της απόφασης προτού περατωθεί ολόκληρη η δίκη (Ενότητα 2.7.). Η νομοθετική επιταγή για σεβασμό προς την «αρχή οικονομίας της δίκης» κατά το επίπεδο ασκήσεως ενδίκων μέσων –ορθώς θεωρήθηκε από την πλειοψηφία της ελληνικής θεωρίας και των ελληνικών δικαστηρίων ότι- καταστρατηγείται, εάν γίνει ερμηνευτικά δεκτό ότι σε περίπτωση απλής ομοδικίας (Ενότητα 2.7.1.), συνεκδίκασης αντίθετων αγωγών και λοιπών διαδικαστικών πράξεων (Ενότητα 2.7.3.) ο διάδικος που έχει στα χέρια του μία πρωτόδικη δικαστική απόφαση που απαντά οριστικά στο αιτητικό της αγωγής του είναι υποχρεωμένος να αναμείνει την οριστική επίλυση της διαφοράς και των άλλων αιτήσεων παροχής δικαστικής προστασίας που εκδικάσθηκαν από κοινού με την δική του αγωγή. Πέραν δε, της αναμονής της τελεσιδικίας της απόφασης, εγείρονται γενικότεροι κίνδυνοι ως προς την συνταγματικής περιωπής αξίωση για παροχή αποτελεσματικής έννομης προστασίας, όταν στην περίπτωση που ο ανωτέρω διάδικος έχει ηττηθεί και εκτίθεται ευθέως προς της πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης του αντιδίκου του, ο οποίος ενδεχομένως έχει επιτύχει την κήρυξη της απόφασης ως προσωρινώς εκτελεστής.

Το διακύβευμα εν προκειμένω, υποχρεώνει σε περαιτέρω διάσπαση του κανόνα που ενσωματώνεται στο άρθρο 513 §1 ΚΠολΔ, προκειμένου να επιτρέπεται και νωρίτερα η άσκηση εφέσεως ήδη από το στάδιο έκδοσης εν μέρει οριστικής απόφασης σε ειδικές περιπτώσεις σύνθετων αντικειμένων δίκης, όπως οι προαναφερόμενες. Στην τελευταία παραδοχή ορθώς επισημαίνεται ότι συνηγορεί και η ταυτότητα του νομικού λόγου προς την κατά νόμο εξαιρεθείσα συνεκδίκαση αγωγής-ανταγωγής. Κατά την οριακά κρατούσα άποψη στην ελληνική νομολογία η ίδια λύση πρέπει να προκρίνεται και στην περίπτωση της αντικειμενικής σώρευσης αγωγών (Ενότητα 2.7.2.). Το κριτήριο της *ουσιαστικής συνάφειας* –που μεμονωμένα προτάθηκε αλλά έχω την αίσθηση ότι τα ελληνικά δικαστήρια ανομολόγητα το συνεκτιμούν²⁸⁶- αποτελεί και κατά την προσωπική μου θέση μια «*de lege ferenda*» πρόταση προς την σωστή κατεύθυνση, που επιλύει ριζικά τον επίκαιρο και ιδιαίτερα κρίσιμο προβληματισμό.

κατ' αποφάσεως εν μέρει οριστικής, οπ.π., 794, όπου ορθά επισημαίνει ότι «[η] διαφωνία λύθηκε με ένα αυθαίρετο συμβιβασμό των αντιθέσεων που επιχείρησε ο τότε υπουργός δικαιοσύνης [...]» (ως προς την παρατήρηση ότι η διάταξη του άρθρου 513 §1 ΚΠολΔ είναι προϊόν ενός αυθαίρετου νομοθετικού συμβιβασμού όρα και Χορομίδη Κ., Παρατηρήσεις υπό των ΕφΘεσ 323/1975 και ΕφΑθ 752/1975, οπ.π., 786 επ.)

²⁸⁶ Με βάση και την αμφίσημη διατύπωση πρόσφατων αποφάσεων του Αρείου Πάγου ότι «[...]δεν υπόκειται σε προσβολή με το εν λόγω ένδικο μέσο της έφεσης, ιδίως, όταν οι υποβληθείσες αξιώσεις τελούν μεταξύ τους σε σχέση εξαρτήσεως [...]» (οπ.π., υπ' αριθμ. 233 υποσημ. της παρούσας μελέτης)

Βιβλιογραφία, αρθρογραφία & λοιπές δημοσιεύσεις

➤ Βιβλιογραφία :

1. Αρβανιτάκης Π., Η διαταγή πληρωμής κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Θεωρητική προσέγγιση & συστηματική αναγωγή στη Νομολογία), 2012 (Δίκαιο & Οικονομίας Π.Ν.Σάκκουλας)
2. Αρβανιτάκης Π., Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, 1989 (Εκδόσεις Σάκκουλα)
3. Αρβανιτάκης Π., Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης αποφάσεως κατά τον ΚΠολΔ, 2001 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη)
4. Βαθρακοκοίλης Β., Η έφεση (Ερμηνεία-Νομολογία-Βιβλιογραφία) Ειδικές Διατάξεις-Ενημέρωση με τις κυριότερες τροποποιήσεις του ν. 4335/2016, 2015 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
5. Βαθρακοκοίλης Β., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση (κατ'άρθρο), Τομ. ΙΙΙ. (άρθρα 478-681Δ)
6. Βαμβέτσος Αλ., Περί της έννοιας των οριστικών αποφάσεων εν τω αστικώ δικονομικώ δικαίω, 1908 (Τύποις «Πανελληνίου Κράτους»)
7. Βορέας Θ., Λογική, Τομ. Ι., 1972 (Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων)
8. Γεσίου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Απ., Η πολιτική δικονομία από τη θεωρία στην πράξη, 2013 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
9. Γιαννόπουλος Π. σε Οικονόμου Κ., Η έφεση –Συστηματική κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΠολΔ, 2017 (Νομική Βιβλιοθήκη)
10. Δαγτόγλου Π., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, 2012 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
11. Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά δικαιώματα, 2012 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)

12. Διαμαντόπουλος Γ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο & Νομολογιακό γίνεσθαι (θεωρητική ενατένιση της νέας Πολιτικής Δικονομίας με οδηγό τις θέσεις της νομολογίας σε 20 καίρια ζητήματα-από την άσκηση της αγωγής έως τη διανομή του πλειστηριάσματος), 2019 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
13. Διαμαντόπουλος Γ., Η ανταγωγή κατά τον ΚΠολΔ, 2003 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
14. Ζόμπολας Τ., Η έφεση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Θεωρία-Νομολογία-Υποδείγματα), 2005 (Νομική Βιβλιοθήκη)
15. Καλαβρός Κ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2011 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
16. Καλαβρός Κ. σε Μπέη Κ./Καλαβρό Κ./Σταματόπουλο Στ., Πολιτική Δικονομία Γενικό Μέρος (Διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια), 2003 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
17. Καλογιάννης Αθ., Η έφεση (άρθρα 511-537 ΚΠολΔ) κατά τη νομολογία των δικαστηρίων, 1999 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
18. Karl Engisch, Εισαγωγή στη νομική σκέψη (Μετάφραση Σπινέλλη Δ.), 1981 (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης)
19. Κεραμέας Κ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο (Γενικό Μέρος), 1989 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
20. Κεραμέας Κ., Ένδικα μέσα, 2007 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
21. Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Δ./Νίκας Ν., Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Τομ. Ι. (1-590), 2000 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα Αθήνα)
22. Κονδύλης Δ., Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2007 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
23. Κουσούλης Στ., Διαιτησία –Ερμηνεία κατ'άρθρο, 2004 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
24. Κουσούλης Στ., Η κύρια παρέμβαση στην πολιτική δίκη, 1987 (Εκδόσεις Σάκκουλα)

25. Μακρίδου Κ., Οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως κατά τον ΚΠολΔ,2000 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
26. Μακρίδου Κ. σε 39^ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων – Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου, Πρόσθετοι λόγοι ενδίκων μέσων και βοηθημάτων, 2015 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
27. Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Αντ., Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας Τομ.Ι και ΙΙ, 2018 (Π.Ν. Σάκκουλας)
28. Μήτσου Α.-Ο. σε Λεοντή Ν., Ένδικα μέσα και βοηθήματα στην πολιτική δίκη, 2018 (Νομική Βιβλιοθήκη)
29. Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό Αποτέλεσμα της Έφεσης και Αντικείμενο της Έκκλητης Δίκης, Δημοσιεύματα ΕΠολΔ 2016 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
30. Μπέης Κ., Συμβολές στην ερμηνεία του δικονομικού δικαίου, Τομ. Ι., 1980 (Εκδοτικός οίκος Αφοί Π. Σάκκουλα)
31. Μπρακατσούλας Β., Έφεση και αναψηλάφηση Θεωρία-Νομολογία-Πράξη, 2010 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
32. Νίκας Ν., Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, 2012 (Εκδόσεις Σάκκουλα)
33. Νίκας Ν., Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης Τομ. ΙΙ (Ειδικό Μέρος), 2012 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
34. Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία-Ένδικα Μέσα, Τομ. ΙΙΙ., 2007 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
35. Οικονομίδης Β./Λιβαδάς Μ., Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας, Τομ. Ι., 1988 επανέκδοση από Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε. της έβδομης έκδοσης έτους 1924 από Εκδοτικόν Βιβλιοπωλείον Ν. Τζάκα και Σ. Δελαγγραματικά)
36. Πανταζόπουλος Αθ. σε Οικονόμου Κ., Η έφεση –Συστηματική κατ’ άρθρο ερμηνεία του ΚΠολΔ,2017 (Νομική Βιβλιοθήκη)
37. Πανταζόπουλος Στ., Η προσεπίκληση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα)

38. Ποδηματά Ευαγ., Μελέτες Ιστορίας, Μεθοδολογίας και Δογματικής του Δικονομικού Δικαίου, 2019 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
39. Ράμμος Γ., Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Τομ. Ι., 1978 (Εκδοτικός οίκος Αντ. Ν. Σάκκουλα)
40. Ράμμος Γ./Κλαμαρή Ν./Ορφανίδης Γ., Εγχειρίδιο Αστικού Δικονομικού Δικαίου (Ενδिका μέσα-Αναγκαστική εκτέλεση), 2012 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα)
41. Σαμουήλ Σ., Η έφεση κατά τον ΚΠολΔ, 2009 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
42. Σινανιώτης Λ., Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2018 (Π.Ν. Σάκκουλας)
43. Σούρλας Π., Δίκαιο και δικανική κρίση (μία φιλοσοφική αναθεώρηση της μεθοδολογίας του δικαίου), 2017 (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης)
44. Σταμάτης Κ., Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, 2009 (Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη)
45. Σταματόπουλος Στ., Η αρχή της οικονομίας της δίκης στην πολιτική δίκη, 2003 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή)
46. Τσικρικάς Δ., Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη , 1996 (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας)

➤ **Αρθρογραφία :**

1. Αποστολάκης Γ., Η αποδεικτική διαδικασία μετά την άσκηση εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεως, ΑρχΝ 2009, 35 επ.
2. Απαλαγάκη Χ., Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του Ν. 2915/2001, Αρμ 2001, 1458 επ.
3. Βερβενιώτης Χ., Η αναιρεσιβαλλόμενη τελεσίδικη απόφαση (άρθρο 533 ΚΠολΔ), Αρμ 68 (2014), 1479 επ.

4. Βερβεσός Ν., ΠολΔ 518- Περί της ενάρξεως της προθεσμίας της εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεων, Δ 7, 702 επ.
5. Βερβεσός Ν., ΠολΔ 516-Τινά περί του επιτρεπτού της ασκήσεως εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεως εκ μέρους του αντιωλλίαν δικασθέντος διαδίκου (ενάγοντος), Δ 8, 616 επ.
6. Δελικωστόπουλος Ι., Άσκηση δεύτερης έφεσης από τον ίδιο διάδικο κατά της αυτής απόφασης: οι εξαιρέσεις στον κανόνα του άρθρου 514 ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 2017, 209 επ.
7. Δημητρίου Δ., Κεφάλαια αναγκαστικά συνεχόμενα προς εκκληθέντα κεφάλαια και μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως (άρθρο 522 και οριακά ζητήματα της αρχής της διαθέσεως), ΕΠολΔ 2014, 569 επ.
8. Δραγατσίκη Στ., Η έφεση κατ' ερήμην εκδιδόμενων αποφάσεων με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1015/2005, Αρμ 2007, 1298 επ.
9. Ευγενιάδης Απ., Παραδεκτόν εφέσεως ή αναιρέσεως κατ' αποφάσεως οριστικής μεν επί τινός ή τινών των σωρευόμενων αγωγών, μη οριστικών δε επί των λοιπών εξ αυτών κατά τον ΚΠολΔ, ΝοΒ 22, 1328 επ.
10. Θεοδωρόπουλος Π., Συμβολή εις την ερμηνεία του ΚΠολΔ (Ανακοπή ερημοδικίας-Λειτουργία της Εφέσεως κατ'ερήμην εκδοθεισών αποφάσεων-Άμυνα του εις τον πρώτον βαθμόν ερήμην δικασθέντος διαδίκου ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου), ΑρχΝ ΚΑ' (1970), 179 επ.
11. Καργάδος Π., Η προσβολή της ερήμην αποφάσεως (κατά την τακτική διαδικασία), Δ 8 (1977), 689 επ.
12. Καργάδος Π., Περί τας σχέσεις της εφέσεως προς την ουσίαν της υποθέσεως και της αγωγής, ΕΕΝ 1986, 5 επ.
13. Κλαμαρής Ν., Τινά περί της προσβολής αποφάσεως δι' ενδίκου μέσου μόνο ως προς τα δικαστικά έξοδα (Συμβολή εις την ερμηνεία του άρθρου 193 ΚΠολΔ), ΝοΒ 24, 658 επ.
14. Κουσούλης Στ., ΠολΔ 321 επ.-Φύση και υποκειμενικά όρια του δεδικοσμένου, Δ 19, 173 επ.
15. Κουσουλός Ι., Το ένδικον μέσον της εφέσεως κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ΝοΒ 20 (1953), 153 επ.

16. Κράνης Δ., Εκκλητές αποφάσεις και η αρχή ne bis in idem-Νομολογιακά πορίσματα, ΕΠολΔ 2009, 435 επ.
17. Κρίππας Γ., Επιβάλλεται η «contra legem» ερμηνεία του νόμου, όταν ο νομοθέτης θεσπίζει διατάξεις λογικώς ανακόλουθες, ΕΔΔΔ 2011, 847 επ.
18. Κωστάκος Π., Έφεση και αναίρεση κατ' αποφάσεως με διατάξεις οριστικές και μη-οριστικές, ΕλλΔνη 31 (1990), 249 επ.
19. Μάζης Π., ΠολΔ 511-Επιτρεπτό ενδίκων μέσων εναντίον αποφάσεων «εσφαλμένου τύπου», Δ 9, 707 επ.
20. Μακρή Σ./Τιμαγένης Γ., Σ 20 §1-Έχει εξουσία ο νομοθέτης ν' απαγορεύσει την προσβολή ορισμένων δικαστικών αποφάσεων με ένδικα μέσα ;, Δ 34 (2003), 891 επ.
21. Μακρίδου Κ., Η έφεση κατά οριστικών και τελειωτικών αποφάσεων επί σωρεύσεως και συνεκδικάσεως αγωγών (άρθρο 513 παρ. 1 ΚΠολΔ), ΕλλΔνη 47 (2006), 979 επ.
22. Μακρίδου Κ., Η κατ' άρθρο 246 ΚΠολΔ συνεκδίκηση υποθέσεων και ειδικότερα ζητήματα μετά την ισχύ του ν.4335/2015, ΕΠολΔ 2017, 1 επ.
23. Μανωλεδάκης Ι., Η κριτική των δικαστικών αποφάσεων, ΕλλΔνη 32 (1991), 1467 επ.
24. Μιχαηλίδη Θ., Οι αιρέσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ΕλλΔνη 24 (1983), 193 επ.
25. Ματθίας Στ., Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων, ΕλλΔνη 36 (1995), 11 επ.
26. Μπακόπουλος Αγ., Ζητήματα από την κατ'έφεση δίκη, ΕλλΔνη 33 (1992), 1137 επ.
27. Μπαμπινιώτης Δ., Περί της επέκτασης ή μη του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της έφεσης στα κεφάλαια της απόφασης που συνέχονται αναγκαία με το εκκληθέν, ΕΠολΔ 2015, 277 επ.
28. Μπέης Κ., Ερμηνεία άρθρου 513 ΚΠολΔ, δημοσιευθείσα σε ιστολόγιο καθ. Μπέη στο διαδίκτυο (<http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=5&mid=1096&mnu>)
29. Μπέης Κ., ΠολΔ 513-Απαράδεκτον εφέσεως κατ' αποφάσεως εν μέρει οριστικής (Παρατηρήσεις υπό την ΕφΑθ 4519/1974), Δ 5, 791 επ.

30. Μπέης Κ., Σκέψεις για την έννοια και τη λειτουργία της οριστικής απόφασης, ΝοΒ 39 (1991), 109 επ.
31. Νίκας Ν., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το ν.2207/1994, Αρμ 1994, 875 επ.
32. Νικόπουλος Β., Έφεσις κατ' ερήμην αποφάσεως, Δ 1, 543 επ.
33. Παναγόπουλος Κ., ΠολΔ 513 κ' Ν. 263/68 άρθρο 3§2 – Έφεση κατά απόφασης που κήρυξε απαράδεκτη συζήτηση ανακοπής κατά πρωτοκόλλου διοικητικής αποβολής (Παρατηρήσεις υπό την ΜΠρωτΠειρ 61/1990), Δ 21, 855 επ.
34. Πανταζόπουλος Στ., Ο νέος ν.2915/2001 και ο τροποποιητικός αυτού ν.3043/2002. De lege ferenda προτάσεις για την αποτελεσματική και ταχεία απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης, ΕλλΔνη 44 (2003), 73 επ.
35. Παπαδημητρίου Κ., Σημείωση υπό την ΑΠ 1711/1980, ΝοΒ 29, 1097 επ.
36. Πατεράκης Στ., Προβλήματα ομοδικίας στην κατ' έφεση δίκη, ΝοΒ 37(1989), 39 επ.
37. Πλεύρη Αν., Η εκδίκαση της διαφοράς με εσφαλμένη διαδικασία, ΕπιστΕπετηρΔ.Σ.Θ. 29 (2008), 129 επ.
38. Ποδηματά Ευαγ., Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον ν.2915/2001, ΕλλΔνη 43 (2002), 15 επ.
39. Ράμμος Γ., ΠολΔ 264-Έφεση προς εξαφάνιση της απόφασης που παρέπεμψε τη διαφορά στη διαιτησία (Γνωμ.), Δ 1978, 44 επ.
40. Ράμμο Γ., ΠολΔ 506- Επικουρική άσκησης εφέσεως διά την περίπτωση της απορρίψεως της κυρίως ασκηθείσης ανακοπής ερημοδικίας (Γνωμ.), Δ 3, 706 επ.
41. Ρεντούλης Π., Η έφεση στο γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο, Δ 36 (2005), 626 επ.
42. Σούρλας Π., Δικαϊκό σύστημα και τελολογική μέθοδος-Σκέψεις γύρω από το «Πρόβλημα ερμηνείας του δικαίου» του Κ. Τσάτσου, ΝοΒ 26, 1172 επ.
43. Σχινάς Ι., Η ύποπτη περίοδος κατά το ν.δ. 3562/56 (Γνωμ.), Δ 22, 757 επ.

44. Φραγκίστας Χ., ΠολΔ 1 εδ. δ'- Διαδικασία εκδικάσεως προσφυγής εναντίον πράξεως λιμενικής αρχής προς ακύρωση επιβληθέντος προστίμου. Επιτρεπτό εφέσεως (Γνωμ.), Δ 6 (1975), 545 επ.
45. Χατζιωάννου Β., Η ερμηνεία της ασαφούς ή αμφιβόλου νοήματος δικαστικής απόφασης (με αφορμή την ΕφΑθ 3404/2014), ΕΠολΔ 2015, 1 επ.
46. Χορομίδης Κ., Παρατηρήσεις υπό των ΕφΘεσς 323/1975 και ΕφΑθ 752/1975, Δ 7, 782 επ.
47. Ψαρράκης Π., Έφεσις κατ' ερήμην αποφάσεως, ΕλλΔνη 1970, 80 επ.
48. Ψωμάς Ι., Ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αρ. 15 ΚΠολΔ (εάν παρά τον νόμο ανεκλήθη απόφασις οριστική), ΕλλΔνη 37 (1996), 267 επ.

➤ **Λοιπές δημοσιεύσεις**

1. Επιτροπή νομοπαρασκευαστικού έργου Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, Τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με το νόμο 2207/1994, Αρμ 1994, 622 επ.
2. Υπουργείον Δικαιοσύνης (Βασίλειον της Ελλάδος), Πρακτικά των συνεδριάσεων της Αναθεωρητικής Επιτροπής του σχεδίου Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας και Εισαγωγικού Νόμου, 1967 (Εθνικόν Τυπογραφείον)